

Stenografični zapisnik

petnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 10. februvarija 1896.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela.
Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein, c. kr. stavbni svetovalec Svitil in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Eksceledenca knezoškof dr. Jakob Missia in Feliks pl. Lenkh. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje deželno-zborskega zapisnika XIV. seje dné 8. februvarija 1896.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 45. Poročilo stavbnega odseka o vladni predlogi za načrtom stavbnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 28.).
4. Priloga 52. Poročilo finančnega odseka o letnem poročilu, § 5., marg. št. 9. gledé glavne bilance mestnega loterijskega posojila Ljubljanskega.
5. Ustna poročila finančnega odseka:
  - a) o prošnjah raznih občin gledé podpor za nove šolske zgradbe in za popravo šolskih poslopij;
  - b) o samostalnem predlogu g. poslanca Hribarja gledé oprostitve po potresu poškodovanih poslopij od deželnih priklad (k prilogi 19.) in o prošnji mestnega magistrata Ljubljanskega za sprejem tega predloga.
6. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve občinske ceste, ki se pri Prelogu od okrajne ceste Vir-Dol-Litija odcepi in drži čez Domžale na državno cesto do stika pri h. št. 24. v Rodici s Kamnik-Domžale-St. Jakobsko okrajno cesto z na njej se nahajajočim čez Bistrico držečim mostom med okrajne ceste (k prilogi 49.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Dob in Krtina, da bi deželni tehnik pregledal novo cestno progó od Krtine čez Dob do državne ceste pri Viru.
8. Ustno poročilo stavbnega odseka gledé prenarredbe mej selske občine Moste in mesta Ljubljane (k prilogi 46.).

Stenographischer Bericht

der fünfzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 10. Februar 1896.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Regierungsvertreter: A. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein, k. k. Bau Rath Svitil und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr von Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jacob Missia und Felix von Lenkh. — Schriftführer: Landschafts-Secretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der XIV. Landtags-Sitzung vom 8. Februar 1896.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Beilage 45. Bericht des Bauauschusses über die Regierungsvorlage mit dem Entwurfe einer Bauordnung für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 28.).
4. Beilage 52. Bericht des Finanzausschusses über den Rechenschaftsbericht § 5, Marg. Nr. 9, betreffend die Hauptbilanz des Lotterien-Anlehens der Landeshauptstadt Laibach.
5. Mündliche Berichte des Finanzausschusses:
  - a) über die Petitionen mehrerer Gemeinden um Subventionen für Schulhausbauten und Reconstructionen von Schulhäusern;
  - b) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar, betreffend die Befreiung der durch das Erdbeben beschädigten Gebäude von den Landesumlagen (zur Beilage 19) und über die diesbezügliche Petition des Stadtmagistrates Laibach.
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreichung der bei Prelog von der Wir-Lustthal-Littaier Bezirksstraße abzweigenden, über Domschale zur Reichsstraße und bis zur Einmündung in die Stein-Domschale-St. Jakober Bezirksstraße bei Haus Nr. 24 in Rodica führenden Gemeindefraße sammt der im Zuge derselben gelegenen Brücke über die Feisritz in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 49).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Mich und Kertina um Revision der neu anzulegenden Straße von Kertina über Mich bis zur Reichsstraße bei Wir durch einen landschaftlichen Techniker.
8. Mündlicher Bericht des Bauauschusses, betreffend die Änderung der Grenzen der Ortsgemeinde Moste und der Stadt Laibach (zur Beilage 46).

Tajna seja.

9. Ustna poročila finančnega odseka o naslednjih prošnjah:
- a) Omeje Ferdinanda, blagajniškega oficijala, za starostno doklado;
  - b) Žagarja Karola, deželnega blagajnika, za vštetev osebnih doklade v pokojnino;
  - c) Hofmann Viktorja, deželnega računskega svétnika, za vštetev osebnih doklade v pokojnino;
  - d) Pfeifer Ferdinanda, dežel. kancel. adjunkta, za vštetev vsega dejanskega službovanja v odmerjenje pokojnine;
  - e) Ravnihar Frana, umirovljenega knjigovodje, za odmerjenje pokojnine po drugem činovnem razredu;
  - f) Prelesnik Antona, deželnega knjigovodje, za priznanje petletnic;
  - g) Šelko Josipa, deželnega uradnega sluge, za podelitev starega stavbinskega materiala;
  - h) Pavločič Franca, stražnega nadzornika v prisilni delavnici, za dovolitev aktivitetne doklade;
  - i) o predlogu poslanca gospoda Iv. Hribarja gledé odlikovalnega naslova za deželnega inženerja Hraskega;
  - k) o poročilu deželnega odbora gledé uravnave užtkov za deželne primarije in o ustanovitvi definitivne službe za kirurškičnega asistenta (k prilogi 51).
10. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer:
- o uvodu; o § 1.; o § 2.; o § 3. C; o § 7.; o § 8.; o § 9.; o § 10.; o § 11.

Začetek seje ob 9. uri 20 minut dopoldne.

Geheime Sitzung.

9. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über die Petition:
- a) des Ferd. Omeje, Cassaofficial um Alterszulage;
  - b) des Cassiers K. Žagar um Einrechnung der Personalszulage in die Pension;
  - c) des Rechnungsrathes B. Hofmann um Einrechnung der Personalszulage in die Pension;
  - d) des Adjuncten Ferd. Pfeifer um Einrechnung der gesammten Dienstzeit in die Pension;
  - e) des pens. Buchhalters Fr. Ravnihar um Erhöhung der Pension;
  - f) des Buchhalters M. Prelesnik um Klüffigmachung der Quinquennien;
  - g) des Amtsbieners Josef Šelko um Bewilligung von altem Baumaterialie;
  - h) des Wachinspectors Franz Pavločič um Bewilligung der Activitätszulage;
  - i) über den Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar, betreffend den Titel des Landesingenieurs Hraskey;
  - k) betreffend die Regelung der Bezüge der Primärärzte und Systemisirung eines definitiven Postens für die chirurgische Abtheilung (zur Beilage 51).
10. Mündlicher Bericht des Rechnungsbereichsausschusses über den Rechnungsbereich des Landesauschusses, und zwar:
- über die Einleitung desselben; über § 1; über § 2; über § 3 C; über § 4; über § 7; über § 8; über § 9; über § 10; über § 11.

Beginn der Sitzung um 9 Uhr 20 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje deželno - zborskega zapisnika XIV. seje dné 8. februvarija 1896.

1. Lesung des Protokollses der XIV. Landtags-sitzung vom 8. Februar 1896.

Tajnik Pfeifer:

(bere zapisnik XIV. seje v nemškem jeziku. — liest das Protokoll der XIV. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Preidemo na dnevni red. Na vrsto pride:

3. Priloga 45. — Poročilo stavbnega odseka o vladni predlogi z načrtom stavbnega reda za deželno stolno mesto Ljubljano (k prilogi 28.).

3. Beilage 45. — Bericht des Bauauschusses über die Regierungsvorlage mit dem Entwurfe einer Bauordnung für die Landeshauptstadt Laibach (zur Beilage 28.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Poročilo stavbnega odseka je tiskano in zato mislim, da mi ni potrebno, ustno ga ponavljati. Držeč se navade, ki je v takih slučajih dosedaj bila veljavna, sklicujem se pričetkom razprave samo na tiskano poročilo in ponavljam predloge, katere stavlja odsek in ki se tako-le glasé:

Visoki deželni zbor skleni:

I. Priloženi načrt zakona se potrdi.

II. Deželnemu odboru se naroča, da mu izprosi najvišjega potrdila.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

I. Der vorliegende Gesetzentwurf wird genehmigt.

II. Der Landesauschuss wird beauftragt, diesem Gesetzentwurfe die allerhöchste Sanction zu erwirken."

V drugem prosim, da visoka zbornica preide v nadrobno razpravo o načrtanem zakonu, kakor je tiskan v prilogi 45.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno razpravo. Besedo ima gospod poslanec dr. Majaron.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Ko je lanski velikonočni grozni potres porušil celo vrsto stavb v Ljubljani, tolažili smo se mi in drugi so nas tolažili, da nam bo v nepredaljnji bodočnosti mogoče z različni pripomočki napraviti in ustanoviti tem lepšo, modernejšo Ljubljano. Takoj se je začelo misliti na nov stavbni red, kajti gotovo je, da je stavbni red jako važna, da je temeljna podlaga za razvoj in podobo vsakega mesta.

Deželni zbor, ki je na to po leti zboroval, nam sicer ni podal novega stavbnega reda, pač pa je sklenil načrt zakona o razlastitvi za občinske namene ljubljanskega mesta v svesti si, da je le s primerno razlastitvijo mogoče razširiti in podaljšati ulice, napraviti nove poti in mostove, narediti marsikaj, kar je potrebno za promet in assanacijo, sploh ukreniti vse, kar je treba, da se Ljubljana prerodi in obnovi. Ta načrt zakona sicer ni dobil Najvišjega potrjenja, ali zaradi tega se vender ne more reči, da je bil slab. Da ni bil slab, vidi se iz razlogov, zaradi katerih ni bil potrjen in iz kojih odseva nekaka liberalnost nasproti deželnemu zboru in posebna naklonjenost nasproti ljubljanskemu mestu vsled lanske velikonočne potresne katastrofe. Reči moram zato, da se mi dozdeva, da morem svoje obžalovanje izraziti, ker se načrt zakona »omissis omittendis« ni zopet predložil visoki zbornici. Na ta način bi bili namreč dobili jako važen temeljni zakon za razvoj našega deželnega stolnega mesta.

Namestu tega nam je visoka vlada predložila načrt za nov stavbni red. Temu načrtu se vidi pečat naglice. Jedna ali druga stvar bi se dala drugače napraviti, boljše ukreniti, ako bi bili dotični faktorji pri sestavi tega načrta imeli zadosti potrebnege časa. Vzlic temu moramo hvaležno pozdravljati ta zakonski načrt, ker je očitvidno, da bo odpomogel vsaj najnujnejšim potrebam. Vsakdo, komur je bodočnost našega mesta na srci, oziral se je pa pri tem načrtu pred vsem po onih določilih, ki govoré o razlastitvi, kajti sigurno je, da je vprašanje gledé razlastitve najbolj važno za regulacijo ljubljanskega mesta v najširšem in najožjem zmislu besede. In tu je vsakdo zapazil, da se vladni in odsekov načrt nista zadostno ozirala na eksepčijonelno stanje ljubljanskega mesta. To je razvidno iz tega, da so se slučajji, v katerih je dovoljena eksproprijacija, jako skrčili in sicer na tisti normalni nivô, kakor ga vidimo v stavbnih redih za brnsko in druga moravska mesta, kojih položaj se ne dá primerjati s sedanjim položajem mesta ljubljanskega. Ali končno moramo se z malim zadovoljiti, če se nam več ni ponudilo, zadovoljiti zlasti zato, ker se hočemo izogniti kompetenčnim konfliktom. Kar pa je graje vredno, je to, da v dotičnih eksproprijacijskih paragrafih ni določeno

postopanje, ki naj velja zaradi odškodnine, in da se ni vzelo ozira na zemljiško knjigo. V načrtu nahajamo samo suh prepis, namreč iz brnskega stavbnega reda, in ako kdo opravičuje to s tem, da to zadostuje, ker je stvar na Moravskem že tako urejena, ne more se s tem zadovoljiti, osobito ne praktični jurist, ki ve, kak je »modus procedendi« in ki vé, kakega pomena je zemljiška knjiga. Zato vidim jaz v §§ 9. in 10. veliko pomankljivost, ki bo vir sitnosti za mestno občino ljubljansko, pa tudi vir za mnoge pravde in troške, katerim bodo hišni posestniki ljubljanski izpostavljeni. Toliko trdim: če je eksproprijacija že sploh nepopularna, bo to še bolj, ako se ta pomankljivost v §§ 9. in 10. predležečega načrta zakoniti.

Zato že sedaj naglašam, da bom pri § 9. oziroma 10. stavil posebne nasvete in samo s tem pridržkom priporočam, da visoka zbornica preide v nadrobno razpravo na podlagi predležečega načrta.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Zunächst erlaube ich mir dem hohen Hause den Herrn Baurath Svtil als Regierungsvertreter in technischer Beziehung vorzustellen.

Čast mi je visoki zbornici predstaviti gospoda stavbnega svetnika Svtil-a kot vladnega zastopnika v tehničnem oziru.

Ich will nicht in Abrede stellen, daß die Regierungsvorlage bei der Berathung im Ausschusse in mancher Beziehung eine Verbesserung erfahren hat und insbesondere gebe ich gerne zu, daß dies bei gewissen ergänzenden Bestimmungen, welche aus sanitären Rücksichten in das Gesetz Aufnahme gefunden haben, der Fall ist; einzelne Änderungen jedoch, welche an dem Geszentwurfe vorgenommen wurden, scheinen mir minder zweckmäßig zu sein und ich werde mir erlauben, insoferne diese Änderungen von größerer Bedeutung sind, im Verlaufe der Specialdebatte auf dieselben zurückzukommen. Was dagegen die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Dr. Majaron anbelangt, welcher eine große Unvollkommenheit des Gesetzes in den §§ 8 und 9 in Betreff des Expropriationsverfahrens zu constatiren für nothwendig befunden hat, so möchte ich hierauf ganz kurz erwidern, daß die Bestimmungen, welche diese Paragraphen heute fixiren, für eine Stadt, welche in einem Ausnahmestande sich befindet, vielleicht die zweckmäßigsten sind, weil darin in aller Kürze dasjenige vorgekehrt wird, was unmittelbar geschehen muß, damit die Stadtgemeinde Laibach in den Besitz der von ihr benötigten Objecte gelangen kann, während gleichzeitig auch durch die Freilassung des Rechtsweges den Expropriirten die Möglichkeit gegeben wird, ihre Rechte im weitesten Umfange zu suchen und zu finden. Wenn der Herr Vorredner die Behauptung aufgestellt hat, daß Bestimmungen über das Verfahren fehlen und die praktischen Juristen sich darüber nicht im Klaren sind, wie sie sich

diesfalls zu benehmen hätten, so kann ich hierauf nur erwidern, daß die praktischen Juristen gewiß wissen werden, wie sie sich zu benehmen haben und daß es höchstens die unpraktischen Juristen sein können, welche nicht wissen, wie sie in diesem Falle vorzugehen haben; das Wort „unpraktisch“ bitte ich in dem Sinne aufzufassen, daß damit jene Juristen gemeint sind, welche noch nicht die Gelegenheit hatten, in solchen Fällen die erforderlichen gerichtlichen Schritte zu machen, denn hier in Laibach war dies bisher etwas vollkommen Unbekanntes, indem es eine Expropriation beinahe gar nicht gegeben hat und sind also weder Rechtsvertreter noch Gerichtsbehörden in die Lage gekommen, sich mit derartigen Fällen zu beschäftigen. Dort aber, wo sich eine diesfällige Praxis eingebürgert hat, in den Kronländern, die alle dieselben Bestimmungen haben, sind in dieser Beziehung wirklich schon praktische Juristen vorhanden und wissen diese genau, wie sie vorzugehen haben. Denn solche Expropriationsfälle sind dort nichts Neues, sondern haben sich hundertfach wiederholt. Ist dies aber anderwärts geschehen, so wird sich die Sache auch hier von selbst regeln und es scheint mir daher nicht nothwendig eine specielle Bestimmung über das Verfahren in das Gesetz aufzunehmen; das Verfahren bei Schätzungen im streitigen Verfahren ist vielmehr durch die Gerichtsordnung geregelt, und wo es sich um Schätzungen im außerstreitigen Verfahren handelt, so enthält das Verfahren außer Streitsachen die nöthigen Bestimmungen. Ich glaube also, daß diese Einwendung keinesfalls das hohe Haus hindern kann, in die Specialdebatte einzugehen und erlaube ich mir den Entwurf des Ausschusses wärmstens zur Annahme respective zur Grundlage für die Specialdebatte zu empfehlen.

Deželni glavar:

Želi še kdo v splošni razpravi besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Stvar, katero je omenil gospod poslanec dr. Majaron, spada po mojih mislih že sama po sebi v nadrobno razpravo. Ako kdo glasuje za prehod v nadrobno razpravo, je že samo po sebi umevno, da mu s tem ni kračena pravica, da pozneje, v specijalni debati stavi kak spreminjalni predlog ali nasvetuje kak dostavek.

Na stvar samo, katero je gospod dr. Majaron že sedaj sprožil, odgovorim iz stališča poročevalčevega, kadar se bo stavil dotični nasvet.

Deželni glavar:

Prosim torej glasovati o predlogu gospoda poročevalca, da se prestopi v specijalno razpravo na podlagi načrta, ki ga je predložil stavbni osek. Gospodje, ki hočejo glasovati za prehod v nadrobno debato, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in torej prosim gospoda poročevalca, da uvede nadrobno razpravo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Menim, da se bomo v nadrobni razpravi posvetovali pri današnji priliki jednako, kakor se je to zgodilo že pri drugih sličnih slučajih. To se pravi, poročevalec bo samo skliceval številke posameznih paragrafov, ne da bi čital besedila. Drugače bi se s tem le čas krutil, ker imajo častiti gospodje poslanci itak tiskano poročilo odsekovo in načrt zakona pred saboj.

Prosim torej prečastitega gospoda deželnega glavarja, da vpraša visoko zbornico, ali je zadovoljna, da na ta način postopam. Kdor hoče govoriti, oglasi naj se pri dotičnem paragrafu, sicer se smatra paragraf kot sprejet.

Deželni glavar:

Visoka zbornica je čula predlog gospoda poročevalca. Ker je z ozirom na kratek čas, ki ga imamo na razpolaganje, važno in potrebno, da se tako postopa, kakor nasvetuje gospod poročevalec, priporočam ta predlog tudi jaz in vprašam visoko zbornico, ali se ž njim strinja?

Gospode poslance, ki se strinjajo z nasvetom, da naj bi se zglasovale samo številke posameznih paragrafov in da, ako se nihče ne oglasi k besedi, pri vsakem paragrafu samo izrečem, da je sprejet, ne da bi se pri vsaki točki šele posebej glasovalo, prosim, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Visoka zbornica se strinja s tem postopanjem in torej prosim gospoda poročevalca, da na ta način poroča.

Poročevalec dr. Tavčar:

Pričelo se bo poročilo s prvim oddelkom zakonskega načrta in sicer predlagam pred vsem, da se napis sprejme, kakor je tiskan.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 1.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 2.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 3.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Der § 3 hat gegenüber der Regierungsvorlage sowohl bezüglich des Verfahrens, betreffend die Fertigstellung des Regulierungsplanes, als auch bezüglich der Kompetenz eine

wesentliche Änderung erfahren. Um die Verhandlung nicht aufzuhalten und weil die Frage über die Art, wie bezüglich des Regulierungsplanes zu verfahren ist, von nebenfächlicher Bedeutung ist, will ich mich über diese Angelegenheit des weiteren nicht auslassen und accommodire mich vollkommen dem Ausschufs-antrage. Auf Eines aber möchte ich doch aufmerksam machen, nämlich auf den Umstand, dass nach der gegenwärtigen Stylisirung des § 3 die der Landesregierung im Sinne der Regierungsvorlage unter allen Umständen vorbehaltene Genehmigung des Regulierungsplanes entfällt, und dass die Beschlüsse des Ausschusses, welcher festgestellt hat, dass in gewissen Beschwerdefällen die Genehmigung der Landesregierung im Einverständnisse mit dem Landesauschusse zustehe, weder den Intentionen der Regierungsvorlage, noch jenen allgemeinen Gesichtspunkten vollkommen entsprechen, welche bei der Fertigstellung eines so wichtigen Elaborates berücksichtigt werden sollen. Über die Änderung der Kompetenz, an Stelle des Entscheidungsrechtes der Landesregierung soll nämlich das Einverständnis zwischen der Landesregierung und dem Landesauschusse treten, will ich mich indes ebenfalls nicht weiter auslassen, obwohl ich sonst gegen eine derartige Vermischung der Kompetenzen Stellung zu nehmen gezwungen bin; ich will diese Änderung vielmehr hier acceptiren, weil ich weiß, dass das hohe Haus auf die Mitwirkung des Landesauschusses großen Wert legt, dagegen aber, dass die endgiltige Genehmigung des Regulierungsplanes im § 3 überhaupt nicht zum Ausdruck gelangt, muss ich selbstverständlich Einsprache erheben. Das dritte Alinea dieses Paragraphen lautet nämlich derartig, dass nur, falls Einwendungen gegen den Plan vorgebracht werden, die Landesregierung einverständlich mit dem Landesauschusse darüber zu entscheiden hat. Ich möchte bitten zu diesem Paragraphen einen Zusatz dahingehend zu formuliren und zu acceptiren, dass auch in dem Falle, wenn gegen den Regulierungsplan keine Einwendungen erhoben werden, derselbe der Landesregierung vorzulegen ist, welcher im Einverständnisse mit dem Landesauschusse in allen Fällen die definitive Genehmigung dieses Planes zustehen soll. Hierbei muss ich noch insbesondere betonen, dass der Regulierungsplan schon eine Art Präjudiz für die zukünftige Expropriation bildet und daher unbedingt der Zustimmung der Landesregierung bedarf, wenn sich sonst nicht feinerzeit große Conflicte bezüglich der Durchführung desselben ergeben sollen.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Luckmann.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Mit Rücksicht auf die Ausführungen des geehrten Herrn Landespräsidenten und weil ich die Überzeugung hege, dass es nothwendig sei, dass die Landesregierung den Regulierungsplan sowohl bezüglich der Expropriation als auch in sonstiger Hinsicht genehmige, erlaube ich mir den Antrag zu stellen, dass zum § 3, Alinea 3, folgender Zusatz angenommen werde:

„Auch wenn Einwendungen nicht vorgebracht wurden ist der Regulierungsplan der k. k. Landesregierung vor-

zulegen, welcher die definitive Genehmigung des Planes im Einvernehmen mit dem Landesauschusse vorbehalten ist.

Tudi v slučaju, da se ugovori ne vložijo, naj se črtež predloži c. kr. deželni vladi, kateri je pridržano v dogovoru z deželnim odborom končnoveljavno potrditi omenjeni črtež.«

Deželni glavar:

Gospodje poslanci, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Luckmanna, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovolj podprt, je torej v razpravi in pride na glasovanje.

Želi kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Kar se tiče stališča stavbnega odseka, koje moram danes zastopati, moram v odsekovem imenu vzdrževati to, kar je odsek nasvetoval. Kar se pa tiče mojega osobnega mnenja, če smem pri tej priliki izraziti svoje mnenje, vidi se mi ta dostavek le konsekventen in sicer zato, ker smo pozneje, pri rekurzih, imeli nekako v mislih, da je stvar taka, da končno o mestnem črtežu razsoja dogovorno z deželnim odborom visoka c. kr. deželna vlada.

Kakor rečeno, se v odsekovem imenu ne morem izreči za predlog gospoda poslanca Luckmanna, z osebne strani pa se mu ne bom upiral, ker se mi dodatek z ozirom na poznejša določila nasvetovanega zakona vidi potreben.

Samo to bi še prosil gospoda predlagatelja, da se izrazi, kam naj pride ta dostavek v paragraf.

Abgeordneter Luckmann:

Als Anhang zu Alinea 3!

Deželni glavar:

Glasovali bomo najprej o paragrafu tretjem, kakor ga predlaga odsek in pozneje še o dodatnem predlogu gospoda poslanca Luckmanna. Gospodje poslanci, ki pritrđe § 3., kakor je tiskan v prilogi 45., izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto. Prosim gospoda poročevalca, da prečita dodatni predlog gospoda poslanca Luckmanna.

Poročevalec dr. Tavčar

(bere: — liest:)

„Auch wenn Einwendungen nicht vorgebracht wurden, ist der Regulierungsplan der k. k. Landesregierung vorzulegen, welcher die definitive Genehmigung des Planes im Einvernehmen mit dem Landesauschusse vorbehalten ist.

Tudi v slučaju, da se ugovori ne vložijo, naj se črtež predloži c. kr. deželni vladi, kateri je pridržano v dogovoru z deželnim odborom končnoveljavno potrditi omenjeni črtež.«

Gospodje, ki pritrjujejo temu dostavku k tretjej alineji § 3., izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Deželni glavar:

§ 3., kakor ga je visoka zbornica ravnokar sprejela se torej glasi:

(Bere: — liest:

§ 3.

»Kot podstavo za napravo novih ali premembo obstoječih prometnih potov in za določitev stavbnih črt mora magistrat narediti občen mestni uravnavni in razširjavni črtež ter ga razgrniti na javni vpogled. Ta črtež mora poočiti stavbne črte, po katerih se je ravnati, zlasti za vse mestne dele, ki že obstojé ali jih je na novo napraviti; ter tudi poočiti lego in višino, po mestu primerno razdeljenih, na morsko višino se ozirajočih stalnih visočinskih točk.

Ko je ta črtež izgotovljen in poprej od mestnega sveta odobren, tedaj je določiti in od magistrata razglasiti šesttedenski rok, v katerem je vsakemu udeležencu dano na prosto voljo, da svoje morebitne ugovore zoper črtež, oziroma zoper dotični izgotovljeni del njegov, pismeno vloži pri magistratu.

Po preteklem roku mora občinski svet o ugovorih oddati svoje mnenje ter jih predložiti c. kr. deželni vladi, katera o njih dogovorno z deželnim odborom končno-veljavno razsodi. Tudi v slučaju, da se ugovori ne vložijo, naj se črtež predloži c. kr. deželni vladi, kateri je pridržano v dogovoru z deželnim odborom končno-veljavno potrditi omenjeni črtež.

Na isti način je postopati pri poznejših premembah, raztezah in omejitvah mestnega uravnavega in razširjavnega črteža. K takšnim odstopom od tega črteža spadajo tudi izjeme od črteža v posebnih posameznih slučajih.

Isto velja do izgotovljenja mestnega uravnavega in razširjavnega črteža za premembe pri že obstoječih stavbnih črtah.«

In v nemškem besedilu:

§ 3.

„Als Grundlage für alle Herstellungen neuer oder Änderungen bestehender Verkehrswege und für Bestimmungen der Baulinien ist vom Magistrate ein allgemeiner Stadtregulierungs- und Erweiterungsplan anzufertigen und dajelbst zur öffentlichen Einsichtnahme anzulegen. Dieser Plan hat insbesondere für alle bestehenden und neu anzulegenden Stadttheile die zu beachtenden Baulinien ersichtlich zu machen und außerdem die Lage und Höhe der in der Stadt zweckmäßig vertheilten, auf die Meereshöhe bezogenen Höhenpunkte zu enthalten.

Nach Fertigstellung dieses Planes und vorläufiger Genehmigung desselben durch den Gemeinderath ist ein sechswöchentlicher Termin festzusetzen und vom Magistrate kundzumachen, innerhalb dessen es jedem Betheiligten freisteht, seine etwaigen Einwendungen gegen den Plan, beziehungsweise gegen den betreffenden fertiggestellten Theil desselben beim Magistrate schriftlich einzubringen.

Nach abgelaufener Frist hat der Gemeinderath die Einwendungen zu begutachten und der k. k. Landesregierung vorzulegen, welche über dieselben, einverständlich mit dem Landesauschusse, endgiltig entscheidet. Auch wenn Einwendungen nicht vorgebracht wurden, ist der Regulierungsplan der k. k. Landesregierung vorzulegen, welcher die definitive Genehmigung des Planes im Einvernehmen mit dem Landesauschusse vorbehalten ist.

In gleicher Weise ist bei späteren Änderungen, Ausdehnungen oder Einschränkungen des Stadterweiterungs- und Regulierungsplanes zu verfahren. Zu solchen Abweichungen von diesem Plane gehören auch Ausnahmen von demselben in besonderen Einzelfällen.

Daselbe gilt bis zur Feststellung des Stadterweiterungs- und Erweiterungsplanes für Abänderungen an bereits bestehenden Baulinien."

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Tavčar:

Ker se je moral tisek precej hitro vršiti, vrnilo se je nekoliko pomot, katere bom navajal pri posameznih paragrafih in katere prosim popraviti.

V § 4. se ima popraviti v osmi vrsti nemškega teksta tiskovna pomota „sti“ v „ist“.

Prosim, da se § 4. sprejme s tem popravkom. (Obvelja. — Angenommen.)

§ 5.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 6. se ima v nemškem tekstu v drugi vrsti tretjega odstavka beseda „verbreitete“ popraviti v „verbreiterte“.

Prosim, da visoka zbornica sprejme § 6. z omejenim popravkom.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 7.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 8.

Tukaj prosim v nemškem tekstu popraviti neko tiskovno pomoto. V sedmi vrsti ima se za besedo „oder“ vriniti „dieser“.

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod poslanec dr. Majaron.

Poslanec dr. Majaron:

Pri tem paragrafu bi jaz želel malo spremembo samo zaradi besede, da naj se namreč glasi besedilo v 8. oziroma 9. vrsti: »dolžni v to potrebni svet« namestu: »dolžni v to potrebne parcele« itd. Dosedanje besedilo bi se namreč utegnilo tako tolmačiti, da je mestna občina dolžna prevzeti celo parcelo, oziroma eksproprijatu odstopiti celo parcelo, akoravno bodo slučajni, v katerih ne bo treba cele parcele odstopiti. Zaradi večje jasnosti želim, da bi se reklo, da so dolžni »v to potrebni svet« — „den hiezu erforderlichen Grund“ — »s posloppi, morebiti stoječimi na njih, odstopiti občini proti primerni odškodbi«. Moj predlog slove torej, da bi se ta paragraf tako popravil.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Majarona, da izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovolj podprt in pride torej na glasovanje.

Gospod deželni predsednik se je oglašil k besedi.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich habe vom Standpunkte der Regierung gegen diesen Antrag nichts einzuwenden, halte vielmehr denselben sogar für zweckmäßig.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglesi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, gospod poročevalec?

Poročevalec dr. Tavčar:

V imenu odsekovem ne morem drugače, nego da vzdržujem njegov predlog, akoravno se mi zdi, da bi se končno samo po sebi umelo, da mestna občina ne bo segala po celi parceli, ako je ne bo potrebovala, ampak bo zahtevala samo kos, katerega potrebuje. Zaradi večje jasnosti pa nimam nič proti temu, da se ta sprememba sprejme.

Deželni glavar:

Predlog gospoda poslanca dr. Majarona spreminja odsekov nasvet in pride torej prvi na glasovanje.

Gospodje poslanci, ki glasujejo za § 8. z nasvetovano spremembo gospoda poslanca dr. Majarona, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto, in torej odpade glasovanje o odsekovem predlogu.

Prosim nadaljevati.

Poročevalec dr. Tavčar:

§ 9.

Deželni glavlar:

K besedi je oglašen gospod poslanec dr. Majaron.

Poslanec dr. Majaron:

Visoka zbornica! Že v generalni debati sem naglašal, da je potreba, natančneje določiti eksproprijacijsko postopanje, kakor ni določeno v §§ 9. oziroma 10. Eksproprijacijsko postopanje obsega dva dela; v prvem se ima rešiti vprašanje, kaj treba eksproprijirati iz javnih interesov, v drugem delu pa vprašanje, koliko odškodnine gre eksproprijatu in kako se ima ta odškodnina, ki stopi na mesto razlastitvenega predmeta, razdeliti med upravičence. Dva dela imamo torej in potrebujemo praktičnih juristov za jeden in drugi del. Kar se tiče administrativnega postopanja, kjer se ima samo rešiti vprašanje, koliko se ima eksproprijirati, rad priznavam, da je prečastiti gospod deželni predsednik praktičen jurist. Kar se pa tiče drugega dela postopanja, ko pridejo na vrsto privatnopravna vprašanja, ko treba stopiti pred sodišče in zemljiško knjigo, reklamujem pa tudi jaz za se nekoliko pravice in ugleda kot praktičen jurist. Administrativno postopanje se torej konča začasno s tem, da se deželna vlada izreče o predmetu razlastitve. Že tukaj je potrebno, da se seže na privatnopravno polje in sicer na polje zemljiške knjige. Treba je namreč v zemljiški knjigi evidentno storiti, da se je od vložka nekaj razlastilo, to pa zaradi tega, da se tisti, ki pozneje dobijo pravice na razlastitvenem objektu, ne morejo nobene zahteve več staviti glede razlastitvenega objekta. Na to se je oziral eksproprijacijski zakon za zgradbo železnic, na to se je oziral tudi načrt zakona, katerega je visoka ta zbornica sklenila v lanskem zasedanji. Zaradi tega bi bilo tudi za naše eksproprijacije potrebno, da deželna vlada uradoma notifikuje eksproprijacijsko odredbo zemljejknjižnemu sodišču v svrhu zaznambe v zemljiški knjigi, da se tako preprečijo vsi nasledki, ki bi utegnili nastati iz opustitve te zaznambe. Jaz predlagam torej pred vsem k § 9., kojega prvi del bi se glasil tako-le:

»Kadar se ta dogovor ne doseže izlepa, tedaj razsodi c. kr. deželna vlada po teh določitih in po sicer za razlastitev veljavnih zakonih, če in v kolikor je zasebno lastnino ali ulično zemljišče razlastiti.«

»Če je predmet razlastitve vpisan v zemljiško knjigo, naj c. kr. deželna vlada po pravokrepnosti razlastitvenega razsodila zaprosi pri zemljejknjižnem sodišču, da zaznamuje razlastitev, priobčivši mu za identifikacijo zemljišča potrebne pripomočke. Zemljejknjižno sodišče naj zaznambo izvrši v dotičnem zemljejknjižnem vložku. Moč zaznambe je ta, da se nihče, ki je pozneje dosegel kak vpis, ne more izgovarjati, da mu razlastitev ni bila znana.«

„Läßt sich dieses gütliche Übereinkommen nicht erzielen, so entscheidet die k. k. Landesregierung nach Maßgabe dieser Bestimmungen und der sonst für die Enteignung geltenden Gesetze, ob und inwiefern eine Enteignung des Privateigentums oder Gassengrundes stattzufinden hat.“

„Wenn der Gegenstand der Enteignung im Grundbuche eingetragen ist, so hat die k. k. Landesregierung nach dem Eintritte der Rechtskraft eines Enteignungserkenntnisses das Grundbuchgericht unter Mittheilung der zur Identifizierung des Grundstückes erforderlichen Behelfe um die Anmerkung der Enteignung zu ersuchen. Das Grundbuchgericht hat die Anmerkung in der betreffenden Grundbucheinlage zu vollziehen. Diese Anmerkung hat die Wirkung, daß sich Niemand, der eine derselben nachfolgende Eintragung erwirbt, auf die Unkenntnis der Enteignung berufen kann.“

To je doslovno vzeto iz zakona gledé eksproprijacije za železnične namene, oziroma iz onega zakona, katerega je bila visoka zbornica sklenila lansko leto, torej mislim, da se niti v meritornem, niti v stilističnem oziru ne more mnogo ugovarjati nasvetovanemu dostavku.

S tem bi bilo za enkrat opravljeno postopanje od strani administrativnega oblastva, in zdaj se mi je pečati pred vsem z vprašanjem: Kaj je z odškodnino? Kdo jo določi? Kako veljavo naj ima ta določitev? Po § 9. sedanjega načrta se ima po sodni cenitvi določiti odškodnina. Že beseda »sodna cenitev« je jako dvomljivega pomena, kajti ne vé se, ali naj se cení v izven prepirnem postopanju, ali pa po predpisih občega sodnega reda. Kaj je potem posledica sodne cenitve? Samo to, da se provizorno določi, koliko ima mestna občina plačati za eksproprijacijski objekt, oziroma deponirati v sodno shrambo. Kedar je ta stvar dognana, pravi potem § 10., sme deželna vlada odkazati posest razlastitvenega objekta mestni občini, oziroma drugemu eksproprijantu. Vpraša se zdaj: Kake pravice ima potem eksproprijat, ako ni zadovoljen s provizorno odškodnino? On ima pravico zahtevati cenitev v takozvani večni spomin, in ko se to dovrši, ima naj po tem načrtu eksproprijat odprto še pravdno pot, po kateri naj sodišče določi odškodnino.

Visoka zbornica! Jaz ménim, da to postopanje, te pravice, ki se dajo eksproprijatu, niso vredne piškavega oreha. Če je sodna cenitev enkrat tako dognana, kakor se v načrtu zahteva, potem sem prepričan, da v 99 od 100 slučajev ostane pri tej sodni cenitvi, in noben praktičen jurist ne bo eksproprijatu svetoval, naj se poda na pravdno pot. Jaz torej ménim, da moramo tu pri sodni cenitvi biti jako previdni v tem oziru, da določimo pravila za temeljito cenitev in da — prihranivši strankam prazne upe na pravdo in mnoge stroške — prepustimo sodišču, da takoj in definitivno odloči, koliko odškodnine pristojta eksproprijatu. Mi lahko preprečimo mnogo prepirov in prevar z dvema vrsticama, ako sprejmemo tako določilo, da se ima gledé odškodnine takoj soditi in sicer na podlagi vseh tistih kvatel, ki jih predpisuje najmodernejši eksproprijacijski zakon, to je zakon gledé

ekspropriacije v železnične namene. Poprej se je reklo, da ni potreba takega postopanja, kjer dostaja praktičnih juristov. Toda, gospôda moja, saj je bilo tako na svetu že tedaj, ko se je sklepal ekspropriacijski zakon gledé na železnice; zakaj pa je bil zakonodavec tedaj primoran, da je ravno pri železnicah natančno določil, kako se ima dognati cenitev in odškodnina, in sicer na tak način, da je stvar definitivno rešena v postopanju, ki je za eksproprianta in tudi za eksproprijata z vsemi kavtelami obdana? Jaz torej ne vidim uzroka, zakaj bi ne napravili jasnega zakona, da bodo sodišča vedela, kako se jim je obnašati, kajti po tu načrtanem § 9. ne bo noben sodnik vedel, pri čem da je, ker zanj ne velja »officium boni viri«, kakor v administrativnem postopanju, nego treba se mu je strogo držati zakona, kër analogija pri specialnem zakonu, kakoršen je ekspropriacijski zakon, v tem ali onem slučaju ni dopustna. Zatorej ménim, da tako postopanje, kakoršno velja za železnice, vzemimo tudi v ta načrt. Da pa se stvar preveč ne razširi, se lahko sklicujemo na dotične paragrafe v zakonu za ekspropriacije pri železnicah. Na ta način bo eksproprijat hitro vedel, koliko sme zahtevati odškodnine za razlastitveni objekt. To je vprašanje gledé odškodnine. Drugo vprašanje pa je potem to: Na kak najkrajši način pride eksproprijat, pred vsem mestna občina, v zemljiškoknjižno last dotičnega objekta, in kako pride eksproprijat, ali tisti, ki ima na razlastitvenem objektu kake pravice, do plačila? Ako bi šlo po tem načrtu, potem dobi mestna občina pač posest, ker jo c. kr. deželna vlada lahko siloma dá, toda, gospôda moja, jaz bi rad vedel, na kak način naj pride mestna občina v zemljknjižno last dotičnega objekta. zlasti, ako so na tem objektu upniki, zakupniki in drugi slični upravičenci vknjiženi? Naj mestna občina še toliko prošelj vloží, — ako je razlastitveni objekt prezadolžen in je mogoče drugače priti v zemljknjižno last, kakor potom mnogih poravnay z upniki, ki se bodo seveda trdo držali, tako, da mestna občina ne bo tako hitro in lahko uredila svojih pravic v zemljiški knjigi, pač pa bo večkrat v nevarnosti, da bodo upniki silili na eksekutivno prodajo razlastitvenega predmeta, ki bo lahko že mestna ulica. Govoril sem z juristično kapaciteto v praktičnem oziru, in ta me je opozarjal na slučaje, ko je vknjiženi upnik zahteval plačila iz razlašćene parcele, ki je že bila železnica. In kaj je storil v tem slučaju sodnik? Zavrnil je sicer take zahteve, a bil si je svest, da s tem prelomi zakon. On je torej napravil nekako silo zakonu, kar je bilo nepravilno, hoteč, da se privatni interes umakne javnemu. Čemu naj bi se sedaj ne dopustilo, da bi mestna občina ljubljanska v regularnem postopanju ne prišla v normalne zemljknjižne razmere? Vzemimo določbo ekspropriacijskega zakona za železnice, ki ločbo zopet dobro in temeljito določa, na kak način eksproprijat zadobi bremenoprosti zemljknjižni odpis ali prepis, da se namreč poprej ob odškodnini, ki se je deponirala, uvede tisto postopanje, ki je merodajno za razdelitev najvišjega skupila pri eksekutivni prodaji zemljišč. Ravno tisto velja gledé upnikov. Upniki

imajo pač pravico do odškodnine, ali na kak način naj bi se odškodnina med nje v tem slučaju razdelila, o tem nimamo nobenega splošnega zakona. Mi imamo samo specialne zakone, in to, kar danes sklepamo, je tudi specialni zakon, a ta nima nobenega določila o tem, kako naj se razdeli odškodnina med upnike, osobito, ako odškodnina ne presega vrednosti zastavljene objekta. Torej je v tem slučaju zopet potrebno, da se nanašamo na dotične določbe ekspropriacijskega zakona za železnice, ki to uravnavajo v pravno varnost in korist vsem strankam. Tudi eksproprijat, kateremu gre odškodnina, ne more je dobiti vselej, niti tedaj, ako je manj dolga, nego-li znaša odškodnina, in sicer zato ne, ker se upniki lahko upirajo in sitnosti delajo, osobito v slučajih, ko gre za servitutne pravice na razlastitvenem objektu. Vsled tega treba tudi za ekspropriacijske slučaje v našem stavbnem redu določiti, da se uporablja tisto postopanje, ki je za razdelitev izkupila pri eksekutivno prodanih zemljiščih merodajno. Skratka, mislim, če sklenemo določila gledé razlastitve, moramo tudi določiti postopanje, katerega naj se držé stranke in sodišče. Ako pa ostane pri tem, kakor je tu načrtano, potem ne vem, kako naj se redoma stvar zvrši, osobito se bojim, da bo pri regulaciji v Ljubljani mnogo slučajev, ki bodo kazali na potrebo takega zakona. In gotovo je, da, ako imamo v tem oziru jasen zakon, se bodo poravnave lažje dosegle, kakor pa če sklenemo tako pomanjkljiv zakon, kajti znano je, da imajo zakoni svojo moč s svojo eksistenco, ne pa s svojo eksekucijo!

Zato si usojam predlagati, da se drugi alineja paragrafa 9. glasi tako-le:

»Ko bi se tudi po izrečenem razlastitvenem razsodilu ne dosegel iz lepa dopusten dogovor o visokosti odškodninskega zneska, ki ga je povrniti, tedaj je odškodnino dognati sodnim potom.«

»Za postopanje v ta namen je smiselno uporabljati predpise v §§ 5. do vštetege 7., potem 22. do vštetege 26., 29. in 30., 33. in 34. zakona o razlastitvi za grajenje železnic z dné 18. februvarija 1878, drž. zak. št. 30., a tako, da je za določitev odškodnine pristojna realna instanca, da nadalje morajo stranke svoje ugovore zoper sposobnost zvedenec prijaviti v treh dneh po izročnem dekretu o njih imenovanji, ter da se je v slučajih § 6. navedenega zakona ozirati tudi na večjo vrednost, katero je imelo zemljišće za lastnika vsled tega, da se je na poseben način rabilo.«

„Sollte auch nach gefälligem Enteignungserkenntniſſe über die Höhe des zu leistenden Entschädigungsbetrages ein zulässiges Übereinkommen nicht zu Stande kommen, so ist die Entschädigung gerichtlich festzustellen.“

„In dem diesfälligen Verfahren sind die in den §§ 5 bis einschließlich 7, dann 22 bis einschließlich 26, 29 und 30, 33 und 34 des Gesetzes über die Enteignung zum Zwecke der Herstellung und des Betriebes von Eisenbahnen vom 18. Februar 1878, R.-G.-B. Nr. 30, enthaltenen Vorschriften jüingemäß und mit der Maßgabe zu beobachten, daß zur Feststellung der Entschädigung die Realinstanz zuständig ist, daß ferner die Parteien

ihre Einwendungen gegen die Eignung der Sachverständigen binnen 3 Tagen nach Zustellung des Bestallungsbescheides vorbringen können, und dass im Falle des § 6 des citirten Gesetzes auch auf den Mehrwert Rücksicht zu nehmen ist, welchen das Grundstück durch die besondere Benützungsort für den Eigenthümer gehabt hat."

V teh paragrafih, ki so citirani v teh mojih predlogih, so rešena vsa tista vprašanja, katerih sem v velicih potezah že omenjal. in častiti gospod deželni glavar mi dovoli prečitati dotične paragrafe, da bo visoki zbornici jasno, za kaj se gre, kako so ta vprašanja rešena in kako bi imela biti rešena v sedanjem načrtu zakona. Prečitati mi bodi dovoljeno avtentični nemški tekst.

(Bere: — Liest:)

§ 5. Bei der Ermittlung der Entschädigung ist auch auf diejenigen Nachteile Rücksicht zu nehmen, welche Nutzungsberechtigte, Gebrauchsberechtigte, Bestandnehmer durch die Enteignung erleiden, und deren Vergütung dem Enteigneten obliegt, soferne der als Ersatz für den Gegenstand der Enteignung zu leistende Betrag nicht zur Befriedigung der gegen den Enteigneten zustehenden Entschädigungsansprüche zu dienen hat.

§ 6. Wird nur ein Theil eines Grundbesitzes enteignet, so ist bei der Ermittlung der Entschädigung nicht nur auf den Wert des abzutretenden Grundstückes, sondern auch auf die Verminderung des Wertes, welche der zurückbleibende Theil des Grundbesitzes erleidet, Rücksicht zu nehmen.

§ 7. Bei der Ermittlung der Entschädigung ist auf diejenigen Verhältnisse keine Rücksicht zu nehmen, hinsichtlich deren erhellt, dass sie in der Absicht hervorgerufen wurden, um sie als Grundlage für die Erhöhung der Ansprüche auf Entschädigung zu benützen.

Der Wert der besonderen Vorliebe, dann eine Werterhöhung, welche der Gegenstand der Enteignung in Folge der Anlage der Eisenbahn erfährt, bleiben bei der Berechnung der Entschädigung außer Betracht "

Gospôda moja! Pri vsaki eksproprijaciji je treba pred vsem rešiti kolizijo med javnimi in privatnimi interesi, torej vprašanje: Kaj je predmet in obseg odškodnini? To vprašanje je visoki deželni zbor že lani rešil s tem, da je paragrafe, ki sem jih ravnokar prečital, sprejel v načrt zakona o razlastitvi, samo s to spremembo, da je v slučajih § 6. jemati ozir na večjo vrednost, katero je imelo zemljišče zaradi tega, ker se je na poseben način rabilo. Jaz sem to načelo sprejel v svoj predlog, ker menim, da visoka zbornica pritrdi lanskemu določilu, in ker ni pričakovati nobenega ugovora, ako sprejmemo te paragrafe v zakon, ali se nanje vsaj nanašamo.

Potem se glasi § 22:

(Bere: — Liest:)

„§ 22. Die in Folge einer Enteignung zu leistende Entschädigung ist, soferne sie nicht durch ein zulässiges Übereinkommen zwischen der Eisenbahnunternehmung und dem Enteigneten bestimmt wird, gerichtlich festzustellen.

Als zulässig ist ein solches Übereinkommen nur dann anzusehen, wenn es an dritten Personen fehlt, denen ein Anspruch auf Befriedigung aus der Entschädigung auf Grund ihrer dinglichen Rechte zusteht oder wenn diese dritten Personen ihre Zustimmung zu dem Übereinkommen in einer öffentlichen oder legalisirten Urkunde erklärt haben.

Die Nothwendigkeit der Erklärung dieser Zustimmung entfällt, wenn es sich um die theilweise Abtretung eines Grundbuchskörpers handelt und wenn ungeachtet der Abtretung eine Hypothek die im § 1374 des a. b. G. B. entsprechende gesetzliche Sicherheit behält, andere dingliche Rechte aber eine Gefährdung ihrer Sicherheit offenbar nicht erleiden können.

Das Grundbuchsgericht ist berufen, auf Ansuchen einer Partei eine Bestätigung über den Bestand der erforderlichen Sicherheit auf Grund der durch eine vorgenommene Untersuchung gewonnenen Überzeugung zu erteilen.

§ 23. Die gerichtliche Feststellung der Entschädigung erfolgt auf Ansuchen der Eisenbahnunternehmung; doch ist auch der Enteignete berechtigt, darum anzusuchen, wenn die Eisenbahnunternehmung dieses Ansuchen nicht innerhalb eines Jahres nach Rechtskraft des Enteignungserkenntnisses stellt.

Zur Feststellung der Entschädigung ist das Bezirksgericht zuständig, in dessen Sprengel die Enteignung zu vollziehen ist.

Dem Gesuche um diese Feststellung ist das Enteignungserkenntnis nebst den zur Identificirung des Gegenstandes der Enteignung erforderlichen Behelfen beizubringen.

Das Gesuch kann hinsichtlich aller in dem Sprengel einer Catastralgemeinde gelegenen Gegenstände der Enteignung in einer einzigen Eingabe gestellt werden."

Ker je tukaj kompetenca okrajnega sodišča določena, — in to je umevno zato, ker se železnice razprostirajo po celi deželi. — naglaša moj predlog kompetenco deželnega sodišča gledé na to, da se nahaja pri tem sodišči zemljiška knjiga za Ljubljano, in gledé na to, da, če bi mi določili kompetenco delegovanega okrajnega sodišča, bi s tem prekoračili svojo kompetenco.

(Bere: — Liest:)

„§ 24. Das Gericht hat alle für die Feststellung der Entschädigung maßgebenden Verhältnisse nach den Grundätzen des Verfahrens außer Streitfachen an Ort und Stelle unter Zuziehung von drei Sachverständigen zu erheben.

Die Sachverständigen hat das Gericht aus einer von dem Oberlandesgericht nach Einvernehmen der politischen Landesbehörde jährlich aufzustellenden und kundzumachenden Liste der in Enteignungsfällen zuzuziehenden Sachverständigen zu wählen und einen davon als Obmann zu bestellen.

Die Parteien können Einwendungen gegen die Eignung der Sachverständigen bis zum Beginne der Erhebungen vorbringen. Diese Einwendungen sind, wenn sie dem Gerichte glaubwürdig erscheinen, von Amtswegen zu berücksichtigen."

Tudi ta odstavek potrebuje majhne korekture, ker se eksproprijacija ne more vršiti tako obširno, kakor gledé železnic in se torej tudi ne more določiti, da bi stranke svoje ugovore pred začetkom poizvedeb vložile, ampak se to lahko zgodi v treh dneh potem, ko stranka izvé, kake zvedence je sodišče imenovalo.

(Bere: — Liest:)

„§ 25. Die Sachverständigen sind vom Richter aufzufordern, nach der Besichtigung des Gegenstandes der Enteignung ihr Gutachten über die zu leistende Entschädigung abzugeben.

Jeder Sachverständige ist verpflichtet, die thatsächlichen Voraussetzungen, auf denen sein Gutachten beruht, sowie die übrigen Grundlagen seiner Wertberechnung anzugeben.

Insbefondere haben die Sachverständigen in den Fällen, in denen nur ein Theil des Grundbesizes enteignet wird, die Berechnung des Betrages, welcher als Ersatz für die Verminderung des Wertes des zurückbleibenden Theiles des Grundbesizes zu leisten ist, abge sondert anzugeben.

Erstreckt sich die an die Enteigneten zu leistende Entschädigung auch auf die Vergütung solcher Nachtheile, welche dritte Personen erleiden, deren Ansprüche nicht aus dem für ein enteignetes Grundstück zu leistenden Ersatze zu befriedigen sind (§ 5), so ist der auf die Vergütung dieser Nachtheile entfallende Betrag insbesondere anzugeben.

Wenn hinsichtlich der thatsächlichen Voraussetzungen ein Streit entsteht, so ist, falls es von der Partei begehrt wird, auf Grundlage jeder der streitig gewordenen Annahmen ein besonderes Gutachten über die zu leistende Entschädigung abzugeben.

§ 26. Auf Begehren beider Parteien kann die Feststellung der Entschädigung auf solche Objecte ausgedehnt werden, welche nicht den Gegenstand eines Enteignungs-erkenntnisses bilden, wenn beide Parteien einverstanden sind, diese Objecte der Enteignung zu unterziehen.“

Tudi §§ 25 in 26 sta bila doslovno sprejeta v razlastitveni zakon, katerega je visoki deželni zbor načrtal lansko leto.

(Bere: — Liest:)

„§ 29. Wenn die Eisenbahnunternehmung und der Enteignete sich über die zu leistende Entschädigung einigen, so ist diese Vereinbarung, falls die im § 22 bezeichneten Voraussetzungen eines zulässigen Übereinkommens eintreten, zu Protokoll zu nehmen.

Treten die im § 22 bezeichneten Voraussetzungen nicht ein, so kann die Protokollirung der Vereinbarung nur dann stattfinden, wenn der vereinbarte Betrag nicht hinter demjenigen zurückbleibt, welcher von den Sachverständigen angegeben wird oder welcher im Falle einer Verschiedenheit der Gutachten den Durchschnitt der angegebenen Beträge bildet.

Eine mit Beobachtung der vorstehenden Bestimmungen protokollierte Vereinbarung hat die Wirkung eines gerichtlichen Vergleiches.

§ 30. Kommt ein Vergleich nicht zu Stande, so hat das Gericht, ohne an Beweisregeln gebunden zu sein, über die zu leistende Entschädigung zu entscheiden, und wenn die im § 25, Absatz 4 bezeichnete Voraussetzung eintritt, den auf die Vergütung der Nachtheile dritter Personen entfallenden Betrag insbesondere zu bestimmen.

Diese Entscheidung kann nur mittelst des Recurses angefochten werden.

Die Recursfrist beträgt vierzehn Tage.

Der Recurs ist in doppelter Ausfertigung zu überreichen. Eine Ausfertigung ist dem Gegner des Beschwerdeführers zuzustellen, dem es gestattet ist, seine Äußerung binnen 14 Tagen zu überreichen. Nach dem Einlangen dieser Äußerung, beziehungsweise nach dem fruchtlosen Ablaufe der für dieselbe bestimmten vierzehntägigen Frist sind die Acten dem Oberlandesgerichte von Amtswegen vorzulegen.

Die vorstehenden Bestimmungen gelten auch für die Anfechtung der Entscheidung des Oberlandesgerichtes.

Das Betreten des ordentlichen Rechtsweges zur Geltendmachung von Ansprüchen, über welche in dem durch dieses Gesetz geregelten Verfahren zum Zwecke der Feststellung der Entschädigung entschieden wurde, ist unzulässig.“

Tudi § 30 je bil sprejet v lanski načrt zakona o razlastitvi, samo s to spremembo, da je pripuščal še redno pravdno pot, akoravno bi bilo sodišče že pravomočno razsodilo; a to je bila jedva napaka, da načrt zakona ni dobil Najvišjega potrdila.

(Bere: — Liest:)

„§ 33. Die gerichtlich festgestellte Entschädigung ist, wenn sie in einem Capitalbetrage besteht, vor dem Vollzuge der Enteignung zu leisten, soweit nicht auf Grund der Bestimmung des § 9 eine nachträgliche Leistung stattzufinden hat.

Wenn die Eisenbahnunternehmung — v tem slučaju torej mestna občina — einen als Entschädigung zu leistenden Capitalsbetrag später als vierzehn Tage nach Abschluss des Vergleiches, beziehungsweise nach Zustellung der die Entschädigung festzustellenden gesetzlichen Entscheidung bezahlt, so ist sie zur Entrichtung der gesetzlichen Verzugszinsen vom Tage des Vergleiches, beziehungsweise der Zustellung der Entscheidung verpflichtet. Hat aber die Eisenbahnunternehmung von dem ihr im § 27 vorbehaltenen Rechte Gebrauch gemacht, so ist sie in jedem Falle verpflichtet, die Verzugszinsen vom Tage der Zustellung der Entscheidung, welche die Entschädigung unter dem Vorbehalte der Auswahl feststellt, zu vergüten.

§ 34. Die Leistung des Entschädigungsbetrages erfolgt auch außer den im § 1425 des a. b. G. B. bezeichneten Fällen durch gerichtlichen Erlag, wenn und inso weit der Entschädigungsbetrag zur Befriedigung der dritten Personen auf Grund ihrer dinglichen Rechte zustehenden Ansprüche zu dienen hat. Die Nothwendigkeit des in diesem Falle vorzunehmenden gerichtlichen Erlages entfällt jedoch dann, wenn in der den Vorschriften des § 22 entsprechenden Weise dargethan wird, dass die Sicherheit der diesen dritten Personen zustehenden dinglichen Rechte ungeachtet der Enteignung ungefährdet bleibt.

Die Befriedigung der Ansprüche dieser dritten Personen erfolgt nach den Bestimmungen über die Vertheilung des bei einer zwangsweisen Versteigerung erzielten Kaufpreises. Der erfolgte Erlag der Entschädigung ist, wenn es sich um den Gegenstand eines öffentlichen Buches handelt, von Amtswegen bürgerlich anzumerken.

Dieser Anmerkung kommen die mit der Anmerkung einer vollzogenen zwangsweisen Versteigerung verbundenen Wirkungen zu."

To so tisti paragrafi, katere bi bilo po mojem mnenji na vsak način vzeti v načrt tega stavbnega reda k §-u 9.

V formalnem oziru nasvetujem, da se § 9. in § 10., ki je z onim v zvezi, vrmeta z mojimi nasveti vred stavbnemu odseku, ki naj se o tej stvari še enkrat posvetuje in o njej v prihodnji seji, predno se bo vršilo tretje branje, vnovič poroča.

Za danes naj bi torej §§ 9. in 10. ostala in suspenso.

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca dr. Majarona, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in pride torej v razpravo.

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Insoferne der Antrag des Herrn Abgeordneten Dr. Majaron dahin geht, daß der Gesetzentwurf an den Ausschuss zurückgeleitet werden soll, habe ich dagegen nur das eine Bedenken, daß dadurch die Verhandlung neuerdings verzögert und es mit Rücksicht darauf, daß wir am Schlusse der Session stehen, fraglich wird, ob dann überhaupt das Gesetz noch rechtzeitig zustande kommt. Andererseits aber müßte ich mich gegen die Aufnahme von Bestimmungen so weittragender meritorischer Art, wie sie heute beantragt worden sind, ohne vorherige Ausschussberathung entschieden aussprechen, weil man im letzten Momente derartige Ergänzungen des Gesetzes doch nicht in einem Augenblicke in ihrer ganzen Tragweite ermessen kann. Auch der Herr Antragsteller war Mitglied des Ausschusses. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: »Pri tretjem branji!«) Die dritte Lesung ist vor ungefähr acht Tagen vorgenommen worden; der Herr Abgeordnete hat die Gelegenheit gehabt, seinen Antrag dort zu stellen, er hat es aber nicht gethan, sondern dann noch wenigstens sich 8 Tage Zeit genommen darüber nachzudenken. Also muß doch auch dem hohen Hause und der Regierung Gelegenheit geboten werden, diese Frage näher zu erörtern und sich mit derselben intensiver zu beschäftigen, als es jetzt in diesem Augenblicke möglich ist, wenn darüber sogleich ein definitiver Beschluß gefaßt werden müßte. Um die Verhandlung nicht weiter zu verzögern, möchte ich nur ganz kurz bemerken, daß meiner Überzeugung nach alle Enteignungsverhandlungen ganz glatt ablaufen werden, wenn auch nur die Bestimmungen der Ausschussvorlagen angenommen werden. Ich gebe sehr

gerne zu, daß es vielleicht längere Zeit dauern wird, bis die Gemeinde in den grundbücherlichen Besitz eines Objectes kommt, was der Herr Abgeordnete Dr. Majaron besonders betont hat, aber die Besitzergreifung des Objectes, und das ist denn doch die Hauptsache, kann ja sofort stattfinden. Auch nach den Bestimmungen des Eisenbahn-Expropriationsgesetzes, welche der Herr Abgeordnete Dr. Majaron zur Anwendung zu bringen wünscht, kommt man nicht so rasch in den grundbücherlichen Besitz, resp. die Eintragung in die Eisenbahnbücher geschieht oft erst lange nachher, und es wird vielleicht schon lange die Bahn befahren, es sind vielleicht schon viele Entgleisungen vorgekommen und Unglücksfälle eingetreten, bis die Bahn endlich in den grundbücherlichen Besitz des betreffenden Objectes gelangt. Das Gleiche gilt auch bei der Vertheilung des Kaufschillings, resp. des im Expropriationsverfahren festgesetzten Wertbetrages. Auch nach dem Eisenbahn-Expropriationsgesetze ziehen sich derartige Verhandlungen oft ins Endlose hin; dem ist jedoch nicht auszuweichen, denn namentlich dort, wo der Grundbuchsstand nicht vollkommen geordnet ist, wo Belastungen vorhanden sind, insbesondere ältere Intabulationen, die vielleicht gar nicht mehr zu Recht bestehen und deren Löschung nur schwer zu erwirken ist, in allen diesen Fällen ergeben sich Complicationen und langwierige Verhandlungen, mag das Gesetz was immer für Bestimmungen enthalten. Das ist eine Erscheinung, die sich noch bei allen Expropriationen nach dem Eisenbahngesetze, wo es sich um Tausende von Fällen handelt, gezeigt hat und Ähnliches wird sich auch in der Stadt Laibach ergeben. Ich halte also dafür, daß diese Bestimmungen so bleiben können, wie sie hier angeführt sind, ohne principiell gegen die Aufnahme von Bestimmungen sprechen zu wollen, welche in anderen Gesetzen vorkommen und gegen welche im Wesen keine Einwendung erhoben werden könnte; ob aber diesen Bestimmungen ein praktischer Wert beikommt, müßte denn doch noch näher geprüft und erwogen werden.

Deželni glavar:

Oglasil se je k besedi gospod poslanec župan Grasselli.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Ljubljansko mesto si mora vsekako častitati, da dobi nov stavbni red, katerega je smatrati za velik napredek na tem polji, ali iz oči se ne sme puščati, da je ravno tisti del stavbnega reda, ki obsega določila gledé razlastitve, jako važen, ker brez primerne določila v tem oziru je vrednost vsega stavbnega reda jako dvomljiva. To so priznali povsodi in zato so povsodi v novejše zakone sprejemali taka določila, ker žalibog v naši državni polovici še nimamo splošnega razlastitvenega zakona, kakor ga imajo v drugi državni polovici onstran Litve.

Pri določilih gledé razlastitve gre na jedni strani za to, da se omogoči mestni občini Ljubljanski razlastitev na lagoden način, oziroma da se jej sploh omogoči razlastitev, ker bi sicer izpeljava stavbnega reda in izpeljava regulacijskega načrta bila onemo-

gočena. Na drugi strani pa gre za to, varovati interes posameznega, varovati privatni interes, in, gospôda moja, to je jako važno, važno že zaradi tega, ker nas lastna skušnja spominja, kako nezaupno stoji večina občinstva nasproti takim določbam, skušnja, ki smo jo naredili v izrednem zasedanji lanskega leta, ko se je jeden del te visoke zbornice odločno izrekel proti razlastitvenemu zakonu, ki je bil takrat na dnevnem redu, in to zgolj iz nezaupanja in iz neopravičenega strahu. Stvar je itak odijozna in reči moramo, da se bodo razprave gledé razlastitve vršile veliko gladkeje in ložje, ako bodo določila jasna in točna. Zaradi tega se meni vidi vsak poskus, spraviti jasnost in točnost v zakon, na vsak način primeren in zato v istini ne morem biti za to, da bi se o predlogu častitega gospoda tovariša dr. Majarona kar tako brevi manu prešlo na dnevni red.

Na drugi strani pa tudi uvidevam, da visoki zbornici ne bo lahko, danes se odločiti, če tudi ne gre za nova določila, česar ni prezirati, nego za določila, ki so vzeta iz že obstoječih, sankcioniranih zakonov. Da se odstranijo vsi pomisleki, in ker ima odsek še priliko, posvetovati se o tej stvari zaradi tega bi v formalnem oziru predlagal, da se §§ 9. in 10. s predlogom gosp. poslanca dr. Majarona, proti kateremu se tudi preč. g. deželni predsednik ni izrekel, vrneta stavbnemu odseku v zopetno posvetovanje, katero, mislim, ne bo zavleklo sklepanja o tej stvari, ker se bo to posvetovanje prav hitro dalo zvršiti, tako da še pred koncem drugega branja pride v visoki zbornici zopet ta oddelek v razpravo in morebiti še kak drug, ako bi se še kaj novega predlagalo, tako da se ni bati nobene zamude.

Iz teh važnih razlogov priporočam, da se predlog gospoda poslanca dr. Majarona izroči stavbnemu odseku v posvetovanje in poročanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da po-prime besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Pred vsem poprimem se besede gospoda župana ljubljanskega mesta, ki je rekel, da smo se že lansko leto ozirali na neko stranko te zbornice, ki je stavila iz neopravičenega strahu različne svoje zahteve. Morebiti bo gospod tovariš dr. Majaron rekel, da ne spadam med praktične juriste, ako pred vsem pravim, da se mi njegov predlog vidi tak, kakor da bi izviral iz takega neopravičenega strahu. Na nekaj bi gospoda župana opozoril in sicer na to, da je za Ljubljano neobhodno potrebno, da prej ko mogoče dobimo stavbni red in da prej ko mogoče dobimo tiste določbe, po katerih se bo razlastitev v prihodnje urejala. In opozarjal bi gospoda župana kakor tudi gospoda predlagatelja samega, da je jako ne-

varno, pri kovanji tega zakona vzeti posamezne paragrafe iz drugih daljših zakonov in mu jih vtisniti brez ozira, ali ne nastanejo morda kaka nasprotja in to le vsled tega, da se je zašil novi zakon s cvirnom, ki je vzet iz starejšega zakona.

Gospôda moja, prosim Vas, nikar ne mislite, da odsek morda ni poznal zakona o razlastitvi pri gradnji železnic! Tudi v odseku smo se o tej stvari posvetovali. Visoka zbornica! vzlic temu pa v imenu odsekovem zastopam mnenje, da so predpisi, kakor jih imamo v navzočem zakonskem načrtu, popolnoma zadostni, in gospode od te (leve — linken) strani bi še takorekoč svaril, da ne sprejmejo tega, kar nasvetuje tovariš dr. Majaron, ker bi bil, ako se sprejme njegov predlog, položaj hišnih posestnikov slabši, kakor po predležečem načrtu zakona (poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: »Kje pa?«) Le potrpite, bom že prišel na to.

Visoka zbornica, jaz mislim, da so vsi tisti pomisleki, ki sta jih navajala gospod poslanec dr. Majaron in gospod župan — zadnji je podpiral predlog le iz stališča, da treba premišljati o stvari, zategadelj da ne bi nastal v ljubljanskem mestu nepotreben strah, — popolnoma neopravičeni in da je popolnoma nepotrebno vtisniti v predležeči načrt določila, ki veljajo za razlastitev pri gradnji železnic. Železniški ekspropriacijski zakon velja že od leta 1878. in od tistega časa napravili so se mnogi stavbni redi — l. 1886. n. pr. za mesto Prago — ki imajo čisto jednaka določila gledé razlastitve, kakor predležeči načrt (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Čujte!«) Jednak zakon se je leta 1894. napravil za Brno. In tu se mi vidi važno naglašati, da je bil zakonski načrt za mesto Brno doposlan ministerstvu za notranje stvari in pravosodnemu ministerstvu in obe ministerstvi, posebno pa pravosodno, sta se izrekli, da je dober. Tedaj morebiti vendar ni res, da bi bil predležeči načrt samo piškavega oreha vreden, kakor je rekel gospod poslanec dr. Majaron (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: »Tega nisem rekel!«) Ta izraz ni bil na pravem mestu. Ako se justično ministerstvo samo izreče in to v času, ko velja zakon o razlastitvi pri železnicah že v polni meri, da predpisi tega zakona popolnoma zadostujejo za tako mesto, kakor je brnsko, potem je gotovo strah prazen, če se kdo boji, da bo zakon pri nas imel posledice, pri katerih bi si praktični juristi ne mogli pomagati in bi ne vedeli, pri čem da so.

Visoka zbornica! Jaz mislim, da je na jedino praktičen način rešeno vprašanje gledé razlastitve v predležečem načrtu zakona in da so vsi tisti pomisleki, katere je navajal gospod predlagatelj, izpodnešeni z besedami zakonskega načrta: »Kadar se ta dogovor ne doseže iz lepa, tedaj razsodi c. kr. deželna vlada po teh določenih in po sicer za razlastitev veljavnih zakonih.« — „Lässt sich dieses gültliche Uebereinkommen nicht erzielen, so entscheidet die k. k. Landesregierung nach Maßgabe dieser Bestimmungen und der sonst für die Enteignung geltenden Gesetze.“ To se pravi, razsodba, katero bo izdala vlada v razlastitvenem postopanju,

ne bo izdana samo na podlagi tega zakona, ampak tudi na podlagi drugih eksproprijacijskih zakonov, katere bo moralo na to tudi sodišče zmiselno uporabljati.

Sodišča — o tem ne more biti dvoma — bodo potem, ko bo vladna razsodba v moč stopila, v vseh slučajih znala postopati, in postopala bodo, če treba, tudi tako, kakor zapoveduje zakon gledé razlastitve v železniških slučajih. Gospodje praktični juristi in posebno gospod dr. Papež majejo z glavami, ampak jaz še vedno mislim, da se je odsek postavil na pravo stališče. Ako bi to stališče ne bilo pravo, vprašam gospode poslance, kako je mogoče, da so v Pragi, kjer se je že mnogo razlastitev vršilo in ravnotako v Brnu, sodišča prav dobro vedela, kako postopati in kaj potem storiti, ko je jedenkrat razlaščen kak objekt?

Mnenje gospoda predlagatelja, da bi ti predpisi utegnili imeti posledico, da bi se po razlastitvi, ko je dotično zemljišče že spremenjeno v ulico ali trg, še vedno lahko oglasil kak upnik in dotični prostor prodal eksekutivnim potom, je popolnoma neopravičeno in jaz se ne bojim, da bi se na podlagi tega zakona moglo kaj takega zgoditi. Mi smo prepričani, da predpisi predležčega načrta popolnoma zadoščajo, ker smo v odseku bili prepričani, da se vlada ne bo ravnala samo po teh predpisih, ampak v kolikor se dá porabiti železniški eksproprijacijski zakon, tudi po določenih tega zakona. Sodišča pa bodo brezdvomno tudi vedela, kakor je to že v naravi sami ležeče, da stopi, ko se je jedenkrat dognala vrednost razlastitvenega objekta, ta vrednost v vsakem oziru na mesto prejšnjega objekta. Sodišča bodo imela vrednost pred seboj in kako bodo postopala? V prvi vrsti po določenih železniškega eksproprijacijskega zakona, ker v drugih zakonih ne nahajate sličnih določil, dasiravno priznavam, da so se eksproprijacije izvrševale tudi že poprej, predno smo še imeli železniški eksproprijacijski zakon. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: »Pa s kakimi težavami!«) Težave so pa ravno odpadle, ker imamo posebni zakon, ki veleva, kako postopati, ko je že jedenkrat svota za razlastitveni objekt deponirana. Gospodje na tej (levi — links) strani so se z velikim veseljem prijeli tega predloga, ker nekoliko upajo, da je mogoče, da se bo vsled teh novih sprememb dalo nekaj doseči, to namreč, da zakon ne bo sankcioniran. (Ugovori na levi. — Widerspruch links.) Gospod Gabrijel Jelovšek, ste Vi praktični jurist? (Poslanec Jelovšek: — Abgeordneter Jelovšek: »Ne, ampak prepričan, da je sprememba potrebna!«) Mogoče, pa oprostite, če ne polagam prevelike važnosti na tako prepričanje. Gospod poslanec Klun se tudi vedno umešava. Sploh je danes toliko praktičnih juristov tukaj, da sem vsakemu hvaležen, če me v čem pouči.

Sedaj Vam hočem dokazati, da je tisto, kar nasvetuje gospod predlagatelj, za hišne posestnike in privatne interesente manj ugodno, kakor to, kar nasvetuje stavbni odsek (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: »Sem radoveden!«) Dobro, dobro, le poslušajte me. Mi v odseku smo rekli, od-

škodnina naj se, če ne potom dogovora, dožene potom sodne cenitve. In gospod predlagatelj pravi, da je ta izraz nekaj, s čemer ne ve kaj početi. O tem, gospôda moja, ni dvojbe, da je pod izrazom »sodna cenitev« umeti le tista cenitev, ki se vrši po predpisih civilne pravde. Poznamo sicer še drugo cenitev, to je cenitev po cesarskem patentu iz l. 1854., ali, gospodje, tista cenitev je dopustna le tedaj, ako kdo iz proste volje dá ceniti svoje zemljišče. V predležčem načrtu pa je predpisana sodna cenitev in kakor naglašá komentar k praškemu stavbnemu redu, in kakor naglašajo drugi stavbni redi, pod tem izrazom ni nič drugega umeti, nego da se ima cenitev vršiti po predpisih civilne pravde. Mesto te sodne cenitve predlaga sedaj tovariš dr. Majaron, da se sprejmejo v načrt določila zakona, ki velja za razlastitev pri železnicah. Jaz bi hišne posestnike v Ljubljani na nekaj opozoril in jih vprašal, ali vedó, kako se vrši postopanje gledé cenitve po dotičnem zakonu? Cenitev se vrši po izvedencih, ki so imenovani v neki listi, katero vsako leto sestavi nadsodišče; drugega cenilca se ne sme vzeti, kakor iz vrste tistih, ki jih imenuje nadsodišče. Kaka bo torej stvar za hišne posestnike v Ljubljani? Ker bodo navezani na cenilce, katere imenuje nadsodišče v Gradci, bodo veliko na slabšem, nego če se cenitev vrši po predpisih sodnega reda. Po predpisih sodnega reda si bo vzela mestna občina jednega izvedenca in udeleženec tudi jednega, in ker stranka lahko skrbi, da dobi izvedenca, ki fakično pozna razmere v Ljubljani in bo vedel ceniti vrednost kakega zemljišča, je to veliko več vredno za njo, nego če ima izvedenca, katerega je imenovalo nadsodišče v Gradci in ki je prišel v Ljubljano, ne da bi poznal tukajšnih razmer in posebnosti.

Ako sprejmete predlog gospoda poslanca dr. Majarona, vzamete stranki iz roke ves vpliv. Pri imenovanji izvedenca stranka ne bo imela skoraj ničesar govoriti, med tem ko mi zahtevamo, da se v prvi vrsti stranki sami omogoči, da lahko skrbi, da dobi takega izvedenca, ki bo njene interese v poštev jemal. Na drugi strani smo pa v odseku tudi dobro vedeli, kako občutni so privatni interesenti, kako lahko nastanejo strahovi in, kakor je gospod župan prav povedal, kako odijozna je eksproprijacija. Zato smo poiskali za ljudstvo neko tolažbo in rekli: »Ako s cenitvijo nisi zadovoljen, pa lahko tožiš.« Najboljše postopanje, gospôda moja, je končno venderle pravda. Gospod poslanec dr. Majaron predlaga, da naj se sprejmejo določila iz zakona za razlastitev pri železnicah. Dobro, kaj stoji tam zapisano? Tam stoji zapisano, da cenitev sama še ni merodajna, ampak cenitev se izroči sodišču, in to končno izreče sodbo: »Eksproprijant, toliko moraš plačati!« In zakon naravnost pravi, da sodnik po prostem in svobodnem prepričanju, ne da bi bil vezan na dokaze, od slučaja do slučaja določuje, koliko je plačati odškodnine. Če je to postopanje boljše za hišne posestnike nego pravda, prepuščam v Vašo presojo. (Poslanec dr. Majaron: — Abgeordneter Dr. Majaron: »To je tudi pravda!«) Ko je sodišče izreklo svojo sodbo na pod-

lagi prostega prepričanja sodnikovega, izključena je vsaka pravda, mi je pa nismo hoteli izključiti, ker mislimo, da je dobro, če ima stranka pravdo pot odprto. Obe stranki, privatni interesent, pa tudi mestna občina, se bodeta bali pravde in tako se bo doseglo, da se bodo stvari dostikrat iz lepa poravnale.

Vsi ti momenti govoré za to, da tisto, kar so sklenili za Prago in Brno, lahko sprejmemo tudi mi, in ker ne vem, ali bi dosegli kaj uspešnega, ako stvar še jedenkrat odstopimo odseku in jo na ta način le zavlečemo, dalje, ker po § 9. načrtanega zakona gledé razlastitve nimajo veljati samo predpisi tega zakona, ampak tudi predpisi vseh drugih obstoječih ekspropriacijskih zakonov, v kolikor se dajo zmiselno uporabljati, moram se odločno izreči proti predlogu gospoda poslanca dr. Majarona. Saj veste, kako je to: če prideta dva jurista skupaj, imata tri glave, in vsak vé veliko povedati. In bolj ko se bomo prepirali, manj upanja je, da bi prišel zakon hitro do veljave. Ker je pa ta zakon za Ljubljano nujno potreben in bi bilo silno škodljivo, ako bi se stvar zopet zavlekla, prosim visoko zbornico, da odkloni predlog gospoda poslanca dr. Majarona in sprejme besedilo v § 9., kakoršno nasvetuje odsek in kakoršno je tiskano v prilogi 45.

Deželni glavar:

Formalni predlog gospoda poslanca dr. Majarona gre na to, da se §§ 9. in 10. načrtanega zakona vrneta stavbnemu odseku v zopetno obravnavanje in poročanje.

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in torej se vrneta §§ 9. in 10. na novo stavbnemu odseku v pretresanje.

Ker nedostaja časa, bi bilo želeti, da se razprava o predležem načrtu nadaljuje in da se ostali paragrafi še danes rešijo. §§ 9. in 10. pa prideta na vrsto v prihodnji seji.

(Pitrjuje se. — Wird zugestimmt.)

Ker je visoka zbornica s tem zadovoljna, prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Tavčar:

(Skliče §§ 11—19., ki obveljajo brez debate. — Ruft die §§ 11—19, welche ohne Debatte angenommen werden.)

§ 20.

Tu imam omeniti, da se ima beseda: „Deckentrümme“ v predpredzadnji vrsti zadnje alineje nemškega teksta pravilno pisati: „Deckentrümme“.

To prosim popraviti, sicer pa prosim, da se § 20. potrdi, kakor je tiskan.

(Obvelja — Angenommen.)

§ 21.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 22.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 23.

Tukaj se ima v slovenskem besedilu, v predzadnji vrsti, po besedi »pravoveljavno« vrniti besedica »v« in v nemškem tekstu prosim v drugi vrsti drugega oddelka besedo „Janitärpolizeilicher“ popraviti v „Janitätspolizeilicher“.

Sicer ostane paragraf nespremenjen.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 24—36., ki obveljajo brez debate. — Ruft die §§ 24—36. auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

§ 37.

Tu se nahajata v zadnjem odstavku nemškega teksta dve tiskovni pomoti; v zadnji vrsti se ima namreč pred »3 m« vrniti beseda „wenigstens“ in ravno tako se ima pred »3:20 m« tudi vrniti beseda „wenigstens“. Prosim, da se sprejme § 37. s tema dvema popravkoma.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik si je izprosil besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Bei § 37 hat der Ausschuss gegenüber der Regierungsvorlage eine wichtige Aenderung beschlossen. Nach der Regierungsvorlage soll in Laibach bloß der Bau von höchstens drei Stock hohen Häusern gestattet sein, und wurde die Maximalhöhe der Gebäude vom Straßenniveau bis zum Dache mit 18 m angenommen. Der Ausschuss hat dagegen im § 37 auch den Bau von vier Stock hohen Häusern für zulässig erklärt und dementsprechend die Maximalhöhe mit 20 m festgesetzt. In dem Berichte des Ausschusses ist bereits erwähnt, daß die Regierungsvorlage theilweise unter dem Eindrucke des Erdbebens verfaßt wurde, es wird aber auch darin angedeutet, daß man sich durch diesen Eindruck vielleicht zu stark beeinflussen ließ. Meine Herren! Ich bin gewiß einer von denjenigen, die am wenigsten unter dem Einflusse des Erdbebens gestanden sind, muß aber gestehen, daß sich überall die Wahrnehmung gezeigt hat, was auch ganz selbstverständlich, weil den Naturgesetzen entsprechend ist, daß je höher ein Gebäude ist, desto stärker auch die Schwankungen sind, welche die obersten Stockwerke durchzumachen haben. Am stärksten schwingen natürlich die Thürme, dann aber verringern sich die Schwankungen mit der Höhe der Gebäude. Vierstöckige Häuser mit der Höhe von 20 m sind daher den Einwirkungen des Erdbebens jedenfalls in höherem Maße ausgesetzt, als niedrige, und es erschien daher denjenigen Technikern, welche

bei der Formulirung der Regierungsvorlage zu Rathe gezogen wurden, angemessen, für Laibach die Maximalhöhe der Gebäude mit 18 m und die höchste Stockwerkanzahl mit drei festzusetzen. Maßgebend hiefür war der Umstand, daß ein dreistöckiges Gebäude eine entsprechende Rentabilität des Baues unter allen Umständen gewährleistet, höhere Wohnungen aber sowohl aus allgemeinen sanitären Rücksichten als speciell im Hinblick auf die Erdbebengefahr sich nicht empfehlen. Wenn wir auch bei der Berathung dieses Gesetzes nicht ausschließlich unter dem deprimirenden Eindrucke des Erdbebens stehen sollen, so hieße es andererseits doch nichts aus den Erfahrungen lernen zu wollen, wenn man diese Naturerscheinung vollkommen übersehen wollte, eine Naturerscheinung, welche in Laibach im Laufe der Jahrhunderte in einer großen Anzahl von Fällen sich wiederholt hat, und welche umsomehr Beachtung beansprucht, als gerade auf unser Jahrhundert bereits 22 Erdbeben mehr oder minder kräftiger Natur entfallen. Wir müssen uns daher mit dem Gedanken vertraut machen, daß wir auf einem Boden stehen, welcher dieser Naturgewalt mehr unterworfen ist, als andere Gegenden, und uns darnach einrichten, mit dieser Naturgewalt zu rechnen. Die Einwendung, es sei auch in Laibach ein vier Stock hohes Haus intact oder nahezu intact geblieben und habe weniger gelitten, als andere niedrige Häuser, muß ich allerdings erwarten. Es ist richtig, wir haben in Laibach ein solches vier Stock hohes Haus, welches die Nachbarhäuser weit übertrifft und doch weniger gelitten hat, als diese, aber ich glaube, daß dies dem Umstande zuzuschreiben ist, daß dieses Haus neueren Datums ist, daselbe also noch keine früheren Erdbeben mitgemacht hat, wie die anderen Häuser, außerdem aber ist daselbe so construirt, daß man hier beinahe von einem eisernen Hause sprechen kann. Wer die Pläne dieses Hauses betrachtet, wird daraus entnehmen können, daß hier die Eisenconstruction eine hervorragende Rolle spielt, ja eine größere Rolle, als dies selbst nach dem vorliegenden Entwürfe der Bauordnung in der Regel bei solchen Bauten der Fall sein wird. Ich kann also die Einwendung, daß dieses vier Stock hohe Haus in Laibach weniger gelitten habe, als andere, von vorneherein nicht gelten lassen, weil eben dort ganz besondere Verhältnisse obwalten.

Nehmen wir aber an, daß dergleichen Gebäude in größerer Anzahl gebaut werden, so kommen folgende Bedenken in Betracht: Erstens einmal unterliegt es wohl keinem Zweifel, daß diejenigen Parteien, welche so hoch über dem Erdboden ihre Wohnungen aufgeschlagen haben, bei einer Katastrophe, wie sie ja doch nicht ausgeschlossen ist, einer doppelten Gefahr ausgesetzt sind. Die eine Gefahr besteht darin, daß sie durch die einstürzenden Mauern begraben, oder doch wenigstens beschädigt werden, die zweite Gefahr aber liegt darin, daß solche Parteien in ihrer Flucht aus dem vier Stock hohen Hause entschieden mehr behindert sind, als wenn sie in niedrigen Häusern wohnen.

Außerdem sind es sanitäre Gründe allgemeiner Natur, welche gegen Wohnungen sprechen, die im vierten Stockwerke gelegen sind. Im sanitären Interesse einer jeden Stadt ist es gelegen, daß sich dieselbe nicht in die Höhe, sondern in die Breite, daß sie sich extensiv entwickle (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „So ist es recht!“)

und jede gesetzliche Bestimmung, welche der extensiven Entwicklung der Stadt Vorschub zu leisten geeignet ist, ist meines Erachtens mit Freuden zu begrüßen und im sanitären Interesse sämtlicher Bewohner gelegen, weil durch die hohen Häuser der Luftzutritt ungemein gehindert wird, während sich derselbe bei niedrigen Häusern entschieden leichter bewerkstelligen läßt.

Ebenso ist noch ein anderes Moment, ebenfalls sanitärer Natur, hervorzuheben, welches darin gelegen ist, daß das Stiegensteigen, wenn es im Uebermaße stattfindet, gewiß nicht der Gesundheit der Bewohner zuträglich ist. Es wird mir da vielleicht entgegnet werden, daß zwar das Turnen der Lunge, welches beim Erklimmen größerer Höhen durch die Bewegung des Körpers sich ergibt, für den Körper zuträglich sei. Das Turnen der Lunge ist allerdings zuträglich, aber es muß mit Maß geschehen; es ist dann zuträglich, wenn es entsprechend geregelt ist und sich nicht im Uebermaße abspielt, resp. wenn sich der Körper nach und nach an eine derartige Thätigkeit gewöhnt. Diejenigen aber, welche im vierten Stockwerke Wohnungen beziehen, können sich an dieses Turnen nicht nach und nach gewöhnen, sondern müssen tagtäglich ihre Wohnungen so oft ersteigen, als es ihre geschäftlichen Verhältnisse nothwendig machen, und sie müssen und werden beim Ersteigen der Wohnungen oft ein Tempo einschlagen, welches der Gesundheit durchaus nicht zuträglich ist. Es darf weiters nicht übersehen werden, daß die dienende Classe in den Wohnungen im vierten Stockwerke in einer Weise in Anspruch genommen wird, welche mit den Anforderungen der Hygiene gewiß nicht in Einklang zu bringen ist. Das Dienstpersonal muß diese Wohnungen oft mit schweren Lasten beladen ersteigen, es muß diesen Weg nicht einmal, sondern vielleicht zehn- und noch mehrmal im Tage zurücklegen, und dieses Uebermaß wirkt entschieden nicht günstig auf die Lunge, am allerwenigsten aber dann, wenn in dem Körper bereits der Keim oder die Disposition für ein Leiden vorhanden ist. Und gerade in Laibach ist diese Disposition für Lungenkrankungen, insbesondere in den tieferen Schichten der Bevölkerung in einem hohen Grade vorhanden, weil in diesen Kreisen leider eine höchst mangelhafte Ernährung besteht, die Erblichkeit dieser Disposition hinzutritt, so daß es im wohlverstandenen Interesse der ganzen Stadt gelegen erscheint, daß nicht neue Gelegenheiten geschaffen werden, in denen diese Disposition zur vollen Entwicklung kommt, und welche die im Körper vorhandenen Krankheitskeime zur raschen Entfaltung bringen. Es sind daher sanitäre Interessen hiebei in hervorragendem Maße im Spiele und der weitere Umstand, daß Laibach überdies auf einem Erdbeben-Terrain gelegen ist, ließ es der Regierung wünschenswert erscheinen, die Höhe der Gebäude auf drei Stockwerke zu reducieren und die Maximalhöhe mit 18 m zu bestimmen. Ich erlaube mir bei diesem Paragraphen das Wiederaufleben der Bestimmung der Regierungsvorlage zu befürworten und bitte daher das hohe Haus, den Antrag des Ausschusses abzulehnen, dagegen die Bestimmung des Regierungsentwurfes zu restituieren.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Tisti razlogi, katere je navél prečastiti gospod zastopnik visoke vlade, so tudi meni povod, da poprimem besedo in da spregovorim o tem paragrafu zaradi tega, ker po mojih mislih je obžalovati, da se je spremenilo prvotno besedilo vladnega načrta in da se je sprejelo določilo, da bodi dovoljeno v Ljubljani zidati hiše s štirimi, ne pa, kakor je bilo določeno v vladnem načrtu, hiše samo s tremi nadstropji.

Nekoliko razlogov, ki govoré za to, da se je omejiti na trinadstropne hiše. navél je že prečastiti gospod predgovornik, zastopnik visoke vlade. Bodi mi dovoljeno, dodati tem razlogom še nekatere druge.

Stavbnemu redu je skrbeti za določila gledé štirih smeri: Za določila gledé javnega prometa, za določila gledé ognjevarnosti, za določila gledé zdravstva in za določila gledé konstruktivne trdnosti ali trežnosti.

Kar se tiče določil gledé števila nadstropij, pridejo pri tem vprašanji v poštev določila gledé ognjevarnosti in gledé zdravstva.

V obče, kakor je naglašal že prečastiti gospod zastopnik visoke vlade, je gotovo v jednom kakor v drugem slučaju, zlasti pa pri posebnih naših razmerah gotovo nevarnost večja za vsakega, ki stanuje v višini, kakor za tistega, ki stanuje v kakem nižjem nadstropji.

Spregovoriti moram zlasti tudi o jednom tistih razlogov, ki so v motivnem poročilu navedeni gledé potresa. Poročilo se sklicuje na to, da skušnja učí, da so visoka poslopja, poslopja z večjim številom nadstropij, manj bila poškodovana po potresu, kakor poslopja, ki so nizka. Jaz pa moram temu nasproti opozoriti na to, da je jako nevarno, spuščati se v izvanjanje posledic iz tistih opazovanj, katere smo mi priliko imeli narediti gledé potresa. Bodimo odkritosrčni, mi stojimo tukaj nasproti uganjki, za katero še nimamo pojasnila, še nimamo ključa in ne moremo še danes konstruirati si popolnoma natančnih pravil, iz katerih bi mogli sklepati, kako treba zidati, da bodo poslopja pred posledicami potresnih sunkov bolj obvarovana. Posledice so bile različne v jedni in isti hiši, različne v posameznih prostorih, različne v dveh sosednih hišah in različne v raznih krajih mesta, tako, da je absolutno nemogoče, po sedanjem poskustvu in proučevanji konstruirati si kaka pravila. Gotovo pa je, kakor je naglašal prečastiti gospod predgovornik, zastopnik visoke vlade, da je vsako poslopje, katero je visoko, potresnim sunkom bolj izpostavljeno, kakor nizko, in zato je nevarnost za visoko poslopje, oziroma za prebivalce visokega poslopja večja, kakor za prebivalce manjših hiš.

Ravno to velja gledé ognjevarnosti. Gledé zdravstva pa bi opozoril še na nekaj, kar popolnoma potrjuje ono, kar je navajal prečastiti gospod zastopnik visoke vlade, kar se pa tiče bolj zdravstva v javnem oziru.

Čim višje je kako poslopje, to je naravno, tem več ljudij stanuje v hiši, tem več ljudij je prisiljenih,

pasirati razna nadstropja, in kako neprijetno je to za časa kužnih, nalezljivih boleznij, vé vsakdo. Kolikor večje število ljudij stanuje pod tisto streho, tem večja je nevarnost v zdravstvenem oziru.

Gospôda moja! Angleži imajo ideal, da stanuj vsaka obitelj pod svojim krovom. Mi smo še daleč od tega ideala in v središčih prometa, v večjih mestih se ta ideal sploh nikoli dosegel ne bo, ali vender pa je, mislim, dolžnost zlasti pri ustanavljanji zakonitih določil, skrbeti za to, da se kolikor mogoče odstranijo nevarnosti, ki izvirajo iz grajenja nepri- merno visokih poslopij.

Zaradi tega sem tudi jaz mnenja, da za Ljubljano z ozirom na nje lego in na prostor, ki je v mestu na razpolaganje, zadostuje popolnoma število treh nadstropij in zato bi si dovolil staviti predlog, da naj se restituira določilo prvotnega vladnega načrta in določi število nadstropij samo na tri. (Klun: »Dobro!«)

Opozoriti pa moram še na nek drug razlog, o katerem se sedaj še ni govorilo; to je namreč po mojih mislih jako važen ekonomičen faktor, in zato prošim dovoljenja, da spregovorim tudi še o tem nekoliko besed.

Želja, staviti prav veliko nadstropij v jednom in istem poslopji, izvira zlasti od todi, da se hoče kolikor mogoče izkoristiti zazidano površino, zazidano ploskev. Ta težnja je dostikrat zopet opravičena v tem, da je cena svetá visoka in zato je graditelj prisiljen, skrbeti za to, da se kolikor mogoče izkoristi prostor, da več nese.

Tukaj pa nastane vprašanje: ali se strinjajo javni interesi, interesi občnega blagostanja z interesi posameznika in na prvi pogled mora vsakdo pritrditi, da sta si tukaj nasproti interes posameznega graditelja in interes javnega blagostanja. Občni, javni interes gotovo zahteva, da se ne zidajo hiše z velikim številom nadstropij; v takih slučajih, kakor sem jih prej navél, pa teži zopet privatni podjetnik na to, da zida hišo z velikim številom nadstropij. To pa na drugi strani ceno svetá zopet kvišku žene in onemogoči ljudem zidati hiše samo zase, kakoršne bi v zdravstvenem oziru najbolj ugajale.

Zaradi tega je po mojih mislih dolžnost zakonodajstva, preperečiti, da se ne žene kvišku vrednost ali cena svetá, namreč kupna cena svetá, zaradi tega, ker mora zakon imeti pred očmi občni interes, ne pa interes privatni.

Iz vseh teh razlogov torej priporočam visoki zbornici, da bi pritrdila predlogu, katerega si usojam staviti, da se namreč v § 37. določi število nadstropij posameznih poslopij na maksimum treh, da se ima torej 1. odstavek § 37. glasiti tako - le:

»Vsaka ob cesti ali ulicah na novo zidana hiša sme nad pritličjem imeti največ tri nadstropja, pri čemer je tudi polnadstropja šteti za nadstropja.«

„Jedes an einer Straße oder Gasse neu zu erbauende Wohnhaus darf über dem Erdgeschoße höchstens drei Stockwerke, wobei auch die Halbgeschosse als Stockwerke mitzählen, erhalten.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca župana Grassellija, izvolijo ustati.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Predlog je dovolj podprt in pride torej v razpravo in na glasovanje.

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Prav obžalujem, da se v tem vprašanji nikakor ne morem strinjati z nazori častitega gospoda tovariša sopollanca mesta ljubljanskega. Naj mi bo torej dovoljeno, da tisto stališče, katero sem v odseku zavzel in o katerem sem prepričan, da je v interesu mesta ljubljanskega, tudi tukaj označim.

Oba častita gospoda predgovornika, zlasti pa častiti gospod tovariš župan Grasselli, sta naglašala, da nam je z ozirom na potrebe venderle naš stavbni red nekoliko drugače urediti kakor sicer, ako ne bi bilo strahú pred potresom. Meni se dozdeva, kakor sem to že povedal pri neki drugi priliki, da vedno naglašanje strahú pred potresi ne more biti na korist interesu mesta ljubljanskega. Zgodovina o potresih dokazuje, da tako veliki potresi, kakor smo ga imeli lanskega leta o Veliki noči, prihajajo samo na stoletja. Manjših potresov smo imeli v Ljubljani pač res veliko, ali ti niso napravili nikake take škode, da bi bilo le vredno o njih govoriti. Če bomo pa vedno naglašali, da se bojimo potresov, potem ne bomo dosegli tistega, kar si srčno želimo: da bi se namreč oni, ki so se iz strahú pred potresom izselili iz Ljubljane, vrnili v naše mesto in da bi se naselili tu tudi drugi, ki bi utegnili to storiti, da se ne bojé potresov. Vedno naglašanje potresne nevarnosti je torej v javnem interesu na vsak način škodljivo in proti koristim mesta ljubljanskega.

Govorilo se je tudi o tem, in oba gospoda predgovornika sta to naglašala, da je visokost poslopj v slučajih potresa jako nevarna, da se torej ne dá priporočati zidanje visokih poslopj, češ, da so ravno poslednje izkušnje pokazale, da so tiste hiše, ki imajo po največ nadstropij, največ trpele vsled potresnih sunkov.

Jaz bi si dovolil izreči, da stvar venderle ni povsem taka. Visokorodni gospod deželni predsednik je govoril samo o visokosti neke štirinadstropne hiše pred frančiškansko cerkvijo, ki je ostala skoraj čisto nepoškodovana od potresa in je naglašal, da je ostala nepoškodovana le zato, ker je bila tako dobro z železjem vezana. Stavbni red naš predpisuje, da morajo biti vsa poslopja dobro z železjem vezana in tako zidana, da se bodo mogla upirati eventualnim še tako jakim potresnim sunkom, tudi takim, kakeršen je bil lanski, kakeršnih pa jaz za svojo osebo po skušnji in zgodovini potresov ne pričakujem tako kmalu. Ako se je pa visokorodni gospod deželni predsednik samo na tisto hišo pred frančiškansko cerkvijo skliceval, opozarjal bi ga jaz na Pongracevo

hišo na Turjaškem trgu, katera je, akoravno ima samo tri nadstropja, vender ravno tako visoka ali celó višja, kakor Pavlinova hiša, in katera vender, dasiravno je zidana že v starejših časih, skoraj prav nič ni trpela po potresu, in je ostala skoraj popolnoma nepoškodovana.

Neposredni gospod predgovornik je dejal, da si ne moremo popolnoma razlagati, zakaj so bili učinki potresnih sunkov na raznih prostorih mesta drugačni, torej nejednaki. To je pač resnica; ali vsekako se z nekako verjetnostjo dá trditi, da imajo stavbe same največ vpliva, potem pa tudi lega oziroma zemljišče, na katerem stoji dotično poslopje. Ako bi res visokost sama po sebi bila tako nevarna, da bi se bilo bati, da bi bila višja poslopja po potresu razdejana, potem pa se mora naravnost prepovedati grajenje stolpov, ker so, dasiravno nikdo v njih ne stanuje, vender jako nevarni za celo okolico, ker se utegnejo porušiti in pouzročiti velikanske nesreče. Skušnja lanskega leta nas pa uči, da so veliko več kakor visoke hiše trpele pri nas v Ljubljani nizke, jednonadstropne ali celó pritlične hiše, in ako pogledate v okolico mesta ljubljanskega, ali n. pr. v kamniški okraj, videli bote, da se tudi tam ravno pritlična poslopja skoraj nič niso upirala učinkom potresnih sunkov, ampak razpadala so, kakor da bi bila iz kart napravljena. Iz tega stališča je strah pred visokimi hišami neopravičen.

Govorilo se je pa dalje, da je opravičeno iz sanitarnih razlogov, da se ne zidajo štirinadstropna poslopja. Dovolite, častiti gospodje tovariši, da tudi o tem spregovorim nekoliko besedi.

S sanitarnimi razlogi, iz tega stališča, kakeršno je zastopal častiti neposredni gospod predgovornik, bi se dalo še računati, češ, visoke hiše zožujejo zrak, da ne more toliko krožiti in ker stanuje v visokih hišah večje število ljudij, je torej za slučaj kužnih bolezni pri takih hišah nevarnost večja, kakor pri nižjih poslopjih. Ali, gospôda moja, ne smemo vedno imeti pred seboj le kužne bolezni in tudi se ne smemo postavljati na stališče, da je v naših razmerah mogoče, doseči tisti ideal, kateri imajo Angleži, da stanuj vsaka rodbina sama zase v jedni hiši. Pa, gospôda moja, ozrite se tudi po Angleškem. V velikih mestih, v Londonu, Edinburgu, Glasgowu itd. imajo jako veliko visokih poslopj, in tistega ideala držé se le premožni ljudje, da si zidajo na deželi hiše sami zase, da v njih živé s svojimi rodbinami. Seveda bi bilo najboljšé, ako bi se dala stvar tako napraviti, da bi tudi v Ljubljani, ali recimo povsodi v naši deželi vsaka rodbina sama zase imela svojo hišo. To pa ni mogoče zaradi prometa, trgovine in obrta, kajti na ta način bi se obrtnost in trgovina silno ovirali ali celó onemogočili.

Pa tudi v sanitarnem oziru trdim iz stališča, na katero se je postavil prečastiti gospod deželni predsednik, da visoke hiše niso tako nevarne, kakor je on naglašal. V četrtem nadstropji, gospôda moja, je zrak vedno zdravejši, kakor v nižjih nadstropjih, in to bo tem boljše za pljuča in za zdravje sploh.

Govorilo se je, da so štirinadstropne hiše v sanitarnem oziru nevarne, ker morajo ljudje hoditi po toliko stopnicah. Ako je to res, potem bi morali posli na Dunaji vsi za jetiko pomirati, ker imajo na Dunaji skoraj vseskozi stanovanja jako visoko. Ljudje morajo jako veliko po stopnicah hoditi, kajti privatnih hiš, ki bi imele dvigala, je jako malo, te imajo samo po hotelih. In vender nam zdravstvena statistika dunajskega mesta kaže, da je Dunaj jedno naj srečnejših mest, kar se tiče pljučnih bolezni.

Visokorodni gospod deželni predsednik se sklicuje na to, da prebivalstvo v Ljubljani nekako inklinira, da rado umira za jetiko. Gospôda moja, vsaj do sedaj nismo imeli visokih hiš, ljudje si niso pridobili inklinacije za jetiko s tem, da preveč lazijo po visokih stopnicah, ampak največ zato, ker imamo toliko nizkih hiš, v katerih prebiva po toliko rodbin v tesnih prostorih in v katerih so stanovanja tako nizka, da zrak ne more zadosti krožiti. Ne visoke, temveč tiste male, nizke in umazane hiše, katerih je toliko v Ljubljani, so uzrok, da prebivalstvo tako inklinira k jetiki.

Gospôda moja, kar se tiče potresov in strahú pred potresi, bi bilo samo še to omeniti: ako bi tak strah res imel veljati, potem bi v Italiji, zlasti v Napoli, kjer so potresi jako pogosti, nikjer ne smeli zidati višjih kakor jednonadstropnih hiš. In, gospôda moja, če se pri nas dovoljuje grajenje visokih zvonikov, zakaj ne bi se smele graditi tudi hiše z več kakor tremi nadstropji?

Častiti gospod predgovornik je pa tudi, ko je govoril o nevarnosti visokih stavb, sam s seboj prišel v nekako nasprotje, kajti on, če preminja odsekov predlog, hoče restituvati vladni načrt samo v toliko, da naj se kot maksimum dovoli graditi hiše s tremi nadstropji, med tem, ko se ne spodtika nad višavo 20 m, katero vladni načrt določuje za maksimum pri štirinadstropnih poslopijih. Če bi bila visokost poslopij res tako nevarna, potem bi bil pred vsem moral predlagati, da se zniža višava. Da pa visokost sama po sebi ni nikaka nevarnost, dokazuje to, da je vladni zastopnik gospod stavbni svetnik Svitil sam bil tisti, ki je prvi v odseku stavil predlog, da naj se maksimalna visokost od 18 m na 20 m zviša.

Torej, če je gospod stavbni svetnik Svitil kot vladni zastopnik sam izjavil, da naj se maksimalna visokost določi z 20 m, potem mislim, je čisto neopravičeno, ako se trdi, da bi taka višava bila nevarna.

Končno naj spregovorim še nekoliko besedi gledé poslednjega ugovora častitega gospoda predgovornika.

On pravi, da bi vrednost zemljišč v Ljubljani večja postala, ako bi se zidale štirinadstropne hiše in da bi bilo to nekako proti javni koristi in le v interesu koristi posameznikov, zaradi tega, ker bi posamezniki imeli potem priliko, bolj izkoriščati stavbne prostore.

Gospôda moja, ko smo se lanskega leta z vos unemo potezali pri visoki vladi, da bi za hiše, ki se

imajo v Ljubljani na novo sezidati, dovolila 18 letno oziroma 25 letno davčno prostost, storili smo to, ker smo bili prepričani, da hišni posestniki nikdar ne bodo mogli dobiti toliko denarne podpore, kolikor jim je potres škode pouzročil, in ker smo želeli, da bi se nekoliko odškodovali v drugem oziru, s tem namreč, da bi se cene stavbišč vsled 18 letne oziroma 25 letne davčne prostosti kolikor mogoče zdatno povišale. Po drugi strani storili smo to pa tudi zaradi tega, ker smo hoteli omogočiti hišnim posestnikom, posestnikom stavbišč in drugim, ki še hočejo v Ljubljani zidati, da bi preskrbeli več pripravnih stanovanj, kakoršnih v Ljubljani tako silno manjka. Prečrtajte sedaj to četrto nadstropje in iluzorne ste storili mnogo tistih dobrot in koristi, katere dotični zakon določa vsled potresa v prid ljubljanskim hišnim posestnikom, oziroma posestnikom zemljišč, na katerih se imajo zvršiti nove stavbe. In kaj bo še posledica, ako določite, da se smejo v Ljubljani graditi samo hiše s tremi nadstropji? Da podražite s tem stanovanja za ubožne slojeve prebivalstva. V četrtem nadstropji so stanovanja cenejša kakor v prvem, drugem ali tretjem nadstropji, in ravno cena stanovanja potrebujemo v Ljubljani. Cena stanovanja pa so le mogoča, ako se posestniku stavbišča omogoči, da v polni meri izkoristi to stavbišče.

Sicer pa določba, da se dovoljujejo tudi štirinadstropna poslopja, ni nikakor tako nevarna tudi ne v zdravstvenem oziru, ker je ozek krog potegnjen za taka poslopja, namreč samo na ulicah in prostorih, kjer ima mestna občina te določiti po stavbnem redu. Mestna občina bo že sama vedela pravo zadeti in določiti, kje naj se dopuščajo štirinadstropne hiše in kje ne.

Jaz torej iz polnega prepričanja kot poslanec ljubljanskega mesta zagovarjam predlog stavbnega odseka in prosim visoko zbornico, da bi v interesu tega mesta, in v interesu ubožnejih slojev in hišnih posestnikov glasovala za predlog stavbnega odseka.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Der sehr geehrte Herr Abgeordnete für die Stadt Laibach hat mit einer solchen Begeisterung für die vier Stock hohen Häuser gesprochen, daß es mir allerdings schwer fällt, darauf in gleicher Weise zu antworten. Einige Momente jedoch, die mir gegen die Anschauung des Herrn Abgeordneten Hribar zu sprechen scheinen, muß ich dennoch hervorheben. In der ganzen Ausführung habe ich ein thatfächliches Argument für die vier Stock hohen Häuser vermisst, mit Ausnahme dessen, daß die Rentabilität der Häuser durch die Erbauung von vier Stockwerken gesteigert wird und daß es im Vortheile der einzelnen Hausbesitzer liegt, drei und vier Stock hohe Häuser zu bauen (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Cena stanovanja!«). Dagegen aber hat der Herr Abgeordnete

Hribar die sanitären Uebelstände der vierstöckigen Häuser vollkommen geeignet und sozusagen mit einer gewissen Begeisterung ausgesprochen, daß es im vierten Stocke viel gesünder zu wohnen sei, denn je höher man wohne, eine desto gesündere Luft könne man einathmen. Das ist, glaube ich, nicht richtig; der Luftkreis ist vielleicht da gesünder, ich zweifle aber doch, daß der Herr Abgeordnete Hribar seine Wohnung im vierten Stock nehmen wird (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Ce obubožam, se ne bom hal četrtega nadstropja!«) er wird vielmehr, wenn es sich um seine Person und um die praktische Durchführung dieser seiner Behauptung handeln wird, den Uebelstand, der in so hoch gelegenen Wohnungen liegt, erkennen und ihm Rechnung tragen. Der Herr Abgeordnete Hribar hat weiter erwähnt, daß die niederen Häuser im Bezirke Stein durch das Erdbeben auch stark gelitten haben. Das ist allerdings richtig, aber ich bitte nur zu betrachten, aus welchem Materiale diese Häuser gebaut sind, in welchem Zustande sich dieselben befanden. Insbesondere im Steiner Bezirke waren es die Häuser einer Ortschaft, die der Herr Abgeordnete Hribar speciell sehr genau kennt, in Bodize, welche ganz fürchterlich durch das Erdbeben gelitten haben; dieselben waren aber aus ungebrannten Ziegeln gebaut. Natürlich können solche Gebäude einem starken Erdstoße nicht Stand halten, da sie sogar in normalen Zeiten jenem Drucke, den der Dachstuhl auf sie ausübt, kaum Widerstand leisten.

Ich glaube also, man soll mit dergleichen Argumenten in dieser Frage nicht kommen. Es wurde weiter auf Wien hingewiesen. Ja, in Wien bedauert man es ja allgemein, daß man in so hohen Häusern zu wohnen gezwungen ist, und es gibt außer den Hausherrn gewiß niemanden in Wien, der eine Freude an den vier- und fünfstöckigen Häusern hätte, jeder andere gibt vielmehr den Vorzug Häusern, welche keine so enorme Höhe aufweisen. In Wien kommt aber auch noch ein anderer Umstand in Betracht. Da kostet nämlich in der inneren Stadt die Quadratklaster unverbauten Grundes Tausende von Gulden; mit diesen Ziffern muß derjenige, der dort ein Haus baut, rechnen und so bauen, daß er überhaupt einen Reinertrag erzielt, während in Laibach — was kostet denn da die Quadratklaster? Höchstens 30 bis 50 fl., und selbst auf jenem Plage, auf welchen sich das Augenmerk vieler Bewohner der Stadt mit Vorliebe lenkt, hat man in den Kreisen des Gemeinderathes die Quadratklaster nicht höher als mit 30 fl. bewertet. Es ist also nicht nothwendig, in Laibach eine übermäßig große Anzahl von Stockwerken auf dem verbauten Grunde aufzuführen, um dem Hausherrn die Rentabilität des Hauses zu sichern. Der Bau rentirt sich vielmehr schon bei einem Stockwerke, besser bei zwei Stockwerken, weitaus genügend aber bei Häusern mit drei Stockwerken. Weiters hat der Herr Abgeordnete für die Stadt Laibach meine Bemerkungen bezüglich der Disposition zu Lungenkrankheiten einer Kritik unterzogen und betont, daß diese Disposition auch dort zur Entwicklung gelange, wo keine vierstöckigen Häuser vorhanden sind. Das gebe ich zu; wie aber erst dann, wenn zu den gegenwärtig vorhandenen Uebeln noch die vierstöckigen Häuser hinzukommen? Dann wird sich diese Disposition nur noch steigern! (Poslanec baron Liechtenberg: — Abgeordneter Freiherr von Liechtenberg: „Oben ist eine bessere Luft!“) „Oben ist eine bessere Luft“,

meint der Herr Abgeordnete Freiherr von Liechtenberg. Das ist daselbe Argument, welches der Herr Abgeordnete Hribar angeführt hat. Ich möchte aber hier bezweifeln, ob die Luft allein für Annehmlichkeiten und Gesundheit einer Wohnung maßgebend ist. Der Herr Abgeordnete Hribar hat weiter bemerkt, der Regierungsvertreter Herr Baurath Svitol sei selbst im Ausschusse für die Höhe von 20 m eingetreten. Ich muß diese Behauptung thatsächlich richtigstellen. Es ist richtig, daß der Herr Baurath Svitol die Höhe von 20 m für nothwendig erklärt hat, jedoch nur dann, falls die Zulässigkeit des Baues von vier Stock hohen Häusern concedirt wird, weil es eine technische Consequenz ist, daß, wenn vier Stock hohe Häuser gebaut werden dürfen, auch die Maximalhöhe von 20 m concedirt werden muß, weil nur für den Fall, als der Bau von höchstens drei Stock hohen Häusern für zulässig erklärt wird, die Höhe von 18 m genügt, während sich ein vierstöckiges Gebäude bei entsprechender Höhendimension der einzelnen Geschoße mit einer Beschränkung der Maximalhöhe von 18 m nicht herstellen ließe. Diese Aeußerung ist also nicht so gefallen, wie es dargestellt wurde, sondern beruht die diesbezügliche Behauptung entweder auf einem Ueberhören oder auf einer irrigen Auffassung der Aeußerung des Herrn Regierungsvertreters Baurath Svitol.

Ich komme noch zu dem letzten Argumente des Herrn Abgeordneten Hribar, welches dahin geht, daß gerade dadurch, daß vierstöckige Häuser aus der Stadt eliminiert werden sollen, die Wohnungen für die ärmere Classe der Bevölkerung vertheuert, daß aber im anderen Falle, wenn der Bau von vierstöckigen Häusern für zulässig erklärt würde, die Wohnungen sich im Allgemeinen verbilligen würden. Wenn der Herr Abgeordnete Hribar meint, daß die Zulässigkeit des Baues von Häusern mit vier Stockwerken eine Verbilligung der Wohnungen in der Stadt zur Folge haben werde, so stützt er selbst sein Hauptargument von der Rentabilität des Baugrundes und des Baues selbst um; denn wenn er behauptet, daß bei Erbauung vier Stock hoher Häuser die Wohnungen billiger sein werden (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Die Wohnungen im vierten Stocke!“) so ist dann die Behauptung bezüglich der höheren Rentabilität solcher Häuser und der Häuser im Allgemeinen unrichtig. Wenn in der inneren Stadt der Bau von vier Stock hohen Häusern für zulässig erklärt wird, so werden, weil der Zug der Bevölkerung immer gegen das Centrum der Stadt gerichtet ist, diese vierstöckigen Häuser zweifellos ihre Miether finden, ob aber damit der Vertheuerung der Wohnungen für die ärmere Bevölkerung begegnet wird, im Gegensatze zu dem Falle, daß sich die Stadt extensiv entwickelt, möchte ich denn doch bezweifeln. Wenn an dem Grundsätze der extensiven Entwicklung der Stadt festgehalten wird, so werden draußen in den entlegenen Stadttheilen die kleinen Häuser wie Pilze aus dem Boden herauschießen und dort sich billigere Wohnungen der Arbeitsbevölkerung, die wir stets im Auge behalten müssen, bieten; dort wird ein jeder um das kleine Haus einen Garten sich herzurichten trachten und nach und nach werden wir jenes Ziel erreichen, welches im Interesse dieser Schichten der Bevölkerung erreicht werden soll, daß nämlich der kleine Mann auch sein eigenes Heim sich einrichten, der Fleißige und Sparame ein kleines Haus erwerben kann, und einen kleinen

Fleck Grundes sein Eigen nennt, auf dem er, wenn er von der Arbeit heimkehrt, seine Erholung in der landwirtschaftlichen Thätigkeit, in der Gärtnerei erblickt. Dies alles wird dadurch gefördert, daß man der extensiven Entwicklung der Stadt Vorschub leistet und nicht bestrebt ist, dieselbe in die Höhe wachsen zu lassen. Ich erlaube mir daher den Antrag des Herrn Bürgermeister Grasselli auf Restituierung der diesfälligen Bestimmung der Regierungsvorlage dem hohen Hause zur Annahme wärmstens zu empfehlen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo, da stavi formalen predlog.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Nachdem die Frage, um die es sich gegenwärtig handelt, in ausgedehnten Reden nach sämtlichen Gesichtspunkten erörtert worden ist, erlaube ich mir Schluß der Debatte zu beantragen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer predlaga konec debate, to je predlog, o katerem se mora takoj glasovati. Predno pa to storimo, naznanjam visoki zbornici, da sta že oglašena za besedo še gospoda poslanca Luckmann in župan Grasselli.

Gospodje, ki so za konec debate, izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.)

Konec debate je sklenjen; besedo ima gospod poslanec Luckmann.

Abgeordneter Luckmann:

Meine geehrten Herren! Ich glaube, daß die Sorgen, es werde in Laibach sehr viele vierstöckige Häuser geben, sehr übersflüssiger Natur sind. Wie nämlich der geehrte Herr Landespräsident bereits hervorgehoben und betont hat, ist der Grund bei uns verhältnismäßig so billig, daß wahrscheinlich überwiegend nur niedrige Häuser gebaut werden und sich die Stadt eher extensiv vergrößern, als auf einem Punkte concentriren wird. Ich bitte aber zu bedenken, ob überhaupt ein Gesetz gemacht werden soll, welches den Bau von vier Stock hohen Häusern unmöglich macht, wenn Gründe für solche Gebäude sprechen. Der betreffende Bauherr ist ja ohnehin an sehr viele Rücksichten gebunden und der eine davon ist bereits im § 37 enthalten, wo es heißt, daß die Höhe der Gebäude nicht mehr als $\frac{5}{4}$ der Straßen- oder Gassenbreite betragen darf, worauf der Bauherr Rücksicht zu nehmen gezwungen sein wird; eine weitere Einschränkung ist im § 103 enthalten, wo es dem Ermessen der Baubehörde anheimgegeben ist, aus Rücksichten des guten Geschmacks den Bau zu verbieten, falls dadurch der Straße oder dem Platze ein verunstaltetes Aussehen gegeben würde. Ich frage aber weiter: Ist es, meine Herren, praktisch, daß wir uns selbst die Hände binden und sagen, daß unter keinen Umständen ein solcher Bau statthaft sei? (Poslanec Hribar: — Abgeordneter

Hribar: »Prav res!«) Es können ja Fälle eintreten, daß der Bau von vierstöckigen Häusern die Stadt nicht verunstaltet, vielmehr im allgemeinen Interesse gelegen ist. Es mag allerdings bedauerlich sein, das in den engen Gassen der inneren Stadt Wiens fünfstöckige Häuser gebaut werden dürfen, aber ich glaube, auf der Ringstraße machen sie einen ganz guten Eindruck. Und in Amerika! Ich glaube, es wird den geehrten Herren nicht fremd sein, daß dort 20—30 Stockwerke gebaut werden. Man baut allerdings mit Eisen und Cement und verzieht die Häuser mit Aufzugsmaschinen, aber auch bei uns wird ja die Einführung der elektrischen Beleuchtung geplant und da kann die elektrische Kraftübertragung für die Aufzüge verwendet werden, die ganz gefahrlos und gut functioniren, so daß man ganz bequem in die verschiedenen Stockwerke hinauf fahren kann. Andererseits aber unterliegt es auch keinem Zweifel, daß beim Baue von vierstöckigen Häusern die oberen Stockwerke billiger zu stehen kommen, und ist dies der Fall, so kann man auch die Wohnungen in diesen Stockwerken billiger vermieten, ohne daß dieser Umstand die Rentabilität beeinträchtigen würde. Ich glaube also, wir dürfen nicht gegen uns selbst ein Gesetz machen, nachdem der löblichen Baubehörde ohnehin so viele Cantelen an die Hand gegeben sind, auf Grund welcher sie gewisse Bauten zu verhindern in der Lage ist; es soll aber nicht codificirt werden, daß dies unter allen Umständen so sein müßte. Eine gewisse Freiheit muß zulässig sein und deshalb sollen wir uns nicht selbst die Hände binden. Aus diesen Gründen habe ich im Ausschusse für die abändernden Anträge gestimmt und werde dieser Ueberzeugung auch heute treu bleiben. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro!«)

Deželni glavar:

Besedo ima še gospod poslanec Grasselli.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Gospod tovariš poslanec Hribar je v prvi vrsti naglašal, da ne kaže zmirom govoriti o potresu in s tem takorekoč svet strašiti pred tem, da bi v Ljubljani zidal.

Gospoda moja, jaz mislim, da je to popolnoma nepotrebno. Svet ni tako najiven, da bi mislil, da v Ljubljani ni bilo potresa, če mi ne govorimo o njem. Veliko važnejše je, da mi nauke in posledice potresa izkoristimo in skrbimo, da se zopet ne ponovi, kar se je zdaj godilo. Gospoda moja, potresi so bili v Ljubljani že prej, in zakaj je imel lanski potres tako usodepolne posledice? Ker se je bilo v teku let pozabilo, da so bili že prej potresi, in ker se je v novejših časih zopet bolj lahkomišnelo zidati začelo, čemur so priča poslopja, katera je zadnji potres porušil. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Lahkomišljeno zidanje se sedaj ne bo več dopuščalo!«) Ako bi bili ljudje vedno imeli pred očmi, da morajo biti hiše dobro zidane in dobro vezane, bi bile posledice zadnjega potresa tudi manj žalostne.

Gospod poslanec Hribar je opozarjal na učinke potresa pri raznih objektih. Ako bi bilo tukaj mo-

goče neko konsekvenco dokazati, bi mu jaz pritrtil; ali to se tukaj ne dá dokazati, ker sicer bi bili morali n. pr. cerkveni stolpi ali vsi ostati nepoškodovani, ali pa bi se bili morali vsi podreti, pa skušnja uči, da so se nekateri podrli, nekateri pa stojé prej ko slej popolnoma nepoškodovani. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Tako tudi nekatere hiše!«) Torej je to efekt, iz katerega se nič izvajati ne dá.

Gospod poslanec Hribar mi je nekako očital, da sem sam s seboj v protislovji, češ, da sem pač predlagal nižje število nadstropij, da pa na drugi strani nisem predlagal, da naj bi se spremenila tudi visočina poslopij, katero odsek nasproti prvotnemu vladnemu načrtu predlaga za 2 m višjo.

V določilu gledé visočine ne vidim nobene nevarnosti. Praktična je stvar ta, ako bo kdo zidal, zidal bo hišo potrebam primerno in tako, da ne bo preveč stala. Gledé visočine hiše se bo posestnik ravnal po določilu, da morajo nadstropja v svetlem pri ravnih stropih imeti najmanj 3 m, pri v obok zidanih stropih pa najmanj 3·20 m višine. Zaradi tega pa, če se reducira število nadstropij na tri, se lahko vender ista visočina pusti, kakor za štirinadstropno hišo. Sicer pa je 20 m jako lepa visočina in Ljubljana bo na jednaki stopinji s Parizom; tudi v Parizu je maksimum visočine določen na 20 m. Ako bi se ta mera hotela nekoliko znižati, bi ničesa ne rekel proti temu, zdelo bi se mi pa to nepraktično in brezpotrebno, ker noben človek ne bo hiše višje zidal, kakor je treba; ako pa kdo hoče napraviti kako monumentalno ali potratno stavbo, neka bude, pa naj jo zida 20 m visoko! S takim poslopjem v zdravstvenem oziru in tudi v drugih ozirih niso združene neugodne posledice, katerim sem se poprej upiral.

Gospod poslanec Hribar je jako toplo zagovarjal štirinadstropne hiše; jaz si pa usojam opozoriti na to, da je on pri tem vprašanji v nasprotji z vsemi večaki in strokovnjaki, ki so se v novejšem času bavili s to stvarjo. Čuje se samo en glas, da je treba iz ognjevarnostnih in zdravstvenih ozirov kolikor mogoče skržiti število nadstropij. O tem se je veliko razpravljalo pri shodih zdravniških in tehniških strokovnjakov, in pri vseh shodih se je soglasno konštatovalo, da je v javnem, to je v interesu prebivalstva, gledati na to in skrbeti, da se kolikor mogoče skrži število nadstropij, in da bodi troje nadstropij maksimum.

Gospod poslanec Hribar je sam pripoznal, da je izkoriščenjen stavišč jedino le v privatnem interesu iz stališča rentabilitete. Gospôda moja, jaz sem pa tega mnenja, da zakon ne sme podpirati interesa privatnega, ampak da mora pred očmi imeti javni interes. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: »Tako je!«) Interes stotin prebivalstva prevaguje interes posameznih oseb. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Cena stanovanja so gotovo v javnem interesu!«)

Gospod poslanec Hribar je navajal, da je treba skrbeti za pripravna in zdrava stanovanja, in da je zato treba dovoliti zidanje štirinadstropnih hiš. Gospôda moja, ali se privilega atribut »pripravnosti« stanovanjem v četrtem nadstropju, o tem jako dvomim; da

so pa stanovanja v četrtem nadstropju sama po sebi lahko zdrava, temu ne ugovarjam; neovrženi pa so vender pomisleki gledé stanovanj v četrtem nadstropju, katere sem poprej navajal in katerih torej sedaj ne ponavljam.

Gospodu poslancu Luckmannu bi odgovoril le toliko, da se on jako moti, ako misli, da bo stavbna gosposka imela v rokah oblast, preprečiti grajenje štirinadstropnih hiš, ako načelo ni v zakonu izrečeno, da se smejo graditi k večjemu trinadstropne. Tisti paragraf, katerega je on navajal, ne bo omogočil stavbni gosposki, da bi komu rekla: »Ti ne smeš zidati štirinadstropne hiše«, kajti to zakonsko določilo ima pred očmi vse drugačne razmere nego visokost poslopij; vsak, kdor bo hotel, bo zidal štirinadstropne hiše, če je to po zakonu dovoljeno, in temu nasproti bo stavbna gosposka brez vse moči.

Zaradi tega se meni ne zdi odveč, ampak nasproti je jako potrebno, da se jasno določilo v zakon sprejme, in iz razlogov, katere sem poprej omenil, še jedenkrat priporočam, da visoka zbornica izvoli sprejeti moj predlog.

Deželni glavar:

Debata je končana in torej ima le še gospod poročevalec končno besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Meni se vidi, da se je pri tej stvari unel razgovor, ki je bil v obilnih ozirih nepotreben. Tudi se mi vidi, da so se pri tej zadevi reči pretiravale, bodisi od zadnjega gospoda predgovornika, bodisi od strani prečastitega gospoda deželnega predsednika, ki je končal svoj, z velikim navdušenjem govoreni govor s tem, da nam je nekako idilično naslikal ljubljansko polje, na katerem bodo, ako se sklene, da se v Ljubljani ne smejo zidati štirinadstropne hiše, prebivali naši delavci vsak v svojej hiši sredi vrtiča kakor Adam v paradizi, dokler se ni zvršil prvi greh. Ravno tako je govoril gospod župan nekako tako, kakor da bodo stavbišča in stanovanja zastonj, da vse to ne bo prav nič stalo, ako se ne dovolijo hiše s štirimi nadstropji! Stvar je pretirana in jaz mislim, da je čisto popolnoma resnično in pravično pojasnil stališče stavbnega odseka častiti gospod tovariš Luckmann. Če se sprejme to, kar predlaga odsek, ne mislite, da se bodo potem v Ljubljani gradile samo štirinadstropne hiše, ampak za to so meje dane že v naravi. Za to ne gre, pač pa gre za to, ali naj se sploh in za vsak slučaj prepové grajenje štirinadstropnih hiš v Ljubljani. Kar se tiče sanitarnih ugovorov, opozarjam samo na to, da se v veliko manjših mestih nego je Ljubljana smejo graditi štirinadstropne hiše, n. pr. v Steyru in v Welsu. In poglejte sedanji naš stavbni red. Kaj bo posledica, ako sprejmete predlog tovariša gospoda župana Grassellija? Po § 23. sedanjega stavbnega reda, ki bo za deželo za naprej ostal v veljavnosti, smeje se bodo zidati štirinadstropne hiše na Vrhniki in v

Ribnici, tukaj v Ljubljani pa ne. Tacega nasprotja vender ne sme biti med dvema obstoječima zakonomoma, in res žalostna bi bilo, ako bi se v Ljubljani nekaj prepovedalo, kar je dopuščeno v vseh drugih mestih. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Še celo v vsaki kranjski vasi!«)

Ne bom se spuščal v daljši razgovor, samo gledé tistega, kar se je govorilo o potresih, omenjam, da je ravno izvedenec v odseku rekel, da so štirinadstropne hiše ravno tako, če ne še bolj varne proti potresu, kakor trinadstropne. Mislim torej, da bo visoka zbornica mestu ljubljanskemu vsaj toliko privoščila, kolikor je po sedaj obstoječem stavbnem redu privoščeno najzadnji kranjski vasi. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro, dobro!«)

Deželni glavar:

Preidemo na glasovanje.

Gospod poslanec Grasselli predlaga, da se v slovenskem tekstu, v drugi vrsti beseda »štiri« nadomesti z besedo »tri« in ravnotako, da se v drugi vrsti nemškega teksta popravi beseda „vier“ v „drei“; ker je ta predlog preminjajoč, pride prvi na glasovanje in prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Prosim torej sedaj glasovati o § 37., kakor ga predlaga stavbni odsek. Gospodje, ki pritrde § 37., kakor je tiskan, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Vrhničanje proti Ljubljani!«)

Odsekov predlog je sprejet. Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Tavčar:

(Skliče §§ 38—45., ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 38—45 auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

V slovenskem tekstu § 46. izostane v petem odstavku, v tretji vrsti beseda »opeke«. Nemški tekst je pravilen. Prosim, da visoka zbornica pritrdi § 46. z navedenim popravkom.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 47—52., ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 47—52 auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Pri § 53. prosim popraviti v nemškem tekstu zadnjo besedo „sein“ v „sind“; v drugem ostane besedilo nespremenjeno.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 54. odpade v predzadnjem odstavku nemškega teksta, v predzadnji vrsti beseda „endlich“, ker nima nobenega pomena.

Prosim, da visoka zbornica sprejme § 54. s tem popravkom.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 55.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 56.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 57., in sicer v slovenskem tekstu, prosim sredi tretje vrste prečrtati besedi »ravno tako«; v nemškem tekstu se imajo besede „ebensowenig dürfen Gasröhren unter dem Fußboden von Wohnräumen“ nadomestiti z besedami „Gasröhren dürfen unter dem Fußboden von Wohnräumen nicht“.

Prosim, da visoka zbornica pritrdi temu popravku, v drugem pa § 57., kakor je tiskan.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 58. ima se v nemškem tekstu, in sicer v predzadnji vrsti po besedici „zu“ vriniti beseda „höchstens“, in v slovenskem tekstu prosim v tretji vrsti zadnjega odstavka besedico »ji« popraviti v »jec«; sicer ostane § 58. nespremenjen, in prosim, da ga visoka zbornica potrdi z omenjenim popravkom.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 59—64, ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 59—64 auf, die ohne Debatte angenommen werden.)

§ 65.

Tu prosim v nemškem tekstu v četrtem odstavku v tretji vrsti po besedah „Kaudhjägen auf“ vriniti besede „einen Durchmesser von“.

Predlagam, da se sprejme § 65. s tem popravkom.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 66—70, ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 66—70 auf, die ohne Debatte angenommen werden.)

§ 71.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil poslanec gospod baron Wurzbach. — Der Herr Abgeordnete Baron Wurzbach hat das Wort.

Abgeordneter Freiherr von Wurzbach:

Hohes Haus! Der dritte Absatz des § 71 enthält eine bereits bestehende Bestimmung, welche die Erbauer neuer Häuser in unbilliger Weise belastet. Im 5. und 6. Absatz sind Bestimmungen enthalten, welche, wenn ich nicht irre, neu sind, und welche ich für noch unbilliger halte. Ich möchte mir daher einige Worte zu Gunsten der ohnehin überlasteten Hausbesitzer erlauben. Die Lasten, welche die Hausbesitzer zu tragen haben, sind so groß, daß

man sie nicht mehr als Steuern bezeichnen kann; sie sind thatsächlich eine allmächtige, aber sichere Vermögensconfiscation. Wenn nun schon eine Hauszinssteuer besteht, welche wegen ihrer Höhe und der nicht richtigen, viel zu hohen Bemessung des wirklichen Ertrages in der Geschichte der Besteuerungskunst vielleicht einzig dasteht, so möchte ich glauben, daß man wenigstens die übrigen Lasten der Hausbesitzer soviel als möglich vermindern, jedenfalls aber in keiner Weise vergrößern soll; und zwar nicht bloß im Interesse der Hausbesitzer, sondern im Interesse der gesamten Bevölkerung, weil auch diejenigen, welche nicht Hausbesitzer sind, die Lasten der Hausbesitzer in der Form von fast unerschwinglichen Miethzinsen mitzutragen haben. Nebst dieser allgemeinen Erwägung möchte ich mir erlauben, einige Momente hervorzuheben, welche gegen die im 3. Absätze enthaltene Bestimmung sprechen, daß der Erbauer eines neuen Hauses das Trottoir längs dieses Hauses und überdies noch längs des ganzen zugehörigen Grundstückes herzustellen hat. Ich glaube, daß das Trottoir nicht bloß für die Hausbesitzer, sondern für jedermann da ist, und daß daher die sämtlichen Steuerträger nach Maßgabe ihrer Steuerleistung auch für die Kosten des Trottoirs aufkommen sollten. Mit dem gleichen Rechte oder vielmehr Unrechte, mit dem man den Erbauern neuer Häuser die Herstellung des Trottoirs aufträgt, könnte man denselben auch die Herstellung der ganzen Straße sammt Wasserleitung und allem sonstigen Zugehör auflegen. So weit hat man sich doch noch nicht verstiegen. Einen Grund für die erwähnten Bestimmungen kann ich überhaupt nicht auffinden. Man könnte mir einwenden, daß das Trottoir für den Hausbesitzer von Nutzen ist. Nun, der Nutzen des Trottoirs ist unbestritten, aber das Trottoir ist nicht nur für den Hausbesitzer, sondern für jeden Bewohner der Stadt nützlich. Der Nutzen des Hausbesitzers wird sogar getrübt durch die Verpflichtung, das Trottoir rein zu halten, was mitunter recht unbequem und kostspielig ist, während diejenigen, welche nicht Hausbesitzer sind, sich des Trottoirs ohne weitere Verpflichtungen erfreuen dürfen. Die Bestimmung, daß der Erbauer eines neuen Hauses das Trottoir längs desselben herzustellen hat, ist, wie ich glaube, einmal in eine Bauordnung geschlüpft, und dann aus dieser in weitere Bauordnungen aufgenommen worden, weil man vermuthete, daß der Erfinder dieser Bestimmung dieselbe für begründet gehalten hat.

Ganz entschieden möchte ich insbesondere der Bestimmung entgegenreten, welche den Erbauer eines neuen Hauses verpflichtet, das Trottoir nicht nur längs des neuen Gebäudes, sondern auch längs des ganzen dazu gehörigen Grundstückes auszuführen, weil dadurch häufig eine geradezu unerträgliche Ungleichmäßigkeit der Belastung entstehen würde. Ich erlaube mir hiefür ein Beispiel anzuführen: der Besitzer eines längs der Straße 20 m langen Grundstückes baut auf demselben eine vierstöckige Mietkaserne, deren Zinsertrag bedeutend ist. Dagegen baut der Besitzer eines 100 m langen Grundstückes auf einem Theile desselben ein kleines Haus, welches ein paar Familien menschenwürdige Wohnungen gewährt und dessen Zinsertrag gering ist. Der unverbauete Raum gewährt der Straße Licht und Luft und ist überhaupt eine Wohlthat für die ganze Nachbarschaft. Aber der Besitzer dieses Hauses mit dem geringen Zinsbetrage hat fünfmal soviel für das neue

Trottoir zu zahlen, als der Besitzer der ertragreichen Mietkaserne. Das scheint mir denn doch allzu unbillig zu sein.

Ich möchte mir nun noch einige Worte in Betreff des 5. Absatzes des vorliegenden Paragraphes erlauben. Dieser verpflichtet die Besitzer bereits bestehender Häuser, den dritten Theil der Kosten eines längs ihres Besitzes herzustellenden Trottoirs zu tragen. Ich glaube, daß in dieser Bestimmung eine Rechtsverletzung liegt. Der Besitzer eines Hauses ist verpflichtet, alle Lasten, welche sämtlichen Hausbesitzern aufgelegt werden, nach Maßgabe des Zinsertrages seines Hauses zu tragen. Aus dieser Verpflichtung aber geht das Recht hervor, von jeder Zahlung und sonstigen Auflage befreit zu bleiben, welche nicht sämtlichen Hausbesitzern vorgeschrieben wird. Einem einzelnen Hausbesitzer darf eine Zahlung nur als Strafe aufgelegt werden; und ich glaube, daß kein Hausbesitzer dafür bestraft werden kann, daß die Stadtbehörde die Herstellung des Trottoirs nicht früher angeordnet hat, ehe der vorliegende Entwurf zum Gesetze geworden ist. Die im besprochenen Absätze enthaltene Bestimmung würde aber auch Konsequenzen haben, welche man vielleicht nicht gewollt hat. Jemand besitzt z. B. längs der Straße ein 200 m langes Grundstück und auf demselben ein kleines Häuschen, dessen jährlicher Reinertrag 200 fl. beträgt. Nun wird an dieser Straße ein 3 m breites Trottoir hergestellt. Die Kosten dieses Trottoirs in der Länge von 200 m, also 600 m² Trottoir, betragen ungefähr 3000 fl. und den dritten Theil hievon mit 1000 fl. soll nun der Besitzer des Hauses zahlen, welches jährlich nur 200 fl. einträgt. Ich will nicht behaupten, daß ein Fall genau mit den genannten Ziffern eintreten wird; ganz gewiß aber werden viele Fälle eintreten, in welchen der Betrag, welcher den Hausbesitzer trifft, in einem unmöglichen Verhältnisse zur Rentabilität des betreffenden Hauses stehen wird.

Der 6. Absatz dieses Paragraphes enthält eine Fortsetzung des 5. und bestimmt, daß im Falle der Neuherstellung des Trottoirs die hinderlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schlandersteine u. s. w. zu beseitigen sind. Ein Drittel der Kosten dieser Beseitigung hat der Hausbesitzer zu tragen; d. h. der Hausbesitzer soll den Nachtheil, der ihm zugefügt wird, auch noch bezahlen. Die Schlandersteine schützen das Haus vor Beschädigungen; die Vorlegstufen und Stiegen befinden sich darum außerhalb des Hauses, weil sie in demselben nicht gut angebracht werden können; insbesondere verlegen die in die Hausflur veretzten Stufen häufig die in dieselbe einmündenden Thüren. Wenn nun schon eine solche Abänderung im öffentlichen Interesse unbedingt nothwendig ist, so sollten doch die ganzen Kosten dieser Aenderung von der Gemeinde bestritten werden.

Ich stelle daher folgenden Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der 3., 4., 5. und 6. Absatz werden gestrichen und an deren Stelle folgende Bestimmungen als 3., 4. und 5. Absatz eingestellt:

Die Herstellung neuer, sowie die Erhaltung vorhandener Fußwege in öffentlichen Gassen geschieht auf Kosten der Stadtgemeinde.

Die in Folge von Neubauten in öffentlichen Gassen erforderlich gewordenen Fußwege hat die Stadtgemeinde sofort nach Ausfertigung der Neubauten herzustellen, wenn nicht ein Aufschub der Herstellung der Fußwege durch obwaltende Umstände gerechtfertigt erscheint.

Wenn Fußwege in Gassen hergestellt werden, in welchen derzeit noch keine oder nicht entsprechende Fußwege bestehen, so sind die an den Häusern befindlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteine u. dgl., welche die Herstellung der Fußwege hindern, auf Kosten der Stadtgemeinde nach Thunlichkeit zu beseitigen."

Für den Fall, daß der hohe Landtag diesen Antrag nicht annehmen sollte, erlaube ich mir folgenden Eventualantrag zu stellen:

„Der 3. Absatz soll lauten:

Die Erbauer eines neuen Gebäudes oder eines Umbaus sind verpflichtet, einen Fußweg längs den gegen eine öffentliche Gasse liegenden Seiten des neuen Gebäudes sofort nach gänzlicher Ausfertigung desselben herzustellen; wogegen die Kinnale von der Stadtgemeinde herzustellen sind."

Der 4. Absatz des Entwurfes bleibt unverändert.

Der 5. und 6. Absatz sollen lauten:

„Wenn in öffentlichen Gassen Fußwege hergestellt werden, wo derzeit noch keine bestehen, oder die vorhandenen von der Gemeindevertretung zu erlassenden Vorschriften nicht entsprechen, so trägt die Stadtgemeinde die Kosten dieser Herstellung.

Zu solchen Fällen sind die an den Häusern befindlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteine u. dgl., welche die Herstellung der Fußwege hindern, auf Kosten der Gemeinde nach Thunlichkeit zu beseitigen."

Sollte der hohe Landtag auch diesem Antrage nicht beistimmen, so erlaube ich mir zu beantragen:

„Der hohe Landtag wolle die in meinem zweiten Antrage bezeichnete Abänderung des 5. und 6. Absatzes beschließen."

Nämlich der 5. und 6. Absatz sollen lauten:

„Wenn in öffentlichen Gassen Fußwege hergestellt werden, wo derzeit noch keine bestehen, oder die vorhandenen von der Gemeindevertretung zu erlassenden Vorschriften nicht entsprechen, so trägt die Stadtgemeinde die Kosten dieser Herstellung.

Zu solchen Fällen sind die an den Häusern befindlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteine u. dgl., welche die Herstellung der Fußwege hindern, auf Kosten der Gemeinde nach Thunlichkeit zu beseitigen."

Deželni glavar:

Prosim gospode poslance, ki podpirajo predloge gospoda poslanca barona Wurzbacha, da izvolijo ustati.

(Se podprè. — Wird unterstützt.)

Predlogi gospoda poslanca barona Wurzbacha so zadostno podprti in pridejo v razpravo in glasovanje.

Gospod deželni predsednik se je oglasil.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Hoher Landtag! Die gegenwärtige Styliſirung des § 71 entspricht dem § 16 der Regierungsvorlage. Es ist dieser Paragraph im vollen Wortlaute aufgenommen worden, mit Ausnahme einer Bestimmung im Article 2 des ehemaligen § 16, welche dahin lautete, daß als Norm für die Breite des Trottoirs ein Sechstel der Straßenbreite zu gelten habe. Es ist also dieser Paragraph nahezu unverändert aus der Regierungsvorlage übernommen worden, und ich muß mich als Vater dieses schon bei der Geburt angeſeindeten Kindes bekennen und den Vaterspflichten entsprechend daher für diesen Paragraphen eintreten. Ich kann mich selbstverständlich in alle einzelnen Argumente, welche der Herr Abgeordnete Baron Wurzbach in sehr interessanter Weise und mit einzelnen Beispielen illustriert dargebracht hat, nicht einlassen, weil ich von dem Grundsatz ausgehe, die Debatte möglichst abzukürzen. Ich will mich deshalb nur an das Princip halten, welches einerseits in der Regierungsvorlage vertreten ist, andererseits in den Anschauungen des Herrn Abgeordneten Baron Wurzbach zum Ausdruck gebracht wurde. Das Princip, auf welchem die Regierungsvorlage und der Antrag des Ausschusses fußt, ist das, daß durch die neue Bauordnung der Gemeinde die Möglichkeit gegeben sein soll, aus der Stadt ein Gebilde zu gestalten, welches den modernen Begriffen eines größeren städtischen Gemeinwesens entspricht und zugleich jenen Anforderungen Rechnung trägt, die mit Billigkeit an eine Landeshauptstadt gestellt werden können. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro!«) Zu diesem Erfordernisse gehört auch ein entsprechendes Trottoir, ein entsprechender Fußweg, und, meine Herren, alle, die wir hier in Laibach leben, wissen sehr gut, welche Calamitäten dadurch entstanden sind, und sich täglich daraus ergeben müssen, daß wir an mangelhaften Trottoirs zu leiden haben. Die bestehenden Trottoirs sind nicht nur mangelhaft, in vielen Gassen fehlen sie sogar gänzlich, und wo sie vorhanden sind, sind sie schmal oder vielfach aus einem Material hergestellt, welches sich leicht abnutzt und abbröckelt, es entstehen Vertiefungen, die bei schlechtem Wetter ein Trottoir nicht mehr erkennen lassen, so daß dann von einem Fußwege gar nicht mehr die Rede sein kann und wir diejenigen nur beneiden können, welche die Fahrbahn benützen oder im Wagen die Stellen passiren, die für Fußgeher entschieden sehr unangenehm zu passiren sind. Von dieser Wahrnehmung ausgehend haben wir bei § 71, früher § 16, den Hausbesitzer mit heranziehen zu sollen geglaubt zu einem Theile jener Lasten, welche im großen und ganzen die sämmtlichen Steuerzahler in der Gemeinde treffen, und zwar nicht nur diejenigen, welche eine directe, sondern auch diejenigen, welche eine indirecte Steuer entrichten. Zu diesen Lasten soll der Hausbesitzer, resp. derjenige, welcher ein Haus erbaut, nach einem billigen Maße in der Weise herangezogen werden, daß er bei Neubauten das Trottoir und die Fußwege selbst herzustellen hat, während die fernere Erhaltung desselben der Gemeinde obliegt. Nun hat der Herr Abgeordnete Baron Wurzbach betont, man könne mit demselben Rechte verlangen, daß derjenige, welcher ein Haus baut, auch die Fahrstraße herstellen soll. Ich muß gestehen, daß dies eigentlich der ganz natürliche Vorgang und der ganz natürliche Grundsatz wäre; denn wenn

es mir einfällt, auf irgend einem Grunde ein Haus zu bauen, so wäre es nach meiner Anschauung eigentlich viel verlangt, wenn ich sagen würde: „Ich habe hier ein Haus gebaut, du Gemeinde, mache mir eine Fahrstraße hinzu.“ Gerade das wäre der natürliche Grundsat, daß jeder für sein Haus auch die Zufahrtsstraße herstellt. Wenn aber die Gemeinde im allgemeinen Interesse, damit die Anlegung solcher Zufahrtsstraßen in einer regelten Weise und nicht bloß nach dem Bedürfnisse der einzelnen Hausbesitzer stattfindet, aus diesen Gründen die ganze Fahrstraße und wie Sie aus den Bestimmungen der vorhergehenden Paragraphen ersehen, in einer Breite von 12, 14 und selbst 20 m auf Kosten des Gemeindefäkels herstellt, dann ist es doch gewiß nur billig, wenn die Gemeinde zu dem Hausbesitzer, dem sie aus eigenen Mitteln eine 20 m breite Straße hergestellt hat, sagt: „Sei so gut und mache vor deinem Hause, damit die Fußgeher etwas besser verkehren können, ein Trottoir in der Breite von 1, 1½, 2 oder 3 m.“ Gerade dieses Princip also, welches der Herr Abgeordnete Baron Wurzbach hervorgehoben hat, würde dafür sprechen, daß der Hausbesitzer auch etwas zur Herstellung der Straßen beitragen soll.

Der Herr Abgeordnete Baron Wurzbach hat weiters hervorgehoben, die Belastung der Hausbesitzer in Laibach sei bereits eine so starke, daß man eigentlich von einer Belastung gar nicht mehr sprechen könne, sondern daß man richtiger diese Belastung als eine successive eintretende Expropriation bezeichnen sollte. Nun, meine Herren, es mag ja sein, daß die Belastung der Hausbesitzer keine angenehme ist, aber gar so stark ist sie, glaube ich, auch nicht, denn soviel ich weiß, wird von der Gemeinde eine nur 6% Umlage eingehoben. Das ist ja eine minimale Ziffer, und überdies, wenn wirklich eine solche Expropriation stattfindet, so möchte ich an den geehrten Herrn Vorredner dennoch die Frage richten: Warum waren denn die Laibacher Hausbesitzer gar so unglücklich, als ihre Häuser beschädigt worden sind und warum stellen sie sie alle wieder her, wenn sie ohnehin schon mit Bewußtsein dem Schicksale entgegensehen, daß ihnen wieder die Häuser weggenommen werden? Dann wäre ja jeder Kreuzer von vorneherein verloren! Und doch haben sich alle beeilt und bemüht, ihre Häuser so gut als möglich wieder herzustellen in der Hoffnung und sicheren Ueberzeugung, daß sie daraus ein angemessenes Reinerträgnis erzielen werden! Die Belastung der Hausbesitzer, wie sie von dem Herrn Abgeordneten Baron Wurzbach hervorgehoben wurde, ist also entschieden etwas übertrieben. Das Princip aber, welches in der Vorlage aufgestellt wurde, möchte ich entschieden als das richtige vertreten und aus diesen principiellen Gründen gegen den Antrag des Herrn Abgeordneten Baron Wurzbach mich aussprechen.

Weiters hat der Abgeordnete Baron Wurzbach an den Bestimmungen der Alinea 5 und 6 Anstoß genommen. Alinea 5 spricht von der Herstellung der Fußwege in Straßen, wo derzeit noch keine Trottoirs bestehen. Nun, ich glaube, es ist auch ein vollkommen richtiges Princip, daß diejenigen Hausbesitzer, welche Gebäude in den gegenwärtig bestehenden Straßen besitzen, doch auch zum Theil zur Legung des Trottoirs verhalten werden, weil, wenn dies nicht der Fall wäre, jedenfalls eine Ungerechtigkeit in gewisser Beziehung eintreten würde, insofern nämlich der-

jenige, welcher ein neues Haus baut, die vollen Lasten tragen müßte, die älteren Hausbesitzer gar nichts beizutragen, dagegen die Berechtigung hätten, von der Gemeinde zu verlangen, sie solle das Trottoir herstellen. Ich glaube, daß der Mittelweg, der hier eingeschlagen wurde, daß nämlich ein Drittel der diesfälligen Kosten der Hausbesitzer, zwei Drittel aber die Gemeinde zu bestreiten hat, den Anforderungen der Billigkeit vollkommen entspricht und sich dagegen kaum eine triftige Einwendung erheben läßt.

Was die Bestimmung des 6. Alineas betrifft, nämlich die Wegräumung von Vorsprüngen, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteinen u. s. w. außerhalb der Häuser, so meinte der Herr Abgeordnete Baron Wurzbach, daß dies eine ungemein starke Belastung der Hausbesitzer zur Folge haben würde und daß es Sache der Gemeinde selbst wäre, derartige Vorbauten zu beseitigen. Es unterliegt keinem Zweifel, daß dort, wo jetzt solche Vorlegstufen, Stiegen und Schleudersteine bestehen, von Seite der Hausbesitzer durch die Errichtung derselben bereits öffentlicher Grund in Anspruch genommen wurde und die Hausbesitzer in dem Gemüthe dieses öffentlichen Grundes stehen. Es ist also vollkommen unbillig zu verlangen, daß die Gemeinde, nachdem sie den Hausbesitzern jahrelang den öffentlichen Grund unentgeltlich zur Benützung überlassen hat, auch noch gezwungen werden soll, den Hausbesitzern die Neuherstellung auf eigene Kosten zu besorgen, welche nur dadurch erwachsen, daß der eigentlich gesetzmäßige Zustand wiederhergestellt wird, daß nämlich jeder Hauseigenthümer auf seine eigenen Grenzen zurückgehe und die durch Mißbrauch entstandene Verstellung der Fahrwege wieder beseitigt werde.

In die Details der Argumentation will ich mich nicht weiter einlassen, weil es sich hier um eine principielle Frage handelt und die hier aufgestellten Principien sowohl im Interesse der Gemeinde, als auch der einzelnen Hausbesitzer gelegen sind, denn das Interesse des Einzelnen kann nur Hand in Hand mit jenem der Gemeinde gehen, und jeder Versuch, zwischen dem allgemeinen und dem Privatinteresse hier einen Gegensatz zu construiren, scheint mir von vorne herein verfehlt, denn jeder Bewohner einer Stadt wird auch sein Privatinteresse hervorrangend befördern, wenn er das Gesamtinteresse im Auge behält. Aus diesen Erwägungen ist die Bestimmung des § 71 hervorgegangen, dessen Annahme ich aus diesem Grunde wärmstens zu befürworten mir erlaube.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Mislil sem dosedaj in visoka zbornica je imela že večkrat priliko, prepričati se o tem, da častiti gospodje zastopniki veposestva niso nepristopni idejam napredka. Zaradi tega sem se pa silno začudil, ko sem čul skrajno nazadnjaški govor gospoda predgovornika, kateremu bi, dasiravno ga osebno visoko čislam, vender zaklical: Unde, tu Saule, inter prophetas. Jaz mu na njegove skrajno nazadnjaške besede ne bom odgovarjal, ker mu je že jako dobro odgovoril prečastiti gospod deželni pred-

sednik in ga morem le priporočiti milosti gospoda poročevalca. Oglasil sem se pa k besedi zaradi tega, ker čutim nekako potrebo, pri § 71. predležečega zakonskega načrta ogreti se za prvotni predlog visoke vlade. Po drugej alineji prejšnjega § 16. se je imel ta paragraf namreč čisto drugače glasiti. Jeden del te alineje je namreč v odsekovem predlogu izpuščen. Druga alineja § 16. vladnega načrta se glasi:

»Njih širina in način njih naprave, kakor tudi kakovost gradiva določi stavbno oblastvo«, — nemški: „Die Breite und Art der Herstellung, sowie die Beschaffenheit des Materiales hat die Baubehörde zu bestimmen.“

Do sem je stavbni odsek sprejel besedilo vladnega načrta, potem je pa izpustil sledeče: »in kot pravilo za prvo velja šestina cestne širine, merjene med obojestranskima stavbnima črtama.« — Nemški: „und gilt als Norm für die erstere ein Sechstel der Straßenbreite zwischen den beiderseitigen Baulinien gemessen.“

Gospôda moja, jaz si dovolim predlagati, da bi se to, kar je odsek izpustil, vendar sprejelo v § 71. in bi si dovolil, na kratko povedati razloge, zakaj naj bi se to zgodilo.

Mestni svét ljubljanski je sprejel regulacijski načrt, kateri je pustil po inženirjih izdelati in po katerem se bo sedaj imelo v Ljubljani zidati. Po tem načrtu so vsem ulicam odločene preme črte in jednaka širjava. Ker se bo tako zidalo, je opravičeno, da mora tudi trotoar na vsaki strani ceste biti jednako širok in meni se dozdeva, da je prav opravičeno, da se za širjavo trotoarja odloči šestina cestne širjave. Že jednakoličnost govori za to, da se sprejme ta določba vladnega načrta v zakon, govori za to pa tudi še drug razlog. Ako se to določilo izpusti, potem bo hišnim posestnikom dana prilika, pritoževati se proti odredbi mestnega magistrata. Jeden bo hotel napraviti ožji trotoar, in ako bo v občinskem svetu imel dosti prijateljev, ki bodo njegovo stališče zagovarjali, se bo morebiti njegov rekurz tako rešil, da bo njemu dovoljeno napraviti ožji trotoar, nego sosedu njegovemu, ki bo moral napraviti širji trotoar. Torej bi nastala po jedni strani nejednakoličnost, po drugi strani pa bi imelo stavbno oblastvo veliko nepotrebnega posla z rekurzi, in da se tema dvema nedostatkoma v okom pride, bi bilo dobro, da se sprejme v načrt stavbnega reda omenjeno pravilo, katero je priporočala visoka vlada.

Predlagam torej, da se drugemu odstavku v slovenskem tekstu dostavijo besede: »in kot pravilo za prvo velja šestina cestne širine, merjene med obojestranskima stavbnima črtama«; isto tako se imajo drugemu odstavku nemškega besedila dostaviti besede: „und gilt als Norm für die erstere ein Sechstel der Straßenbreite zwischen den beiderseitigen Baulinien gemessen.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Hribarja, izvolijo ustati.

(Se ne podpre. — Wird nicht unterstützt.)

Predlog ni dovolj podprt, torej odpade razgovor o njem.

Besedo si je izprosil še enkrat gospod poslanec baron Wurzbach.

Abgeordneter Freiherr von Wurzbach:

Eine Polemik mit dem verehrten Herrn Landespräsidenten ist ein allzu schwieriges Beginnen.

Ich beschränke mich daher auf die Berichtigung einiger Missverständnisse.

Als ich von der Ueberlastung der Hausbesitzer sprach, hatte ich, Dank der städtischen Behörde, nicht die Laibacher Umlagen, sondern die Belastung sämtlicher österreichischen Hausbesitzer im Auge.

Ferner hat der verehrte Herr Landespräsident gemeint, dass die Annahme meiner Anträge bezüglich der Herstellung des Trottoirs zur Folge hätte, dass die theilweise entzogenen Zustände in Laibach auf ewige Zeiten bestehen würden. Meine Anträge bezwecken doch keineswegs die Verhinderung der Herstellung von Trottoirs, sondern nur den Schutz der einzelnen Hausbesitzer. Ich wünsche, dass die Trottoirs auf Kosten der Stadtgemeinde, also der sämtlichen Steuerträger, nicht aber auf Kosten einzelner Hausbesitzer hergestellt werden. Ich möchte mir erlauben, das hohe Haus nochmals darauf aufmerksam zu machen, dass die Trottoirs nicht für die Hausbesitzer als solche, sondern für die ganze Bevölkerung da sind und dass es daher nur billig ist, wenn jeder Steuerträger nach Maßgabe seiner Steuerleistung zu den Kosten der Herstellung der Trottoirs herangezogen wird. Dem Herrn Abgeordneten Hribar, welcher mich, wenn ich recht verstanden habe, einen argen Reactionär genannt hat, kann ich nur antworten, dass ich mit meinem Antrage einen der Wege befürworten wollte, welche meiner Meinung nach vom Unrechte zum Rechte, von der Unbilligkeit zur Billigkeit, von der Ueberlastung der Hausbesitzer zur Entlastung derselben führen.

Ueberhaupt bin ich stets bestrebt, den Weg zu gehen, den ich für den richtigen halte, mag derselbe vorwärts oder zurück führen.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Ničee se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da poprime končno besedo.

Poročevalec dr. Tavčar:

Dasiravno ne vem, ali se bo visoka zbornica odločila za predlog častitega gospoda tovariša barona Wurzbacha, se vendar bojim za predlog stavbnega odseka, ker se bodo poslanci kmetskih občin prejkone postavili na stališče, da se mora kolikor mogoče preprečiti, da bi se deželno stolno mesto razvijalo tako, kakor druga enaka mesta. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: »Se bolj!«) Prosim, ako bo mesto moralo prevzeti trotoarje ob svojih troških, napravljali se bodo trotoarji kakor dosedaj, namreč z velikimi

težavami. Mestna doklada znaša sedaj samo 6%, ako pa mesto prevzame še ta izdatek, ne bo moglo drugače izhajati, kakor da poviša doklado. Na jedni strani se zahtevajo brezplačni trotoarji, na drugi strani pa bodo hišni posestniki à la baron Wurzbach, ki itak neprestano imajo davke v ustih, vpili in se pritoževali, da se je povikšala doklada in da se slabo gospodari. Stvar se tiče samo mesta ljubljanskega in zatorej jo zastopnikom kmetskih občin toplo na sree pokladam. Gospôda, koliko je hišnih posestnikov v starih ulicah, ki bi dostikrat rajše več kakor jedno tretjino troškov plačali, če bi le dobili trotoar!

Že dve tretjini troškov občina težko zmaguje, za hišne posestnike je pa stvar vender-le malenkostna, in torej ne kaže bistveno in radikalno spremeniti zakon. Pomisliti je pa tudi treba, da to določilo gledé novih stavb že dandanes obstoji in vender še nikdar nisem slišal, da bi se bil kak hišni posestnik pritožil. Ako bi gospod kanonik Klun, ki danes neprestano vmes govori, bil hišni posestnik v Ljubljani, vedel bi ceniti razloček med lepim trotoarjem in tistim blatnim makadamom, ki ga imamo v toliko ulicah. Prepričani bodite, da ljubljansko prebivalstvo prav nič ne bo kričalo in se ne bo pritoževalo, če se danes sklene, kar nasvetuje odsek. Na drugi strani, visoka zbornica, se pa tudi ne sme pozabiti, koliko višja je vrednost hiše, do katere vodi lep trotoar, in koliko rajše stanujejo ljudje v taki hiši, nego pa v hiši v blatni ulici brez trotoarja. Hišni posestnik ima popolno kompenzacijo za dotične neznatne troške v tem, da jih strankam zaračuni, stranke pa bodo na drugi strani tudi prav rade plačale nekoliko krajcarjev več, ako stanujejo v hiši, ki ima trotoar.

Ker se stvar strogo tiče samo ljubljanskih hišnih posestnikov, prosil bi zastopnike kmetskih občin, da o tem vprašanji ne glasujejo zoper nekaj, kar je odločno v korist ljubljanskega mesta.

Deželni glavar :

Prestopimo na glasovanje.

Najprej nam je glasovati o predlogih gospoda poslanca barona Wurzbacha, ker ti spreminjajo odsekov predlog.

Nasvet gospoda poslanca barona Wurzbacha se glasi, in sicer prvi, ker druga dva sta eventualna predloga, in bi prišla na glasovanje šele, če bi ta padel.

(Bere : — liest :)

„Der 3., 4., 5. und 6. Absatz werden gestrichen und an deren Stelle folgende Bestimmungen als 3., 4. und 5. Absatz eingestellt :

Die Herstellung neuer, sowie die Erhaltung vorhandener Fußwege in öffentlichen Gassen geschieht auf Kosten der Stadtgemeinde.

Die in Folge von Neubauten in öffentlichen Gassen erforderlich gewordenen Fußwege hat die Stadtgemeinde sofort nach Ausfertigung der Neubauten herzustellen, wenn

nicht ein Aufschub der Herstellung der Fußwege durch obwaltende Umstände gerechtfertigt erscheint.

Wenn Fußwege in Gassen hergestellt werden, in welchen derzeit noch keine oder nicht entsprechende Fußwege bestehen, so sind die an den Häusern befindlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteine und dgl., welche die Herstellung der Fußwege hindern, auf Kosten der Stadtgemeinde nach Thunlichkeit zu beseitigen.“

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Se odkloni — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel.

Torej nam je glasovati o prvem eventualnem predlogu gospoda barona Wurzbacha, ki se glasi :

(Bere : — liest :)

Der 3. Absatz soll lauten :

„Die Erbauer eines neuen Gebäudes oder eines Umbaus sind verpflichtet, einen Fußweg längs den gegen eine öffentliche Gasse liegenden Seiten des neuen Gebäudes, sofort nach gänzlicher Ausfertigung desselben, herzustellen; wogegen die Hinweise von der Stadtgemeinde herzustellen sind.“

Der 4. Absatz des Entwurfes bleibt unverändert.

Der 5. und 6. Absatz sollen lauten :

„Wenn in öffentlichen Gassen Fußwege hergestellt werden, wo derzeit noch keine bestehen, oder die vorhandenen den von der Gemeindevertretung zu erlassenden Vorschriften nicht entsprechen, so trägt die Stadtgemeinde die Kosten dieser Herstellung.“

In solchen Fällen sind die an den Häusern befindlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteine u. dgl., welche die Herstellung der Fußwege hindern, auf Kosten der Gemeinde nach Thunlichkeit zu beseitigen.“

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Predlog je padel, in torej imamo glasovati še o drugem eventualnem predlogu gospoda poslanca barona Wurzbacha, ki slove :

(Bere : — liest :)

„Der hohe Landtag wolle die in meinem zweiten Antrage bezeichnete Abänderung des 5. und 6. Absatzes beschließen. Nämlich der 5. und 6. Absatz sollen lauten : Wenn in öffentlichen Gassen Fußwege hergestellt werden, wo derzeit noch keine bestehen, oder die vorhandenen den von der Gemeindevertretung zu erlassenden Vorschriften nicht entsprechen, so trägt die Stadtgemeinde die Kosten dieser Herstellung.“

In solchen Fällen sind die an den Häusern befindlichen Vorsprünge, Vorlegstufen, Stiegen, Schleudersteine u. dgl., welche die Herstellung der Fußwege hindern, auf Kosten der Gemeinde nach Thunlichkeit zu beseitigen.“

Gospodje, ki hočejo glasovati za ta predlog, izvolijo ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Tudi ta predlog je padel.

(Veselost. — Heiterkeit.) Torej nam preostaja le glasovanje o predlogu stavbnega odseka.

Gospodje, ki pritrjujejo § 71., kakor ga nasvetuje stavbni odsek, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 71. je sprejet. Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Tavčar:

§ 72. se je v slovenskem tekstu napačno tiskal in se ima glasiti pravilno tako-le:

»Sestava zidovja v obče.

§ 72.

Vsaka hiša mora imeti svoje glavne in požarne zidove, biti sama záse celotna ter takšna, da more sama záse obstati. V vsakem nadstropji mora imeti obilo vezi v glavnih, srednjih in pročelnih zidovih in za vsak stebrič med okni. Vezi je napraviti, kjer dolžina to dopušča, tako, do gredó zdržema skozi zid.

V plasteh zvršeno mešano zidovje je dopuščeno v kleti in v temelju. Uporabljanje nabranega kamenja je vendar brezpogojno prepovedano.

Lomljeno kamenje se sme samo za polaganje temelja in za ravno zidovje v kletéh, oziroma v podzemlji in še tukaj samo tedaj uporabljati, kadar so lahko vložljivi.

Pri pregradah morajo biti posamezne stene s sponami zvezane med seboj.

Stavbe, namenjene za stanovanja, morajo, da se izsuše, praviloma vsaj osem tednov v surovem zidovji ostati.

Nemški tekst ostane nespremenjen, kakor je tiskan. Prosim, da visoka zbornica sprejme § 72. v nemškem tekstu, kakor je tiskan, v slovenskem pa, kakor sem si ga usojal ravnokar prečitati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

§ 73

se ima nekoliko spremeniti, in sicer se imajo v slovenskem tekstu v tretjem odstavku, točka 11. v četrti vrsti po besedi »mere« vriniti besede »kakor tudi pri štirinadstropnih stavbah sploh«, in v nemškem tekstu v tretjem odstavku, točka 11, v peti vrsti po besedi „Ziegelmaße“ besede „sowie bei Bauten vierstöckiger Gebäude überhaupt“; dalje pride v nemškem tekstu pri točki 12. v tretji vrsti tretjega odstavka po »0,15 m« beseda „Stärke“.

Prosim visoko zbornico, da sprejme § 73. z ravnokar omenjenimi popravki.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 74.

(Obvelja. — Angenommen.)

V § 75. prosim v nemškem tekstu v drugem oddelku v četrti vrsti od spodaj popraviti besedo „anzuschließen“, v „anzuschließen“, s tem popravkom prosim, da se sprejme § 75.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 76—79., ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 76—79 auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Pri § 80. prosim, da se v slovenskem tekstu konec zadnje vrste »§§ 63. in 64., 12« spremeni v »§§ 72. in 73. : 12.« V tem znislu se ima tudi zadnja vrsta nemškega teksta „§§ 63 und 64, 12 herzustellen“ popraviti v „§§ 72 und 73 : 12 herzustellen.“

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 81.

Na konci slovenskega besedila se imajo besede »§ 80., točka 3« nadomestiti z »§ 80 : 3«, in ravno tako pride v nemškem tekstu »§ 80 : 3« na mesto besed „§ 80, Punkt 3.“

Dalje se ima v slovenskem tekstu z besedo »Obsežne« v četrti vrsti pričeti nov odstavek kot drugi odstavek, kateremu se ima priklopiti kot zadnji stavek v prilogi 45. tiskani drugi stavek, ki slóve: »Vsaka podstrešna soba mora imeti okno, ki se odpira na prosto.«

Prosim, da se sprejme § 81. z navedenimi popravki vred.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 82—85., ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 82—85 auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Pri § 86. se ima nemško besedilo nekoliko spremeniti, prečrtajo naj se besede „weitere in der für die Landgemeinden jeweilig geltenden Bestimmung vorgesehener Erleichterungen zu gestatten“ in na njih mesto imajo priti besede: „die weiteren Erleichterungen zu gewähren, welche nach der für die Landgemeinden jeweilig geltenden Bauordnung zulässig erscheinen.“

Prosim, da se to sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 87—111., ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 87—111, welche ohne Debatte angenommen werden.)

§ 112.

Tukaj prosim v tretji vrsti drugega odstavka v slovenskem tekstu za besedo »črteža« vriniti besedico »ali«, dosledno se ima v nemškem tekstu v tretji vrsti odstavka drugega po besedi „Regulierungspläne“ vriniti besedica „oder“.

Dalje prosim v peti vrsti zadnjega odstavka prečrtati besedo „jedoch“.

Predlagam, da visoka zbornica s temi popravki vred odobri § 112.

(Obvelja. — Angenommen.)

(Skliče §§ 113—116., ki obveljajo brez debate; — ruft die §§ 113—116 auf, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Sedaj prosim, da se sprejme člen I., kakor je tiskan v prilogi 45.

(Obvelja. — Angenommen.)

Člen II. se je nekoliko spremenil, in se ima glasiti tako-le:

Člen II.

Notranji okraj obseza v soglasji z omejitvijo, katero je odredila c. kr. deželna vlada za Kranjsko po razglasu z dné 28. decembra 1894. l., št. 16.569, dež. zak. št. 3 iz leta 1895., z ozirom na uredbo stavbnih obrtov, prve štiri mestne okraje, navedene v § 1. občinskega reda za deželno stolno mesto Ljubljano z dné 5. avgusta 1887. leta, dež. zak. št. 22, in sicer:

- I. okraj, ki se imenuje šolski;
- II. okraj, ki se imenuje šentjakobski;
- III. okraj, ki se imenuje dvorski;
- IV. okraj, ki se imenuje kolodvorski.

Pri ulicah, ki delajo mejo teh okrajev na zunaj, spadati obé vrsti hiš še k notranjemu okraju.

Vnanji okraj obseza vsa poslopja, ki leže med mejo notranjega okraja in med mejo občinskega ozemlja.

Deželni vladi pristoji, potrebne premembe v omejitvi notranjega in unanjega stavbnega okraja dogovorno z deželnim odborom potom naredbe določati in istotako v slučaju premembe občinskega ozemlja stolnega mesta Ljubljane nove dele občinskega ozemlja uvrščati v notranji ali unanji stavbni okraj.

Artikel II.

Der innere Bezirk umfaßt in Uebereinstimmung mit der in Bezug auf die Regelung der Baugewerbe durch die Kundmachung der k. k. Landesregierung für Krain vom 28. December 1894, Z. 16.569, L. G. B. 3 ex 1895, getroffenen Abgrenzung die im § 1 der Gemeindeordnung für die Landeshauptstadt Laibach vom 5. August 1887, L. G. B. Nr. 22, angeführten ersten vier Bezirke der Stadt, und zwar:

- I. Bezirk, Schulviertel genannt;
- II. Bezirk, Jakobsviertel genannt;
- III. Bezirk, Burgviertel genannt;
- IV. Bezirk, Bahnviertel genannt.

Bei den die Grenze dieser Bezirke nach außen bildenden Gassen gehören beide Häuserreihen noch zum inneren Bezirk.

Der äußere Bezirk umfaßt alle Gebäude, welche zwischen der Grenze des inneren Bezirkes und der Grenze des Gemeindegebietes liegen.

Der Landesregierung steht es zu, im Einvernehmen mit dem Landesauschusse nothwendige Aenderungen in

der Abgrenzung des inneren und äußeren Baubezirkes im Verordnungswege zu verfügen, sowie im Falle einer Aenderung des Gebietsumfanges der Stadt Laibach die neuen Theile des Gemeindegebietes in den inneren oder äußeren Baubezirk einzureihen.

V tem glasilu predlagam v imenu stavbnega odseka, da se sprejme člen II. načrtnega zakona.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je člen II. sprejet; prosim gospoda poročevalca, da prečita še uvod in naslov načrtnega zakona.

(Poročevalec dr. Tavčar bere uvod in naslov zakonskega načrta iz priloge 45. — Berichterstatter Dr. Tavčar liest Eingang und Titel des Gesetzentwurfes aus Beilage 45.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede k ravnokar prečitanemu uvodu in naslovu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki glasujejo za uvod in naslov, kakor ju je prečital gospod poročevalec, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

S tem je za danes končano posvetovanje o načrtu stavbnega reda.

Ker je ura že pozna, prekinem sejo.

Naznanjam, da ima finančni odsek danes sejo popoldne ob 3. uri; stavbni odsek in upravni odsek pa danes ob 4. uri popoldne.

Javna seja prične danes ob 6. uri popoldne.

(Seja prestane ob 1/2 2. uri popoldne in se nadaljuje ob 6 1/2 uri popoldne. Die Sitzung wird um 1/2 2 Uhr Nachmittag unterbrochen und um 6 1/2 Uhr Nachmittag wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Prolašam sklepčnost visoke zbornice. Nadaljujemo sejo, in sicer pride na vrsto:

4. Priloga 52. Poročilo finančnega odseka o letnem poročilu, § 5., marg. št. 9, gledé glavne bilance mestnega loterijskega posojila ljubljanskega.

4. Beilage 52. Bericht des Finanzausschusses über den Rechenschaftsbericht § 5, Marg. Nr. 9, betreffend die Hauptbilanz des Lotterie-Anlehens der Landeshauptstadt Laibach.

Poročevalec Hribar:

Visoki deželni zbor! Kakor je vidno iz priloge 52., poroča finančni odsek o glavni bilanci mestnega loterijskega posojila ljubljanskega za 31. dan decembra 1894 in o proračunu za leto 1896., letos nekoliko obširneje kakor druga leta, in sicer pisмено. Zgodilo se je pa to iz razlogov, ki so že v poročilu samem navedeni, ki so se v finančnem odseku uvaževali in ki so finančni odsek dovedli do tega, da se je odločil za to, da mi je naročil sestaviti pisμένο poročilo. Ker sem prepričan, da so vsi častiti gospodje tovariši to poročilo že sami prečitali, zato predlagam, da se takoj o njem prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospoda poročevalca, da preide v nadrobno razpravo.

Poročevalec Hribar:

V nadrobni razpravi predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor skleni:

»1. Glavna bilanca mestnega loterijskega posojila ljubljanskega za 31. dan decembra 1894, katera jasno spričuje vseskozi pravilno in izredno skrbno upravo loterijskega zaklada, jemlje se na znanje.

2. Isto tako jemljeta se na znanje to bilancijo dopolnjujoča računa anuitét ter dobička in izgube, kakor tudi mestnega loterijskega posojila ljubljanskega, proračun za l. 1896. s potrebsčino 74.987 gld. 23 kr. in pokritjem 80.143 gld. 57½ kr., tedaj s prebitkom 5156 gld. 34½ kr.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede k prvi ali drugi točki predloga finančnega odseka?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje poslanci, ki pritrjujejo predlogom finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predloga sta sprejeta in s tem je ta točka dnevnega reda končana.

Daljna točka je:

5. Ustna poročila finančnega odseka:

a) o prošnjah raznih občin gledé podpor za nove šolske zgradbe in za popravo šolskih poslopj.

5. Mündliche Berichte des Finanzausschusses:

a) über die Petitionen mehrerer Gemeinden um Subventionen für Schulhausbauten und Reconstructionen von Schulhäusern.

Poročevalec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! V imenu finančnega odseka imam čast poročati o podporah za šolske zgradbe. Kakor je častitim gospodom poslancem že znano, je to stalna rubrika med troški in se v ta namen dovoljuje vsako leto 6000 gld. Skoraj nemogoče je, ugoditi vsem prošnjam, kajti okrajna šolska oblastva predlagajo navadno večje podpore. Letos znašajo od okrajnih šolskih oblastev priporočane podpore nad 18 000 gld. in zaradi tega je moral finančni odsek skrčiti nasvetovane podpore, oziroma nekatere prošnje tudi odbiti.

Da ne bom predolgo mučil visoke zbornice, ne bom utemeljeval posameznih prošenj, ampak samo kratko navedel predloge, ki jih stavlja finančni odsek, in če kdo želi kako pojasnilo, dal mu ga bom pri dotični točki.

Finančni odsek predlaga po predlogu slavnega deželnega odbora:

I. za šolske zgradbe:

1. V Fari pri vasi 400 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

2. V Gori 200 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

3. V Kočevji 1000 gld. kot četrti obrok.

(Obvelja. — Angenommen.)

4. V Mozelji 350 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

5. V Starem Kotu 400 gld.; ker pa se šola letos še ne bo pričela graditi in okrajno šolsko oblastvo to samo pravi, torej se dovoli teh 400 gld. na račun prihodnjega leta.

(Obvelja. — Angenommen.)

6. V Trziči 500 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

7. V Dobravi pri Zaspem 150 gld., namesto 200 gld., kakor deželni odbor priporoča.

(Obvelja. — Angenommen.)

8. V Koprivniku 200 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

9. V Dovjem 300 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

10. V Lešah 200 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

11. V Ovšisah 500 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

12. V Ribnem 150 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

13. Na Bledu 200 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

14. V Beli Peči 200 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

15. V Mengšu 400 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

16. V Radencah 150 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

17. V Čepljah 150 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

18. V Dolenji Podgori 200 gld.
(Obvelja. — Angenommen.)

19. V Sodražici 500 gld. To podporo je visoki zbor sklenil že lansko leto in sicer na račun letošnjega leta. Teh 500 gld. se bo torej letos izplačalo.
(Obvelja. — Angenommen.)

Dalje imamo rešiti še nekaj prošenj, ki so prišle naravnost do visoke zbornice. Taka je prošnja krajnega šolskega sveta pri sv. Trojici v Brdskem okraju. Tam so dobili že podpor in sicer 1300 gld. iz deželnega zaklada, 100 gld. od kranjske hranilnice in 150 gld. od cesarja, vsega skupaj torej 1550 gld., nova šolska stavba pa stane 4522 gld. Ž ozirom na to, da je deželni zbor za to šolsko zgradbo že naklonil jako visoko podporo, se finančni odsek letos ni mogel odločiti za kako podporo, in zato priporoča:

Visoki deželni zbor skleni:

»Prošnja krajnega šolskega sveta pri sv. Trojici v brdskem sodnem okraju se odkloni z ozirom na to, da je deželni zbor dovolil že 1300 gld.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.
(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec dr. Žitnik:

Krajni šolski svet Žužemperški prosi podpore za popravo šolskega poslopja. Gradili so to poslopje pred leti in imeli so troškov nad 10.000 gld., ne da bi bili prosili ali dobili od deželnega zbora kako pod-

poro. Vsled ukaza okrajnega šolskega sveta Novo-meškega morajo sedaj to poslopje popraviti, kar bo stalo nad 3000 gld. Ž ozirom na to, da je občina morala graditi sodnijsko poslopje za 30.000 gld. in da je šolsko poslopje sama zgradila, ne da bi bila od dežele dobila kako podporo, predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

»Za popravo šolskega poslopja v Žužemperku se dovoli podpore 300 gold. na račun prihodnjega leta, ako bo okrajno šolsko oblastvo priporočilo to podporo.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, glasovali bomo o predlogu finančnega odseka, in prosim gospode poslance, ki se strinjajo s tem predlogom, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Žitnik:

Na Razdrtem so za šolsko zgradbo kupili neko zasebno hišo za toliko in toliko tisoč goldinarjev, hiše še niso plačali, morajo jo popraviti za šolske namene in troški bi stali 5782 gld. Graditi šole sami ne morejo, ker nimajo dovolj fonda, oziroma kapitala na razpolago in zato že drugič prosijo za primerno podporo. Lani so dobili 300 gld. podpore, in letos predlaga finančni odsek, da se jim dovoli za letošnje leto 200 gld. S tem še ni izključena prihodna podpora. Nasvet se glasi:

Visoki deželni zbor skleni:

»Za šolsko zgradbo na Razdrtem se dovoli za letos 200 gld.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet.

Poročevalec dr. Žitnik:

V Motniku hočejo pripraviti primerno šolsko poslopje. Najeli so zasebno hišo, popravili so jo in imeli troškov 1200 gld. Sedaj imajo dolga še nad 300 gld. Ker ta občina šteje le okolu 600 duš, predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

»Krajnemu šolskemu svetu v Motniku se za popravo šolskega poslopja dovoli 50 gld. podpore.«

Deželni glavar :

Ako nihče ne želi besede (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.), preidemo na glasovanje.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogu finančnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Poročevalec dr. Žitnik :

V Črnem Vrhu v ljubljanski okolici nameravajo napraviti novo šolsko poslopje. Kupili so staro poslopje, katero so morali do tal podreti in sedaj morajo novo graditi. Ker prošnji ni pridejano poročilo okrajnega šolskega sveta in prosilci le pravijo, da bodo troški znašali 1400 gld., predlaga finančni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

»Prošnja občinskega zastopa v Črnem Vrhu v ljubljanskem okraji se odstopi deželnemu odboru, da v prihodnjem letu nasvetuje primerno podporo.«

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog finančnega odseka je sprejet.

Poročevalec dr. Žitnik :

Skupne podpore za vse šolske zgradbe znašajo 6000 gld., kar prosim, da se vzame na znanje.

Deželni glavar :

Skupna svota vseh ravnokar dovoljenih podpor znaša 6000 gld. O tem ni treba glasovati, in le prosim, da visoka zbornica vzame to na znanje.

S tem je rešena točka a. Točka

b) o samostalnem predlogu g. poslanca Hribarja gledé oprostitev po potresu poškodovanih poslopij od deželnih priklad (k prilogi 19.) in o prošnji mestnega magistrata ljubljanskega za sprejem tega predloga

b) über den selbständigen Antrag des Herrn Abgeordneten Hribar, betreffend die Befreiung der durch das Erdbeben beschädigten Gebäude von den Landesumlagen (zur Beilage 19) und über die diesbezügliche Petition des Stadtmagistrates Laibach

izostane, ker treba še napraviti načrt zakona o tem, kar se je v finančnem odseku sklenilo.

Torej pride na vrsto:

6. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve občinske ceste, ki se pri Prelogu od okrajne ceste Vir-Dol-Litija odcepi in drži čez Domžale na državno cesto do stika pri h. št. 24. v Rodici s Kamnik-Domžale-Št. Jakobsko okrajno cesto z na njej se nahajajočim čez Bistrico držečim mostom med okrajne ceste (k prilogi 49).

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreichung der bei Prelog von der Vir-Lustthal-Littauer Bezirksstraße abzweigenden, über Domjale zur Reichsstraße und bis zur Einmündung in die Stein-Domjale-St. Jakober Bezirksstraße bei Haus Nr. 24 in Rodica führenden Gemeindestraße sammt der im Zuge derselben gelegenen Brücke über die Feistritz in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 49).

Poročevalec dr. Papež :

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka imam poročati o poročilu deželnega odbora gledé uvrstitve občinske ceste, ki se pri Prelogu od okrajne ceste Vir-Dol-Litija odcepi in drži čez Domžale na državno cesto do stika pri hiš. št. 24. v Rodici s Kamnik-Domžale-Št. Jakobsko okrajno cesto z na njej se nahajajočim čez Bistrico držečim mostom, med okrajne ceste.

Kakor je gospodom iz tiskane priloge 49. znano, je bil dobil deželni odbor naročilo in sicer dné 8. novembra l. 1889., da zopet obravnava gledé te ceste z okrajnim cestnim odborom in sicer takrat, kadar bo za okrajni cestni okraj Kamniški novi odbor zopet konstituiran. Ta odbor se je l. 1891. z nova izvolil in konstituiral in potem se je deželni odbor pogajal s tem cestnim odborom in z Brdskim cestnim odborom; pogajanja so imela vsaj ta uspeh, da sta ta dva cestna odbora Kamniški in Brdski, kakor tudi okrajno glavarstvo v Kamniku priznala, da je vsakako potrebno in priznano, da je ta občinska cesta važna za splošni promet. Drug uspeh tega pogajanja je bil pa ta, da se dotična cestna odbora nista mogla zjediniti in sicer le z ozirom na prispevek. Kamniški cestni odbor je namreč gledé onega dela ceste, ki je v Kamniškem cestnem okraji, izrekel, da hoče vzdrževati to cesto, v kolikor spada v ta okraj, ampak le s pogojem, ako skladovni okraj Brdski prevzame polovico stroškov za most čez Bistrico in tudi za prihodnje vzdrževanje njegovo. Na drugi strani se je cestni odbor Brdskega okraja izrekel, da enkrat za vselej plača 1000 gld. v dveh ali treh obrokih, da pa za prihodnjo vzdrževanje ne prevzame nobene zaveze. Vsled tega bo deželni odbor moral postopati po §§ 21. in 24. cestnega zakona. Uvaževal je tudi deželni odbor nadalje to: če bi ostala občinska cesta kakor sedaj in most kot objekt občinske ceste, bi

gotovo enkrat nastala potreba, da bi cestni odbor stopil pred visoko zbornico in prosil, da bi prevzel troške za napravo tega mostu, ali vsaj prispeval z zdatnim doneskom. Vsled tega je upravni odsek vse to uvažujé sklenil, da predlagam, kakor je v prilogi 49. nasvetovano, in sicer:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

»1. V cestnih okrajih Brdo in Kamnik se nahajajoča občinska cesta, ki se pri Prelogu od okrajne ceste Vir-Dol-Litija odcepi in drži čez Domžale na državno cesto do stika pri hiš. št. 24. v Rodici s Kamnik-Domžale-Št. Jakobško okrajno cesto, uvrsti se z na njej se nahajajočim čez Bistrico držečim mostom vred med okrajne ceste.

2. Deželni odbor se pooblašča, da okrajnemu cestnemu odboru Kamniškemu v pokritje troškov za napravo ad 1.) omenjenega mostu dovoli primerno podporo iz deželnega zaklada.

3. Deželnemu odboru se naroča, da zaradi zvršitve tega sklepa in prevzetja ceste v oskrbo okrajnih cestnih odborov Brdo in Kamnik ukrene, kar treba.«

Deželni glavar:

Otvorjam razpravo.

Želí kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne. bomo glasovali. Gospodje, ki pritrjujejo prvemu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo z drugim predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospode, ki hočejo glasovati za tretji predlog upravnega odseka, da izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi tretji predlog je sprejet in s tem je ta točka dnevnega reda rešena.

Preidemo na daljno točko, to je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Dob in Krtina, da bi deželni tehnik pregledal novo cestno progo od Krtine čez Dob do državne ceste pri Viru.

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Mich und Kertina um Revision der neu anzulegenden Straße von Kertina über Mich bis zur Reichsstraße bei Vir durch einen landchaftlichen Techniker.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! Občina Dob in Krtina prosita, naj bi deželni tehnik pregledal še tekom l 1896. name-ravano cestno progo od Krtine čez Dob do državne ceste pri Viru. Kakor je visoki zbornici iz letnega poročila, in sicer iz § 1., marg. št. 22, znano, se je v XV. seji dné 15. februvarija leta 1895. sklenjeni načrt zakona o napravi nove okrajne ceste v Brdskem cestnem okraji od Moravč do Želodnika potrdil na Najvišjem mestu. Vsled tega je ta postal zakon, ker je tudi že v deželni zakonik sprejet. Sedaj pa prosita občini Dob in Krtina za neko preuredbo tega zakona, sicer ne naravnost, ampak to, kar prosijo, bi bila posledica tega zakona, oziroma deželni odbor bi moral predložiti preuredbo zakona ali novelo. Pro-sijo, da bi se ta cesta izpeljala iz Krtine po tako-zvani »Cerkveni poti« naravnost na Dob in čez to vas na državno cesto pri Viru. Ako se pogleda vsa lega v mapah ali v generalštabni karti, vidi se, ako se prihaja od Moravč čez Krtino, da bi Želodnik na desni ostal in cesta bi ne šla čez Želodnik, ampak pustila to vas popolnoma na kraji in iztekala čez Dob na državno cesto. Pravijo v podporo te prošnje, da bi bila ta proga cenejša, kakor je proračunjena črta, ki se je potrdila zakonitim potom. Pravijo tudi, ker je svet za novo zaželeno pot večinoma občinski, da bi se dobil ta svet vsekako brezplačno, in ker je mogoče in ni izključeno, da bi bila ta proga v istini koristnejša, kakor v zakonu postavljena proga in ker bi bilo izdelanje zgradbe te proge tudi cenejše, bi ne škodovalo, ako bi se deželni stavbni urad bavil s preiskavanjem z ozirom na podatke, ki so dani v prošnji in na podatke, ki bi se uradnim potom utegnili šele priskrbeti. Ako bi deželni stavbni urad potem poročal, da se popolnoma strinja z okolišči-nami, ki so v prošnji navedene, bi ne bilo nobene ovire, da bi se ta mali zakon zopet ne spremenil z malo novelo. Vsekako je uvaževati, da se proga. ki veže Moravče s Krtino, takoj izdelata, ker je veliko večja proga. nego ostali del, katerega preuredbo želé prosilci. Ta bi bila torej na vsak način izdelati. za slučaj pa, da bi deželni stavbni urad ne pritrjeval trditvam, ki so navedene v prošnji, bi se seveda ne izdelala druga, kakor že sedaj v novem zakonu do-ločena proga. Zato je upravni odsek sklenil, da pred-lagam:

Visoki deželni zbor skleni:

»1. Deželnemu odboru v uvaževanje.

2. V slučajih, da po tem uvaževanju deželni odbor pritrjuje trditvam, navedenim v prošnji, naj stavi v prihodnjem zasedanji primerne nasvete oziroma pred-loži načrt novele k dotičnemu zakonu.

3. Na vsak način naj pa potrebno ukrene, da se že letos prične in zvrši zgradba proge Moravče-Krtina in eventualno Krtina-Želodnik.«

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati.

Gospodje, ki pritrjujejo predlogom upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlogi so sprejeti.

Daljna točka je :

8. Ustno poročilo stavbnega odseka gledé prenaredbe mej selske občine Moste in mesta Ljubljane (k prilogi 46).

8. Mündlicher Bericht des Bauauschusses, betreffend die Aenderung der Grenzen der Ortsgemeinde Moste und der Stadt Laibach (zur Beilage 46).

Poročevalec Kalan :

Visoki zbor! Čast mi je poročati o poročilu deželnega odbora gledé prenaredbe mej selske občine Moste in mesta Ljubljane. Ker imajo častiti gospodje poročilo deželnega odbora tiskano pred seboj, in ker se je stvar soglasno sprējela v stavbnem odseku, pridržujem si končno besedo v eventualna pojasnila in za sedaj samo predlagam :

Visoki deželni zbor izvoli skleniti :

»1. Nastopnemu načrtu zakona se pritrđi.

2. Deželnemu odboru se naroča, da temu načrtu izposluje Najvišje pritrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen :

1. Dem nachfolgenden Gesetzentwurfe wird die Zustimmung ertheilt.

2. Der Landesauschuss wird beauftragt, die Allerhöchste Sanction desselben zu erwirken."

Deželni glavar :

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše :

Visoka zbornica ! Ravna se za zakon, v katerem se ima en del selske občine Vodmatske vtelesiti v glavno mesto Ljubljano. Da so seljani že načeloma vedno proti vtelesenju, to ni čuda, in ne dá se tajiti, da imajo deloma tudi opravičenih razlogov zato. Marsikdo si je gradil na ondotnem ozemlju hišo in si postavil svoj dom, trdno računajoč, da bo blizu mesta vendar v kmetski občini prebival, kjer ne plačuje hišnonajemninskega davka in ne raznih davščin za mestne potreščine. Toda ne bojte se, da bom jaz

govoril proti vtelesenju. Rečem odkritosrčno, da razburjenost med prebivalci v Mostah ni bila mala, toda kot poslanec ljubljanske okolice sem prišel med nje in sem jih poučil, zakaj se gre (Poslanec Hribar : — Abgeordneter Hribar : »Čast Vam !) ter jih opozoril na alternativo, da bi morali, ako ostane pri sedanjih razmerah, prevzeti velike dolžnosti, ali pa da morajo zadovoljni biti z vtelesenjem. Omenil sem posebej njih lego blizu Ljubljane, kateremu glavnemu mestu mora biti na tem, da dobi del občine v svoje področje; toda ravno tako mi boste priznali, da če s tem povzdignemo svoje glavno mesto, da sem opravičen, če kot poslanec tega prebivalstva povzdignem svoj glas in skušam, kolikor mogoče braniti njega interes. Rekel sem ljudem, kaj mislim govoriti in bili so večinoma zadovoljni. Ravna se, da ostane gledé užitninskega davka pri sedanjih razmerah. V drugi vrsti ravna se, da jih ne zadene tak hišni davek, kakor ga imamo v mestu, namreč 26²/₃ %. Gledé tega sem imel priliko v državnem zboru spoznati zakon, ki se je izdal za one selske občine, ki so se vtelesile velikemu Dunaju in tudi za nekatere dele občin Holešovice in Bubna pri Pragi, katerim je vlada dovolila jako daleč segajoče olajšave. Tu imamo nekatere precedencije, in moja resolucija bo merila na to, da se dá deželnemu odboru naloga, da slične dobrote, kakor jih je visoka vlada dovolila nekaterim drugim krajem, izposluje pri njej tudi za dotične prebivalce občine Vodmatske. Gledé delov občin Holešovice in Bubna, ki so se vtelesili Pragi, dovolila se je gledé davščin 15-letna prehodna dōba in gledé hišnorazrednega davka, ker imajo nekateri vaščani le toliko hišico, da morejo svojo kmetijo obdelovati, še celo 20-letna prehodna dōba. Enake olajšave so se dovolile tudi v Dunaj vtelesenim delom dotičnih selskih občin. Ta zakon je z dné 9. julija leta 1892. in se glasi, če ga smem prebrati, tako-le : „Vom Jahre 1896 angefangen hat die Gleichstellung dieser Gebäude in Bezug auf die Gebäudesteuerveranlagung mit jenen in dem bisherigen Gebietsumfange von Wien und in den im Verzeichnisse A des Gesetzes vom 9. Februar 1881, R. G. B. 17, bei Niederösterreich neben Wien besonders namhaft gemachten Vorortgemeinden mittels einer Übergangsperiode zu erfolgen, welche bei den bis dahin der Hauszinssteuer mit 20 Procent des steuerpflichtigen Zinses unterzogenen Gebäuden fünfzehn Jahre, bei den bis dahin der Hausclassensteuer unterzogenen Gebäuden aber zwanzig Jahre zu betragen hat.“

Pri shodu, katerega sem se udeležil kot poslanec selske občine, za katero se danes gre, izrazila se je tudi želja, da naj bi se ne delale zapreke gledé prostega prevažanja pridelkov iz polj, katera po tem zakonu ne spadajo v inkorporirani del občine, kajti med kmeti je želja, naj se inkorporira cela katastralna občina Vodmatska. Ali mestni magistrat se je temu protivil in je hotel le ono črto, za katero sedaj gre.

Ne bom dalje časa mudil visoke zbornice, ne protivim se predlogu upravnega odseka, upam pa, da bo deželnemu odboru mogoče izposlovati, kar predlagam na podlagi dejanskih precedencij v sledeči resoluciji :

Visoki deželni zbor skleni:

»Deželnemu odboru se naroča, od visoke c. kr. vlade izposlovati:

1. da zagotovi potom državnega zakona v mesto Ljubljansko inkorporiranim selskim delom Vodmatske katasterske občine ohranitev sedajnih razmer gledé užitninskega davka in sicer po § 6., 23. in 24. užitninskega zakona z dné 15. junija 1829,

2. da se jim zagotovi prehodna dōba 15 do 20 let znašajoča gledé hišnonajemninskega, oziroma tudi hišnorazrednega davka,

3. da se jim zagotovi prosto uvažanje njihovih zemljiških pridelkov iz njim lastnih pa ne inkorporiranih zemljišč Vodmatske katasterske občine.«

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik si je izprosil besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Hoher Landtag! Über die soeben beantragte Resolution wird die Entscheidung an anderer Stelle gefällt werden. Hier möchte ich nur auf einige Ziffern aufmerksam zu machen mir erlauben, welche klarlegen werden, daß die Steuerträger von Udmat selbst dann keinen nennenswerten Schaden erleiden werden, wenn die Incorporirung erfolgen sollte, ohne daß dieser Resolution Rechnung getragen würde, obwohl ich meinerseits daran nicht zweifle, daß wenigstens gewisse Erleichterungen werden gemacht werden, wenn auch nicht in dem Umfange wie in Wien, indem dort die Verhältnisse ganz anders liegen. Ich will nur ganz kurz ein Bild entwerfen, wie sich finanziell die Lage der neincorporirten Bewohner von Udmat gestalten würde. Gegenwärtig ist in Udmat von dem Bruttomietzinse per 100 fl. eine Steuer von 14 fl., in der Stadt Laibach eine solche von 22 fl. 66 kr. zu entrichten. Nun wird nach der Incorporirung selbstverständlich in dieser Richtung eine Veränderung eintreten. Allein dabei ist zu erwägen, daß die Hausbesitzer von Udmat gegenwärtig 27% an Bezirks-, Sanitäts- und Gemeindefuzschlägen zu zahlen haben, in Laibach hingegen nur 6%, somit dort an diesen Umlagen um 21% mehr, als in Laibach; diese Differenz wird den Hausbesitzern von Udmat bei der Incorporirung nach Laibach zugute kommen. In Udmat gibt es gegenwärtig 90 zumeist kleine Häuser, von welchen im ganzen ein Mietzins von 30.000 fl. entrichtet wird; von diesem Mietzins entfallen 23.000 fl. auf die hauszinssteuerfreien Gebäude, so daß thatsächlich nur eine Mietzinsquote von 7000 fl. der Hauszinssteuer unterliegt, während der Rest von 23.000 fl. nur von der 5% Steuer getroffen wird, welche auch in Laibach gilt und bezüglich welcher eine Differenz nicht eintritt, außer in dem Maße, daß in den Landgemeinden von dem Bruttomietzinse vor Entrichtung der 5% Steuer 30% für die Erhaltung des Gebäudes in Abzug gebracht werden, während in Laibach nur 15% dem Hausbesitzer zugute gerechnet werden. Diese Differenz repräsentirt einen ganz minimalen Betrag, der sich in runder Summe auf circa 100 fl. bezieht. Auf Grund dieser Besteuerung wird gegenwärtig von den 90 Häusern an Hauszinssteuer im ganzen der Betrag von

1045 fl., an 5% Steuer 400 fl., an Umlagen 2727 fl., im ganzen demnach der Betrag von 4215 fl. gezahlt. Nach der Incorporirung würden sich diese Ziffern einigermaßen anders gestalten und würde darnach die staatliche Hauszinssteuer um ungefähr 600 fl., nämlich auf 1690 fl. sich erhöhen, die 5% Steuer von 400 fl. auf 500 fl., die Umlagen auf 3035 fl., so daß also die Haus- und Grundbesitzer nach der Incorporirung im ganzen 5225 fl. zu zahlen hätten, woraus sich gegen früher für das ganze Gebiet eine Mehrbelastung um 1010 fl. ergibt, somit ungefähr 11 fl. 22 kr. per Gebäude, wenn eine solche Rechnung überhaupt zulässig ist. An staatlicher Hauszinssteuer würde also nur der runde Betrag von 600 fl. mehr zu zahlen sein. Bezüglich der Erwerbs- und Einkommensteuer wird überhaupt keine Änderung stattfinden; diese Steuern bleiben die gleichen wie bisher.

Wenn weiters erwogen wird, daß der Gemeinde Moste und den von dort nach Laibach zu incorporirenden Steuerträgern infolge des neuen Spitals und des engen Anschlusses an Laibach in dem selbständigen Wirkungsfreie jedenfals große Auslagen erwachsen müßten, da in dem an Laibach unmittelbar angrenzenden Theile dieser Gemeinde mindestens zwei Sicherheitswachen aufgestellt werden müßten, so kann man ohne weiters behaupten, daß diejenigen Steuerträger, die nach Laibach incorporirt werden, jedenfals ein vortheilhaftes Geschäft machen, während diejenigen, die außerhalb Laibachs in der jetzt zusammengeschrunpften Gemeinde verbleiben, fast alle bisherigen Gemeinde-Auslagen allein zu tragen haben werden. Wenn man weiters bedenkt, daß in nächster Zeit die Frage der Errichtung einer Schule an die Gemeinde Moste herantreten wird, so muß man ebenfals zugestehen, daß diese Incorporirung in erster Linie für die dadurch Betroffenen von Vortheil ist, und daß sich höchstens diejenigen für benachtheiligt betrachten könnten, die außerhalb Laibachs in der früheren Gemeinde verbleiben. Ich glaube also, daß die Befürchtungen, welche von der Gemeinde Moste diesbezüglich gehegt werden, keinen reellen Hintergrund haben und daß man sich dort die Sache viel ärger vorgestellt, als sie es wirklich ist, weshalb ich das Eingehen in die Specialdebatte über den vorliegenden Gesegentwurf wärmstens zu befürworten mir erlaube.

Wenn ich den Resolutionsantrag bei der schlechten Akustik des Saales richtig verstanden habe, so ist darin auch von den Mantgebühren die Rede. Diesbezüglich besteht ohnehin schon die gesetzliche Bestimmung, daß Wirtschaftszuhren mantfrei sind; dies gilt für alle Ararialmanten, und ebenso für jene Manten, die in Privathänden oder im Besitze von Gemeinden sich befinden, weil dieses Privilegium nur unter Aufrechthaltung der Mantbefreiungen, wie sie bei Ararialmanten stattfinden, ertheilt wird. Ich glaube also, daß diesbezüglich jede Besorgnis ausgeschlossen ist, denn nach dem Antrage des Herrn Abgeordneten Povše handelt es sich nur um Wirtschaftszuhren, um Zuhren auf die Felder und zurück und außerdem vielleicht um Steinfuhren für Bauten, die auch noch unter die Bestimmungen über die Mantfreiheit fallen. In Anbetracht dieser Sachlage muß, glaube ich, gegen das beantragte Gesetz ein jedes Bedenken schwinden und das hohe Haus kann daher dasselbe mit aller Bernuhigung votiren.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Povše ima besedo.

Poslanec Povše:

Dovoljenih mi bodi še par kratkih besed. Da imajo ljudje venderle nekoliko škode, se ne dá tajiti, kajti vsakdo bo priznaval, da so dosedaj svoje magacine, skladišča in kleti zaradi bližnje lege pri mestu ljubljanskem lahko oddajali ljubljanskim trgovcem, ki so za te tranzitomagacine plačevali precejšnje svote. Ker sem o priliki imel čast, od visokorodnega gospoda deželnega predsednika slišati, da bodo meje gledé užitninskega davka ostale, kakor so sedaj in ker sem tudi ljudem navedel, služilo bi v veliko pomirjenje ljudij, ako bi visokorodni gospod deželni predsednik imel naklonjenost, tudi v tem oziru se izreči.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

k. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich nehme keinen Anstand, die Erklärung zu wiederholen, daß es durchaus nicht in der Absicht der Regierung liegt, dieses Gebiet in das Verzehrungssteuergebiet von Laibach einzubeziehen, wenigstens für eine längere Reihe von Jahren nicht. Wenn Udmat einen anderen Charakter bekommen haben wird, dann wird sich eine diesfällige Änderung von selbst ergeben, gegenwärtig aber ist die Einbeziehung auf eine längere Reihe von Jahren nicht beabsichtigt. Die Regierung hat dies schon damals in Aussicht gestellt, als sie das Project der Incorporirung angeregt hat, und ich muß betonen, daß mir die Gründe, welche hiefür von verschiedenen Seiten geltend gemacht werden, sehr gut bekannt sind. Sie bestehen in erster Linie darin, daß viele Baulichkeiten in Udmat als Magazine zur vorübergehenden Einlagerung steuerbarer Gegenstände benützt werden, aus welchen dann diese Waaren nach Bedarf entnommen, in die Stadt gebracht, und der Besteuerung unterzogen werden. Durch die sogleiche Einbeziehung der ganzen Ortschaft in den Verzehrungssteuerrayon würden diese Magazine ihren gegenwärtigen Charakter verlieren. Eine solche Maßregel würde daher nicht nur eine Schädigung der Udmater Hausbesitzer, sondern auch für die Laibacher selbst, welche derartige Transitzomagazine benötigen, eine schwere Belastung bedeuten und man würde hier im Kleinen dasjenige erleben, was man in Triest im Großen infolge der Aufhebung des Freibafens erlebt hat. Das sind Verhältnisse, denen jedenfalls Rechnung getragen werden muß und ich kann daher nur die beruhigende Erklärung wiederholen, daß von Seite der Regierung diese Einbeziehung nicht geplant wird.

Deželni glavar:

Gospod poslanec župan Grasselli ima besedo.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Gledé resolucije gospoda poslanca Povšeta samo par besed. Prva in tretja točka sta popolnoma odveč iz razlogov, katere je že navedel prečastiti pospod zastopnik visoke vlade. Vrednost magacinov, ki so morebiti jeden najvažnejših objektov ondotnih hišnih gospodarjev, ne bo čisto nič trpela, ker jih bodo ljubljanski trgovci še ravno tako za tranzito-magacine uporabljali kakor dosedaj, ker ta novo inkorporirani del mesta ne bo užitninskemu davku podvržen, kakor je poudarjal že prečastiti gospod zastopnik vlade, in vlada ne bo razširjala užitninskega rejona, predno ne bo reformovala užitninskega davka. V tem slučaju se bodo pa meje onega rejona sploh spremenile.

Kar se tiče tretje točke resolucije gospoda poslanca Povšeta, je samo po sebi umevno, da bodo »gospodarske voznje« — „Wirtschaftsführen“ — proste, kakor so proste za Ljubljance. V tem oziru se ni ničesa bati; sklicujem se le na faktične razmere.

Kar se pa tiče druge točke resolucije gledé olajšav hišnega davka za prehodnjo dôbo, priporočam tudi jaz s svoje strani ta del resolucije, ker se mi zdi opravičen in ker sem prepričan, da se bo vlada nanj ozirala. Opravičen je vzlic temu, da je udeležena v tem oziru v prvi vrsti mestna občina Ljubljanska; ker v tistem razmerji, kakor se bodo povišali davki, povišala se bo tudi mestna priklada, in ako ostanejo davki manjši, bo tudi mestna občina dobivala manjšo priklado. Ta je pa iz početka in toliko časa opravičena, dokler dotični del mesta še ne bo užival vseh tistih dobrot in ugodnostij, kakor stari del mesta, in zato se meni želja občanov Vodmatskih zdi opravičena in priporočam tudi jaz to drugo točko resolucije gospoda poslanca Povšeta visoki zbornici, sicer pa prosim, da prestopi visoka zbornica v specijalno debato.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Kalan:

Ker se je od vseh stranij čul le en glas, da se je stvar gledé inkorporacije dela Vodmatske občine v mestno ozemlje tako v roke vzela, kakor ugaja obema strankama, nimam mnogo pristavljati, zakaj stavbni odsek, ki se je pečal s to stvarjo, moral se je ozirati na obe strani, na eni strani na korist občine Vodmatske, na drugi strani pa tudi ni smel prezirati, kako težko breme prevzame mesto Ljubljansko s tem, da se mu vtelesi ozemlje, na katerem se nahaja tudi deželna bolnica, in ker se je od strani vlade dobilo pomirljivo zagotovilo, da ona ne misli razširiti užitninske meje na inkorporirani del in ravno tako, ker je kmetovalcem zagotovljeno prosto uvažanje pridelkov, zato ménim, da bo strah, ki so ga

imeli pred inkorporacijo, polagoma zginil, ko bodo videli, da ostanejo fakične razmere bistveno ravno tiste, kakor so bile poprej in ako bodo še videli, da smejo, kar se tiče javnovarstvenih ozirov, še bolj zadovoljni biti, kakor sedaj. To je treba tembolj podarjati, ker je ravno to eden najvažnejših momentov, ki je vlado in mestno občino nagibal, da se je po dogovoru hitelo sestaviti načrt tega zakona, ker so se ravno še v poslednjih časih v javnovarstvenem oziru v Vodmatu dogodile stvari, ki kažejo potrebo veliko strožjega policijskega nadzorstva.

Gledé resolucije gospoda tovariša Povšeta pa ménim, da bo prav v pomirjenje dotičnih občanov, ako se sprejmejo vse tri točke, zlasti zato, ker sta prva in tretja točka sami po sebi umevni (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Potlej jih pa ni treba sprejemati!«) in ker se je druga od obeh strani sprejela. Prosim torej, da se sprejme resolucija v celoti, v drugem pa, da se prestopi v nadrobno razpravo.

Deželni glavar:

Otvaram nadrobno debato. Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec Kalan:

(Bere § 1. — Čišt § 1.)

§ 1.

V davčni občini Vodmat ležeče in k selski občini Moste spadajoče parcelne številke: 7/9, 7/12, 8/7, 9/5, 10/2, 12, 13, 15/1, 15/2, 16/1, 16/2, 17, 18, 23/1, 23/2, 24, 26/1, 26/3, 27/1, 27/2, 27/3, 27/4, 27/5, 27/6, 27/7, 27/9, 27/10, 27/12, 27/13, 27/14, 27/15, 27/19, 27/20, 27/22, 27/23, 27/24, 27/25, 27/26, 27/27, 27/28, 27/29, 27/30, 27/31, 27/32, 27/33, 27/35, 27/48, 28, 29/1, 29/2, 29/4, 29/5, 30, 31/1, 34, 35/1, 35/2, 35/3, 35/5, 35/6, 35/7, 35/8, 35/9, 35/10, 35/11, 35/12, 35/13, 35/14, 35/15, 35/19, 35/21, 35/22, 35/23, 35/24, 35/25, 36, 37, 39, 40, 41, 42/1, 44, 45/2, 49/3, 49/4, 50/1, 50/2, 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5, 51/6, 51/8, 51/9, 51/11, 51/12, 51/13, 51/14, 51/17, 51/19, 51/21, 51/22, 51/24, 51/26, 51/27, 51/28, 51/29, 51/37, 51/39, 52/1, 52/3, 53/1, 53/2, 53/3, 53/6, 53/7, 54/1, 54/2, 55/1, 56, 57/1, 58, 61/2, 62, 63, 64, 65, 66/1, 66/2, 67, 68, 69/3, 70, 71/1, 71/2, 73/1, 73/2, 74, 75/2, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87/1, 87/3, 88/1, 89, 90, 93/1, 93/3, 94, 95/1, 95/4, 96, 98, 100, 101/2, 102, 103/1, 104/1, 105, 106, 109, 110/1, 111, 112/2, 114/1, 116, 117/1, 118/1, 185/1, 186, 187, 188, 189, 190/1, 196/1, 198, 200/1, 201, 10/1, 10/3,

11/1, 11/2, 14, 16/3, 19, 20, 21, 22, 25, 26/2, 26/4, 27/8, 27/11, 27/16, 17/17, 27/18, 27/21, 27/34, 27/36, 27/37, 27/38, 27/39, 27/40, 27/41, 27/42, 27/43, 27/44, 27/45, 27/46, 27/47, 27/49, 27/50, 27/51, 27/52, 27/53, 27/54, 27/55, 29/3, 29/6, 29/7, 31/2, 32, 33, 35/4, 35/16, 35/17, 35/18, 35/20, 38, 42/2, 43, 45/1, 46, 47, 48, 49/1, 49/2, 51/7, 51/10, 51/15, 51/16, 51/18, 51/20, 51/23, 51/25, 51/30, 51/31, 51/35, 51/36, 51/40, 51/41, 52/4, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8, 53/4, 53/5, 54/3, 55/2, 57/3, 57/4, 59, 60, 61/1, 66/3, 69/1, 69/2, 72, 75/1, 75/3, 87/2, 91, 92, 93/5, 95/2, 97, 99, 101/1, 107, 108, 115 izločiti so iz selske občine Moste ter pripisati davčni občini Št. Petersko predmestje mestne občine Ljubljana.

§ 1.

Die in der Steuergemeinde Udmat gelegenen und zur Ortsgemeinde Moste gehörigen Parzellen-Nr.: 7/9, 7/12, 8/7, 9/5, 10/2, 12, 13, 15/1, 15/2, 16/1, 16/2, 17, 18, 23/1, 23/2, 24, 26/1, 26/3, 27/1, 27/2, 27/3, 27/4, 27/5, 27/6, 27/7, 27/9, 27/10, 27/12, 27/13, 27/14, 27/15, 27/19, 27/20, 27/22, 27/23, 27/24, 27/25, 27/26, 27/27, 27/28, 27/29, 27/30, 27/31, 27/32, 27/33, 27/35, 27/48, 28, 29/1, 29/2, 29/4, 29/5, 30, 31/1, 34, 35/1, 35/2, 35/3, 35/5, 35/6, 35/7, 35/8, 35/9, 35/10, 35/11, 35/12, 35/13, 35/14, 35/15, 35/19, 35/21, 35/22, 35/23, 35/24, 35/25, 36, 37, 39, 40, 41, 42/1, 44, 45/2, 49/3, 49/4, 50/1, 50/2, 51/1, 51/2, 51/3, 51/4, 51/5, 51/6, 51/8, 51/9, 51/11, 51/12, 51/13, 51/14, 51/17, 51/19, 51/21, 51/22, 51/24, 51/26, 51/27, 51/28, 51/29, 51/37, 51/39, 52/1, 52/3, 53/1, 53/2, 53/3, 53/6, 53/7, 54/1, 54/2, 55/1, 56, 57/1, 58, 61/2, 62, 63, 64, 65, 66/1, 66/2, 67, 68, 69/3, 70, 71/1, 71/2, 73/1, 73/2, 74, 75/2, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87/1, 87/3, 88/1, 89, 90, 93/1, 93/3, 94, 95/1, 95/4, 96, 98, 100, 101/2, 102, 103/1, 104/1, 105, 106, 109, 110/1, 111, 112/2, 114/1, 116, 117/1, 118/1, 185/1, 186, 187, 188, 189, 190/1, 196/1, 198, 200/1, 201, 10/1, 10/3, 11/1, 11/2, 14, 16/3, 19, 20, 21, 22, 25, 26/2, 26/4, 27/8, 27/11, 27/16, 27/17, 27/18, 27/21, 27/34, 27/36, 27/37, 27/38, 27/39, 27/40, 27/41, 27/42, 27/43, 27/44, 27/45, 27/46, 27/47, 27/49, 27/50, 27/51, 27/52, 27/53, 27/54, 27/55, 29/3, 29/6, 29/7, 31/2, 32, 33, 35/4, 35/16, 35/17, 35/18, 35/20, 38, 42/2, 43, 45/1, 46, 47, 48, 49/1, 49/2, 51/7, 51/10, 51/15, 51/16, 51/18, 51/20, 51/23, 51/25, 51/30, 51/31, 51/35, 51/36, 51/40, 51/41, 52/4, 52/5, 52/6, 52/7, 52/8, 53/4, 53/5, 54/3, 55/2, 57/3, 57/4, 59, 60, 61/1, 66/3, 69/1, 69/2, 72, 75/1, 75/3, 87/2, 91, 92, 93/5, 95/2, 97, 99, 101/1, 107, 108, 115 find von der Ortsgemeinde

meinde Moste abzutrennen und der Steuergemeinde Sanct Petersvorstadt der Stadtgemeinde Laibach zuzuschreiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 2.

Mojima ministroma za notranje stvari in za finance je naročeno zvršiti ta zakon.

§ 2.

Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes werden Meine Minister des Innern und der Finanzen beauftragt.

(Obvelja. — Angenommen.)

„Zakon

z dné . . . . .

veljaven za vojvodino Kranjsko,

s katerim se prenaréde meje v političnem okraji Ljubljanska okolica ležeče selske občine Moste in mesta Ljubljane.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

Gesetz

vom . . . . .

wirkfam für das Herzogthum Krain,

mit welchem die Grenzen im politischen Bezirke Laibach-Umgebung gelegenen Ortsgemeinde Moste und der Stadt Laibach geändert werden.

Über Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Gospodje poslanci, ki hočejo ravnokar v drugem branji sprejeti načrtani zakon potrditi tudi v celoti, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je v celoti sprejet, in s tem je rešen prvi predlog stavbnega odseka.

Prosim gospoda poročevalca, da izvoli prečitati drugi predlog.

Poročevalec Kalan:

(bere: — liešt:)

»2. Deželnemu odboru se naroča, da temu načrtu izposluje Najvišje pritrjenje.

2. Der Landesausschuss wird beauftragt, die Allerhöchste Sanction desselben zu erwirken.“

Deželni glavar:

Gospodje, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Glasovati nam je sedaj še o resoluciji gospoda poslanca Povšeta.

Gospod poslanec Povše se je oglasil k besedi.

Poslanec Povše:

K stavljeni resoluciji dovolil bi si sledeče opazke. Namen njen je bil, da služi v pomirjenje dotičnim seljanom. Ker sta se visokorodni gospod deželni predsednik in častiti gospod župan ljubljanskega mesta izjavila in jasno izrazila, da je obsežek onega, kar želim v prvi točki resolucije doseči za vteleseno ozemlje, že po zakonu zagotovljen in ravno tako tudi ono, kar želim v tretjem oddelku doseči, namreč, da so gospodarske vožnje proste mitnine, umaknem prvi in tretji del svoje resolucije, gledé drugega dela pa prosim, da ga visoka zbornica sprejme soglasno kot željo, izraženo od te visoke zbornice.

Deželni glavar:

Ker je gospod predlagatelj Povše umaknil prvi in tretji del svoje resolucije, glasovali homo torej samo o drugem delu, ki se glasi:

»Da se jim zagotovi prehodna dôba 15 do 20 let znašajoča gledé hišno-najemninskega, oziroma tudi hišno-razrednega davka.«

Gospodje poslanci, ki pritrjujejo temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem je rešena osma točka dnevnega reda.

Gospod poslanec Klun si je izprosil besedo.

Poslanec Klun:

Visoki zbor! Na dnevnem redu je sedaj tajna seja; opozarjam pa, da se bo v tajni seji razpravljala samo deveta točka dnevnega reda, deseta točka

pa, ki stoji na zadnji strani dnevnega reda, morala bi se obravnavati zopet v javni seji.

Z ozirom na to pa, da se je letno poročilo deželnega odbora gospodom poslancem izročilo že jako pozno; da obsega ta točka skoraj večji del tega letnega poročila in da marsikateremu gospodu poslancu ni bilo še mogoče natančno poučiti se o vsem tem, kar obsega letno poročilo in da bi marsikateri gospod poslanec hotel oglasiti se k tej ali oni stvari; dalje z ozirom na to, da se naše zasedanje ne bo zaključilo, ampak samo preložilo in se deželni zbor po Veliki noči zopet snide: mislim, da bo vsem gospodom poslancem ustrezno, ako se o tej točki sedaj sploh ne razpravlja, temveč če se odstavi z dnevnega reda ter pride v razpravo šele takrat, ko se deželni zbor po Veliki noči zopet snide.

(Odobranje. — Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Klun predlaga, da se točka 10. odstavi od dnevnega reda današnje seje in postavi na dnevni red v nadaljevanji zasedanja po Veliki noči.

Gospodje poslanci, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in s tem je rešen dnevni red današnje javne seje.

Prihodnja seja bo jutri dné 11. februvarija ob 9. uri dopoldne. Na dnevni red pridejo sledeče točke:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Sklepam javno sejo in prosim gospode poslušalce, da ostavijo galerijo, ker se prične tajna seja.

Konec seje ob 9. uri zvečer. — Schluss der Sitzung um 9 Uhr Abends.